

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Katedra Amerických studií

Eva Spilková

**Martin L. King vs. Malcolm X:
Dvě konkurující si vize boje za občanská práva ve
Spojených státech amerických**

Diplomová práce

Praha 2008

Autor práce: **Eva Spilková**

Vedoucí práce: **PhDr. Francis Raška, PhD.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **červen 2008**

Hodnocení:

Bibliografický záznam

SPILKOVÁ, Eva. *Martin L. King vs. Malcolm X: Dvě konkurující si vize boje za občanská práva ve Spojených státech amerických*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2008. 97 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Francis D. Raška, PhD.

Anotace

Diplomová práce „Martin L. King vs. Malcolm X: Dvě konkurující si vize boje za občanská práva ve Spojených státech amerických“ pojednává o dvou rozdílných vizích boje za občanská práva, které jsou reprezentovány dvěma klíčovými osobnostmi - Martinem Lutherem Kingem a Malcolmem X. Porovnává jestli je lepší a pro černochy výhodnější rasová integrace či separace, a zda je možné získat práva a respekt pomocí nenásilného boje, či je nutné požadovat je „všemi dostupnými prostředky“. Pozornost je také věnována proměnám názorů a myšlenek obou osobností v průběhu jejich životů.

Annotation

The diploma thesis „Martin L. King vs. Malcolm X: Two Competing Visions of the Fight for Civil Rights in the United States of America“ deals with two different visions of the fight for civil rights, which represented by the two pivotal personalities of Martin L. King and Malcolm X. The thesis investigates whether racial integration or separation is better and more suitable for blacks, or if it is better to gain rights and respect by nonviolent means or by any means necessary. Emphasis is placed on the evolution of opinions and ideas of both personalities during their lifetimes.

Klíčová slova

Spojené státy americké, občanská práva, Martin Luther King, nenásilí, Malcolm X, násilí, Afroameričané, rasová integrace, černošský nacionalismus

Keywords

United States of America, civil rights, Martin Luther King, nonviolence, Malcolm X, violence, African Americans, racial integration, black nationalism

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 20. května 2008

Eva Spilková

Poděkování

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala svému vedoucímu práce PhDr. Francisovi D. Raškovi, PhD. za odborné vedení a cenné rady při psaní diplomové práce.

Dále bych ráda poděkovala hostující profesorce ze Spojených států amerických Sarah H. Brown za pomoc s orientací v problematice a zapůjčení několika knih.

V neposlední řadě patří mé díky Americkému informačnímu středisku za pomoc při obstarávání potřebné literatury a velice jsem také ocenila možnost vytisknout si zde články.

OBSAH

ÚVOD	7
KRITIKA PRAMENŮ.....	11
1. MARTIN LUTHER KING	16
1.1 DĚTSTVÍ, VZDĚLÁNÍ.....	16
1.2 JEHO VLIV NA VÝVOJ Hnutí.....	18
1.3 ZÁSADY NENÁSILNÉHO ODPORU.....	20
1.4 PROMĚNY MYŠLENÍ MARTINA L. KINGA.....	22
1.5 KRITIKA MARTINA L. KINGA	24
2. MALCOLM X	27
2.1 MALCOLM LITTLE.....	27
2.2 MALCOLM X PASTOREM	28
2.3 EL-HAJJ MALIK EL-SHABAZZ.....	32
3. DVĚ PROTICHŮDNÉ VIZE BOJE ZA OBČANSKÁ PRÁVA.....	35
3.1 RASOVÁ INTEGRACE ČI SEPARACE?	36
3.2 NENÁSILNÝ ODPOR NEBO BOJ „VŠEMI DOSTUPNÝMI PROSTŘEDKY“	46
3.3 AMERIKA – SEN NEBO NOČNÍ MŮRA?	52
4. RADIKALIZACE Hnutí.....	56
4.1 POSLEDNÍ ROK MALCOLMOVA ŽIVOTA.....	58
4.2 RASOVÉ NEPOKOJE VE MĚSTECH.....	60
4.3 Hnutí NA ROZCESTÍ.....	63
4.4 MARTIN L. KING V CHICAGU	67
4.5 VIETNAMSKÁ VÁLKA	70
ZÁVĚR.....	80
SUMMARY	85
POUŽITÉ PRAMENY.....	87
PRIMÁRNÍ ZDROJE.....	87
SEKUNDÁRNÍ ZDROJE	88
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	92
SEZNAM PŘÍLOH.....	94

Úvod

Černoši se s větší či menší intenzitou snažili o zlepšení svého postavení již od zrušení otroctví v roce 1865. Byla to dlouhá doba, plná zajímavých událostí a osobností. Intenzita a rozsah událostí v 60. letech 20. století ovšem daleko překonaly dění let předchozích a proto se začalo mluvit o vzniku moderního hnutí za občanská práva. Po roce 1954 se jih Spojených států amerických stal srdcem tohoto boje. Jedním z hlavních důvodů byla daleko viditelnější a výraznější segregace než v severních státech. Na jihu Spojených států amerických se černoši s rasismem setkávali dennodenně. Nejvyšší soud vydával častěji rozhodnutí týkající se jižanského rasismu, neboť bylo mnohem snazší poukázat na rasismus než na složité problémy severních ghet. Další příčinou byla ztráta vůdčích osobností v severních státech v období „McCarthyismu“¹ z důvodu jejich kontaktů a sympatií s komunisty. Obavy z nařčení spolupráce s komunisty a všeobecná nálada strachu umlčely mnoho dalších a trvalo několik let než dorostli noví vůdci. Také proto se hlavní aktivita boje za občanská práva přesunula do jižních států.

Téma boje Afroameričanů za občanská práva ve Spojených státech amerických mě velice zaujalo. Otázka rasové příslušnosti je aktuální i dnes, což je zřetelně viditelné například v souvislosti s nadcházejícími americkými prezidentskými volbami a značnou pozorností, jakou média věnují černošskému kandidátovi Barackovi Obamovi. Na letošní duben také připadlo čtyřicáté výročí smrti Martina Luthera Kinga, které bylo doprovázeno obnoveným zájmem o jeho život a dílo. Poměrně široké téma boje Afroameričanů za občanská práva není česky psanou literaturou příliš zmapované, proto jsem si vybrala určitou část a té se podrobněji věnuji. Cílem mé diplomové práce je srovnat rozdílné vize boje za občanská práva, které jsou reprezentovány dvěma klíčovými osobnostmi - Martinem Lutherem Kingem a Malcolmem X. Mým úkolem není popsat všechny události, protestní akce a úspěchy hnutí za občanská práva Afroameričanů v tomto období. Chtěla

¹ „McCarthyismus“ byl boj proti údajné komunistické podvratné činnosti v USA 1950 – 54, kterou zahájil Joseph R. McCarthy, předseda stálého senátního podvýboru pro vyšetřování tzv. neamerické činnosti. Mccarthyismus pro mnoho Američanů zejména ve vládních institucích, odborech, školství a zábavním průmyslu znamenal postihy, například ztrátu práce, na základě často jen vágních podezření, že sympatizují s komunisty. Mezi postiženými bylo i mnoho slavných jmen, například umělci Leonard Bernstein, Charlie Chaplin, Aaron Copland, Arthur Miller a Orson Welles nebo vědci Robert Oppenheimer a Linus Pauling.

bych se spíše zaměřit na události, které měly významnou roli pro jeho dva hlavní představitele či pro další směřování hnutí za občanská práva. Byla účinnější nenásilná filosofie Martina Luthera Kinga či viditelnější a často násilná akce Malcolma X? Jak reálná byla myšlenka separace obou ras? Nebo představovala rasová integrace jedinou možnou alternativu? Jaký vliv mělo dětství a prostředí, ve kterém obě osobnosti vyrůstaly, na formování jejich názorů a životních filosofí? Jaké významné proměny během svých životů prodělali Martin Luther King a Malcolm X? To jsou některé z otázek, k jejichž zodpovězení by měla diplomová práce přispět. Důležité je také analyzovat příčiny a důvody vzestupů, úspěchů i zklamání obou hlavních postav hnutí.

Martin Luther King a Malcolm X byli nejvýraznějšími a nejviditelnějšími postavami hnutí za občanská práva černochů v 60. a 70. letech 20. století. Martin Luther King byl téměř po celý svůj život ztělesněním úsilí černochů z jižních států o dosažení bezpečných a důstojných životních podmínek. King byl významně ovlivněn svým rozsáhlým náboženským vzděláním a baptistickou, kazatelskou tradicí. Naproti tomu Malcolm X jasně poukázal na nesnáze a problémy, se kterými se černoši v severních ghetech denně setkávali – a to s chudobou, špatnými životními podmínkami, kriminalitou a společenským odcizením. Martin Luther King a Malcolm X představují dva odlišné proudy hnutí za práva černochů. King a bojovníci za občanská práva na jihu Spojených států amerických dokázali získat pozornost celého národa svým nenásilným bojem proti zákonům podporujícím diskriminaci. Malcolm na druhé straně dokázal pojmenovat bezmoc a zoufalou situaci, které museli čelit černoši v městských ghetech na severu. Ačkoliv zde neexistovaly zákony podporující rasovou diskriminaci, znevýhodňování černochů zde nadále probíhalo dle nepsaných společenských norem a přetrvávajících předsudků, které bylo mnohem složitější odstranit.

Martin Luther King a Malcolm X byli respektovanými duchovními a také civilními vůdci Afroameričanů. Oba byli skvělými řečníky, muži s velkou odvahou a vizí, kteří zasvětili své životy snaze o vytvoření lepších podmínek k životu pro Afroameričany ve Spojených státech amerických. Ačkoliv je především běloši často viděli jako úplné protiklady a skutečně mezi nimi existovaly značné rozpory a rozdíly, přesto oba usilovali o

stejný cíl – chtěli ukončit diskriminaci a rasismus. King toho chtěl dosáhnout pomocí nenásilného odporu, Malcolm naopak zdůrazňoval právo černochů na sebeobranu a požadoval možnost usilovat o svobodu ‚všemi dostupnými prostředky‘. Oba byli silně ovlivněni svými otci, především jejich náboženstvím a postoji k bělochům. Ač si byli navzájem soupeři, považovali přítomnost toho druhého za velmi důležitou a prospěšnou pro dosažení svých vlastních cílů. Je důležité zabývat se oběma osobnostmi dohromady a ukázat tak celé spektrum názorů v černošském hnutí.

Malcolm X byl jedním z nejznámějších a pravděpodobně tím nejkontroverznějším z černošských vůdců v 60. letech 20. století. Malcolm pocházel z nižší třídy a většinu svého života strávil v ghettech severních měst. Později se stal mluvčím chudých černochů, kázal učení islámu a černošský nacionalismus. Požadoval spravedlnost a to, aby Afroameričané byli respektováni jako lidské bytosti. Malcolm zdůrazňoval, že je ale nejprve nutné, aby se černoši naučili mít rádi sami sebe a získali větší sebedůvěru.

Martin Luther King pocházel ze středostavovské rodiny na jihu Spojených států amerických. Mezi černochoy vyčníval svým vysokým vzděláním, úspěšně dokončil studia na univerzitě a podařilo se mu dokonce získat doktorát. Stejně jako jeho otec se stal baptistickým kazatelem a brzy se zapojil do hnutí za občanská práva. Jeho náboženská výchova a důvěra v boha byla jedním z důvodů, proč celý svůj život zdůrazňoval lásku k bližnímu a nenásilné druhy protestů. Dalším důvodem, proč se Martin L. King snažil být po většinu svého života umírněným vůdcem, byl fakt, že jeho organizace ‚Jižní konference křesťanského vedení‘ (SCLC), stejně jako převážná část jižanského hnutí za občanská práva, byla závislá na finanční podpoře bělochů. Malcolm často kritizoval tuto závislost stejně jako Kingovo přání integrace černochů do americké společnosti.

Svou práci jsem mimo úvodní a závěrečné kapitoly rozdělila na čtyři části. V první kapitole se věnuji Martinu Lutheru Kingovi. Po krátké části věnované jeho dětství a vzdělání jsem se zaměřila na Kingův vliv na vývoj hnutí a na založení organizace ‚Jižní konference křesťanského vedení‘. Další podkapitola je zaměřena na zásady nenásilného

odporu. V centru pozornosti je také vývoj a proměny myšlení Martina L. Kinga. Závěrečná část první kapitoly prezentuje kritické pohledy na Kinga.

Druhá kapitola se zaměřuje na další srovnávanou postavu hnutí za občanská práva a to na Malcolma X. Po krátkém úvodu o jeho dětství a nelehkém dospívání se věnuji jeho konverzi k islámu a vstupu do náboženské organizace ‚Národa islámu‘ (Nation of Islam – NOI) pod vedením Elijaha Muhammada. Je zde také nastíněn následující přerod Malcolma X – jeho vystoupení z původní organizace ‚Národa islámu‘, přestup k sunitskému islámu, založení dvou nových vlastních organizací a celkové umírnění.

Težiště třetí kapitoly spočívá v analýze a srovnání dvou rozdílných pohledů na způsob boje za občanská práva Afroameričanů. Porovnávám zde názory obou postav na to, zda je lepší a pro černochoy výhodnější rasová integrace či separace. Zda je možné získat práva a respekt pomocí nenásilného boje, či je nutné požadovat je „všemi dostupnými prostředky“. V této části práce jsem vycházela především z projevů obou klíčových postav a často jsem používala přímé citace. V poslední části se pokouším přiblížit rozdílné pohledy Martina L. Kinga a Malcolma X na situaci černochoů ve Spojených státech amerických.

Poslední kapitola je zaměřena na stále více se radikalizující hnutí za občanská práva. Zvláštní pozornost je zde věnována posledním rokům života obou srovnávaných postav. U Malcolma X se zaměřuji pouze na poslední dva roky jeho života, kdy u něj nastala nejvýraznější změna v myšlení i jednání, vyvíjející se opačným směrem než hnutí za občanská práva. Malcolm se naopak v posledním roce svého života stával více umírněnějším a usiloval o reálnější cíle. Následující podkapitola je věnována masovým rasovým nepokojům ve městech, periodicky se opakujících každé léto od roku 1964 do roku 1968. Dále se zde věnuji první velké konfrontaci nenásilné filosofie Martina L. Kinga s narůstající radikalizací zejména v organizacích ‚Studentského nenásilného koordinačního výboru‘ (SNCC) a ‚Kongresu rasové rovnosti‘ (CORE). Zmiňuji se také o první akci Martina L. Kinga na severu Spojených států amerických ve městě Chicagu, která je většinou historiků hodnocena jako neúspěšná. Závěrečná část čtvrté kapitoly je pak

věnována válce ve Vietnamu, jejímu vlivu na život Afroameričanů a její kritice ze strany Martina L. Kinga. Je zde vyličená míra nevole i odsouzení, které se Kingovi za kritiku války a zahraniční politiky vlády dostalo nejen od převážné většiny bělochů, ale ve velké míře i od jeho spolubojovníků. Značný tlak, pod kterým se Martin L. King nacházel zejména během posledního roku svého života, souvisel nepochybně se stále větší radikalizací jeho názorů a cílů.

Kritika pramenů

O těchto dvou nejznámějších osobách boje za občanská práva ve Spojených státech amerických existuje nepřehledné množství knih, článků a jiných dalších publikací. Jejich dostupnost v České Republice je ale podstatně omezená. Velice mi proto pomohlo zapůjčení několika knih z osobních knihoven vedoucího mé diplomové práce Francise Rašky a hostující profesorky Sarah Brown.² Ze studijního pobytu na University of Otago na Novém Zélandu se mi podařilo přivést několik velice zajímavých oskenovaných částí knih.

Výběr vhodných zdrojů je velice důležitý, především je nutné znát doplňující informace ohledně autora a jeho díla, aby bylo možné posoudit objektivitu této knihy či časopisu. Zejména z tohoto důvodu jsem se snažila co nejvíce používat primární zdroje. Byly to především projevy, proslovy, rozhovory či publikované komentáře k tehdejší události. U Martina Luthera Kinga jsem jako primární zdroj použila rozsáhlou kolekci jeho spisů, vydanou ve svazku *A Testament of Hope – The Essential Writings of Martin Luther King*. Tato rozsáhlá kniha, sestavená Jamesem M. Washingtonem, je pozoruhodná především shromážděním veškerých Kingových projevů, esejí, kázání a rozhovorů, i těch méně známých do jednoho svazku. Díla Martina L. Kinga jsou tu seřazena podle různých témat, jako například nenásilí, občanská neposlušnost, rasová integrace či černošský

² Sarah H. Brown je profesorkou na Florida Atlantic University. V letním semestru akademického roku 2007/2008 byla hostujícím učitelem na Fakultě sociálních věd, Univerzity Karlovy a přednášela zde dva kurzy týkající se Spojených států amerických – *The American Civil Rights Movement a The American South in the 20th Century*.

nacionalismus. Poslední kapitola je věnována pěti knihám, které napsal King v průběhu svého života. Některé zajímavé pasáže jsou zde přetištěny.

U osobnosti Malcolma X jsem využívala více druhů primárních zdrojů. Jedním z nich byla jeho autobiografie, sepsaná s výraznou pomocí Alexe Haleye. Dalším významným zdrojem byl internet, kde lze najít mnoho projevů a rozhovorů, ať již na stránkách American Rhetoric či na stránkách věnovaných přímo Malcolmovi. Kniha *The Autobiography of Malcolm X* vznikla během mnoha tisíců hodin rozhovorů, které spolu Alex Haley a Malcolm v průběhu let 1964-65 vedli. Kniha vyšla až po Malcolmově smrti a významnou mírou se podílela na vzestupu zájmu o jeho osobu a na strmě rostoucím počtu jeho nových příznivců. Časopis *Time* ji dokonce prohlásil za jednu z deseti nejdůležitějších knih literatury faktu ve 20.století. V americké dokumentární sérii o hnutí za občanská práva nazvané *Eyes on the Prize*³ Alex Haley prohlásil, že bylo velice obtížné dát dohromady tuto knihu, neboť Malcolm zejména na začátku jejich sezení velice nerad mluvil o sobě a chtěl neustále mluvit jen o ‚Národu Islámském‘. Malcolмова autobiografie je považována za základní text černošského nacionalismu. Navzdory zásadnímu významu, který tato kniha při zkoumání Malcolmova života zaujímá, je přesto nezbytně nutné použít i jiné sekundární zdroje o jeho životě, neboť je všeobecně uznávaným faktem, že určité části knihy jsou nepřesné, ať již z důvodů Malcolmovy špatné paměti či zkreslených vzpomínek na některé události.

Jako velice zajímavý doplňkový primární zdroj jsem použila internetový fenomén dnešní doby zvaný *You Tube*, kde je možné najít videa s originálním obrazovým a zvukovým záznamem mnoha projevů a rozhovorů obou srovnávaných osobností. Je veliký rozdíl oba muže vidět a slyšet vášnivě mluvit, než si pouze přečíst přepis jejich projevů.

Mými sekundárními zdroji byly většinou monografie věnované oběma klíčovými osobnostem a historiografie o hnutí za občanská práva. Pro bližší a přesnější pohled na

³ *Eyes on the Prize* je čtrnácti dílná televizní série o hnutí za občanská práva ve Spojených státech amerických. Tato série dokumentů je velice ceněna zejména pro shromáždění a uchování mnoha primárních zdrojů – zejména rozhovorů s přímými účastníky tehdejších událostí. Více informací na: <http://www.pbs.org/wgbh/amex/eyesontheprize/> 10.5. 2008

Malcolma X jsem použila tři velice zajímavé knihy. První knihou je *The Death and Life of Malcolm X* od Petera Goldmana. Autor se poprvé setkal s Malcolmem v roce 1962 a v následujících letech spolu v rozhovorech strávili několik stovek hodin. V knize, publikované v roce 1973, se podařilo zachytit špatné podmínky k životu v městských ghetech, ze kterých pramenilo násilí a beznaděj. Goldman velice zajímavě zachycuje Malcolmovu životní dráhu a vývoj jeho názorů. Autor zde naopak opominul zasadit své vyprávění do bouřlivé situace ekonomických i sociálních změn v 60. a 70. letech tohoto století, které měly výrazný vliv i na černošské obyvatelstvo.

Druhá kniha od Eugene V. Wolfensteina *The victims of democracy : Malcolm X and the black revolution* z roku 1993, je ojedinělou studií zabývající se nejen historií bělošského rasismu a černošského boje za rovnoprávnost, ale především pochopením vnitřního světa Malcolma X. Profesor politických věd na Univerzity of California a psychoanalytik Eugene Wolfenstein zkoumá vliv zásadních událostí z dětství na Malcolmovo podvědomí a vývoj jeho osobnosti a názorů. Poslední knihou o životě Malcolma X, kterou jsem při psaní využila, je monografie *Malcolm X – The Man and His Times* od Johna Henrika Clarka. Kniha je souborem esejí od různých autorů, kteří vyvracejí existenci jediného sjednoceného pohledu na Malcolmovo místo v historii Spojených států amerických. Autor se snaží vyvrátit snahy o démonizaci Malcolma X jako neopodstatněné, ale její přílišná snaha o vylepšení pohledu na Malcolmův odkaz jí škodí.

Autobiografie Martina Luthera Kinga, sepsaná profesorem historie na Stanford Univerzity Claybornem Carsonem, byla vydána v roce 1998. Carson byl již v roce 1985 vybrán Corretou Kingovou, aby se stal vedoucím projektu shromažďujícího veškeré Kingovy dokumenty a připravující je k postupné publikaci. Kniha je kompilací Kingových dopisů, projevů či komentářů k různým událostem v průběhu jeho celého života. Publikace je skutečně v pravém slova smyslu Kingovým životopisem, protože se na události dívá pouze jeho očima a nezmiňuje okolnosti či osobnosti, které na něj nepochybně měly vliv.

Vztahem Martina L. Kinga s Malcolmem X a porovnáváním částí jejich projevů a jiných textů se zabývá kniha amerického univerzitního profesora Davida Howard-Pitneyho

nazvaná *Martin Luther King, Jr., Malcolm X, and the civil rights struggle of the 1950s and 1960s : a brief history with documents*. Tato kniha je jednou z mála, ve které jsou přímo porovnávány primární zdroje obou osobností. Výběr projevů, esejí a citací byl proveden velice citlivě a zdůrazňuje rozdílnosti obou aktérů i jejich řečnické umění. Pro komplexní porozumění této knihy je ovšem nezbytně nutné znát okolnosti, v jakých byly určité projevy předneseny a eseje napsány, neboť kromě krátkého úvodu na počátku knihy zde chybí jejich zasazení do tehdejších událostí. Před každým dokumentem je ovšem krátké popsání okolností a podmínek, za kterých vznikl a je tedy velice jednoduché dohledat si jinde další potřebné informace.

K podrobnější orientaci v událostech probíhajících uvnitř hnutí za občanská práva v 60. až 80. letech 20. století jsem využila knihy Roberta Weisbrota *Freedom Bound*. Autor zde veškeré události zasazuje do kontextu tehdejší doby a nabízí přesvědčivý rozbor každé fáze hnutí s vysvětlením důvodů úspěchů i neúspěchů. Přístup k dalším sekundárním pramenům, jako například novinovým a odborným článkům, byl zajišťován skrze informační databáze typu JSTOR, ProQuest a LexisNexis.

Na závěr úvodní kapitoly ještě několik poznámek k překladům z anglického do českého jazyka a jejich grafické úpravě v textu. Téma diplomové práce je odpovídající českou odbornou literaturou téměř nepokryto, proto jsem čerpala téměř výhradně z anglicky psané literatury. Většina pojmů, názvů organizací a institucí jsem se pokoušela překládat do českého jazyka. Tyto překlady uvádím v jednoduchých uvozovkách , ‘ a za nimi je v závorce uveden originál v anglickém jazyce, či případně jeho zkratka. Kdykoliv byl k dispozici vhodný český překlad, který význam původního anglického termínu nezkracoval, snažila jsem se ho použít. V některých případech nebylo možné použít adekvátní a stejný smysl zachovávající český překlad a proto jsem v textu ponechala anglický pojem ve dvojitých uvozovkách „ “. Pokud se jednalo o název novin či časopisu použila jsem kurzívy.

Dalším jazykovým problémem, se kterým jsem se setkala bylo používání několika jmen pro Malcolma X. Narodil se s příjmením Little a poté, co se stal členem ,Národa

islámu' (Nation of Islam), nahradil své nepravé, otrocké jméno písmenem X, které mělo symbolizovat jeho ztracené africké příjmení. Když v roce 1964 konvertoval k sunitskému islámu, přijal úplně nové jméno El-Hajj Malik El-Shabazz. Pro větší přehlednost jsem pro jeho pojmenování užívala stále stejné označení Malcolm X, či pouze Malcolm - pod kterým ho zná nejvíce lidí. Malcolm X po sobě zanechal méně psaných textů než Martin L. King, což je důvodem častých citací z jeho autobiografie, sepsané za pomoci novináře Alexe Haleyho.

1. Martin Luther King

Nejznámější a nejviditelnější postavou hnutí za občanská práva byl Martin L. King. Představoval nový typ vůdce. Dříve byly vůdčí osobnosti spíše mluvčími a zprostředkovateli mezi bělochy a černochoy, snažícími se pomocí ústupků dosáhnout usmíření. King se opíral především o náboženské kruhy, díky kterým se mu podařilo mnohonásobně rozšířit svůj vliv. Příznivci z řad bělochů i černochoů ho následovali z důvodů souhlasu s jeho ideologií i strategií boje. Díky tomu, že získal podporu a respekt v průběhu překotných událostí v Montgomery, nebyl vázán poslušností k některé z původních černošských organizací. Byl tak mnohem nezávislejší ve tvorbě svého programu a hlavních témat. Navzdory kritice od ostatních vůdců, byl jako jeden z mála schopen otevřít i jiná témata než boj za rasovou rovnost, jako například chudobu a ekonomickou nespravedlnost. Je mimo rozsah této práce zachytit všechny aktivity, na kterých se podílel.

Je nezbytně nutné zmínit, že na přípravě průběhu a organizování boje za občanská práva se podílelo mnoho osob a je rozhodně škoda, že není prostor na to podívat se na některé z nich zblízka. Přesto je velice důležité podrobněji se zabývat osobou Martina L. Kinga, protože to byl zejména on, kdo se největší měrou podílel na chodu událostí v 60. letech 20. století ve Spojených státech amerických.

1.1 Dětství, vzdělání

Narodil se 15.1.1929 v Atlantě v Georgii do výjimečné rodiny. Jeho dědeček i otec byli černošskými kazateli v baptistickém kostele a požívali ve zdejší komunitě veliké vážnosti. Rodina nikdy neměla vážnější materiální problémy, což bylo v tehdejší době spíše výjimkou. King vzpomíná na své dětství jako na velice harmonické. Rodiče se téměř nikdy nehádali, vzájemně se ctili a malý Martin často doprovázel otce do kostela. Rodina, církve a komunita byly instituce, které nejvíce ovlivnily jeho život již od samého počátku. Jak malý Martin rostl, setkával se stále častěji se segregací tváří v tvář. Situace ve městě

Atlanta byla zcela odlišná od života uvnitř komunity. Černošské děti v Atlantě, stejně jako ve většině jižních států, nemohly chodit do žádných veřejných parků. „Nemohl jsem chodit do tzv. bílých škol, do obchodních domů v centru. Nemohl jsem prostě přijít do bufetu a dát si hamburgera nebo šálek kávy. Nemohl jsem navštěvovat žádná divadla. Nemohl jsem spoustu věcí...“⁴ Tak shrnuje méně příjemné stránky svého dětství Martin L. King ve své autobiografii. V ulicích Atlanty se navíc denně odehrávaly scény násilí - policista bijící černošskou ženu nebo členové Ku Klux Klanu střílející na skupinku černochoů.

Celý svůj život těžil King ze získání širokého a na Afroameričana poměrně vysokého vzdělání. Začal studovat na černošské Moorhouse College v Atlantě a po jejím skončení pokračoval na teologickém semináři v Pensylvánii. V letech 1951-53 studoval na univerzitě v Bostonu, kde také získal doktorát z filosofie.⁵ Již během studií se zajímal o teorie a metody v boji se sociálními problémy a předsudky. Podrobněji se zabýval klasickými filosofy od Platona, Aristotela po Rousseaua, Hobbse a Locka.⁶ Snažil se proniknout i do děl Karla Marxe a zjistit v čem tkví přitažlivost komunismu pro lidi. Na komunistickém učení mu nejvíce vadilo odmítání existence boha a náboženství jako takového. To bylo ve značném protikladu k přesvědčení nábožensky velice založeného Martina L. Kinga. Dále mu také vadilo podřízení člověka a jeho osobnosti na úkor celku – státu. Líbila se mu naopak Marxova kritika kapitalismu. Z dalších osobností, které ovlivnily Martina L. Kinga, je nutno jmenovat Davida Thoreau a Waltera Rauschenbusche.⁷ Zejména Thoreauova esej „Občanská neposlušnost“ uchvátila Kinga názorem, že je možné odmítnout spolupráci „zkaženému systému“.⁸ Již za dob studií se setkal s učením Mathamy Gandhiho, které ho naprosto okouzlo. Zdálo se mu, že konečně našel recept na vyřešení situace černochoů v Americe. Filosofie nenásilného odporu a lásky k svému nepříteli nadlouho ovlivnila jeho další směřování. V roce 1959 podnikl Martin Luther King měsíční cestu do Indie jako host

⁴ Carson, Clayborne ed.: The Autobiography of Martin L. King, str. 8

⁵ Howard-Pitney, David: Martin Luther King, Jr., Malcolm X, and the civil rights struggle of the 1950s and 1960s, str. 4

⁶ Carson, Clayborne ed.: The Autobiography of Martin L. King, str. 17

⁷ Weisbrot, Robert: Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement, str. 15

⁸ King, Martin L.: Pilgrimage to Nonviolence in Stride Toward Freedom

premiéra Jawaharala Nehru.⁹ Tato cesta ho utvrdila v přesvědčení o správnosti a síle nenásilného odporu. Význam této cesty zhodnotil King ve své autobiografii slovy:

„Když jsem z Indie odjížděl, byl jsem ještě pevněji než předtím přesvědčen, že odmítání násilí je tou nejmocnější zbraní, jakou má k dispozici utlačovaný národ, který se rozhodne vydobýt si svobodu. Vidět udivující výsledky nenásilné kampaně, to bylo něco úžasného. Indie si vydobyla nezávislost, aniž by se Indové uchýlili k násilí. Nikde v Indii člověk nenarazí na pozůstatky zášti, jaké se po násilné kampani obvykle objevují.“¹⁰

1.2 Jeho vliv na vývoj hnutí

Během svého studijního pobytu v severních státech zažíval King mnohem větší pocit svobody, přesto se ale cítil být povolán dělat faráře na jihu, kde bylo černošské obyvatelstvo nejvíce utlačováno. V roce 1953 se oženil s učitelkou hudby Corettou Scottovou a o dva roky později odešli spolu zpátky na jih do státu Alabama. King se stal kazatelem v Montgomery a podílel se na organizování autobusového bojkotu. Místní bělošská elita se domnívala, že pokud zavřou Martina L. Kinga do vězení, zlomí tím ochotu ostatních k odporu. Naprosto však nepochopili odhodlání zdejších lidí bojovat za změnu stůj co stůj a z Kinga pouze udělali hrdinu a symbol černošského odporu po celých Spojených státech amerických.

Posílen vítězstvím v Montgomery rozhodl se Martin L. King založit v roce 1957 organizaci, která by zastřešovala a koordinovala místní skupiny odporu soustředěné okolo černošských kostelů. Založení „Jižní konference křesťanského vedení“ (Southern Christian Leadership Conference - SCLC) bylo významné z několika důvodů. Tím nejdůležitějším bylo upevnění spojení církve a hnutí za občanská práva. Dále také vyplnilo prázdnotu, která zůstala po represích proti „Národní asociaci pro pokrok barevných lidí“ (National Association for the Advancement of Colored People – NAACP) v Alabamě.¹¹ Organizace,

⁹ Více o návštěvě Kinga v Indii v Carson, Clayborne ed.: The Autobiography of Martin L. King, str. 121-134

¹⁰ Carson, Clayborne ed.: The Autobiography of Martin L. King, str. 134

¹¹ Fairclough, Adam: Better Day Coming, str. 235

kde křesťanství bylo jedním ze základních pilířů a kde neexistovali jednotliví členové, se tvářila jako nepolitická a proto bylo daleko obtížnější proti ní zakročít. Organizace ‚Jižní konference křesťanského vedení‘ vznikla jako výsledek výhradně jižanského hnutí a proto byla místními občany přijímána s velkou pýchou. Pro černochoy z jižních států bylo velice důležité, že si své akce organizovali sami. Oddáni taktice nenásilí, snažili se spojit křesťanství s Gandhiho učením a pokoušeli se zopakovat úspěch hnutí z Montgomery na dalších místech Jihu. V počátcích budování této organizace se King spoléhal na rady několika rádců z New Yorku. Byli mezi nimi Bayard Rustin, Stanley D. Lewinson a Ella J. Baker, kteří všichni měli úzké vazby na Komunistickou stranu Spojených států amerických.¹² Z tohoto důvodu byl obviňován kritiky z toho, že se nechává manipulovat komunisty či dokonce že i on sám je komunistou. Je nutno dodat, že některé z jeho názorů byly radikálně levicové. Určitá rivalita se dala vycítit od stále více konzervativní ‚Národní asociace pro pokrok barevných lidí‘, která se cítila ohrožena vzrůstající popularitou ‚Jižní konference křesťanského vedení‘ a odmítala jak velké demonstrace, tak i jiné druhy přímých akcí.

Martin L. King rozhodně nebyl tím, kdo by se sebou nechal manipulovat. Byl dost chytrý na to, aby si brzy uvědomil, že hnutí za občanská práva by velice poškodilo, kdyby bylo spojováno se severními radikály. Přestože byl Bayard Rustin blízkým přítelem, King s ním přerušil spolupráci. O tři roky později byl nucen ukončit spolupráci i se Stanley D. Lewinsonem, neboť Kennedyho administrativa na něj vyvíjela značný nátlak kvůli Lewinsonovým přetrvávajícím vazbám na Komunistickou stranu Spojených států amerických.¹³ Ella J. Baker, která pomáhala zakládat pobočku ve městě Alabama, se sama rozhodla odejít, neboť začala být velice kritická k dominantnímu postavení Kinga v organizaci a k neúspěchu vyvolat na jihu demokratické masové hnutí. Velice špatně také hodnotila spolupráci s černošskými kazateli, které považovala za nafoukané, arogantní a

¹² Fairclough, Adam: *The Preachers and the People: The Origins and Early Years of the Southern Christian Leadership Conference*, str. 420-22

¹³ Fairclough, Adam: *Better Day Coming*, str. 238; Komunistická strana USA byla založena roku 1919. Od dvacátých do čtyřicátých let se významně podílela na vzniku téměř všech pracovních odborů. Od konce druhé světové války, kdy antikomunistická nálada v USA neustále stoupala, docházelo k neustálému ubývání jejích členů a ztráty téměř veškerého vlivu.

dokonce i sexistické.¹⁴ Svou další činnost spojila se „Studentským nenásilným koordináčním výborem“.¹⁵ Otázkou zůstává nakolik byla v její kritice obsažena pravda či jen neshoda s Kingem. Nutno ovšem dodat, že „Jižní konference křesťanského vedení“ byla ze všech organizací hnutí za občanská práva tou s nejvyšším počtem pouze mužských členů.¹⁶ Velká část černošských kněží se také domnívala, že jsou vyvolenými spasiteli a nástroji boží vůle. Toto přesvědčení jim pomáhalo snadněji se vyrovnávat s velice nebezpečnými situacemi v průběhu boje za rasovou rovnost. Věhlas a vliv Martina L. Kinga stále rostl. Především pro mnohé bělochy se stal symbolem boje za občanská práva a rovnost.

1.3 Zásady nenásilného odporu

Co si má člověk vlastně představit pod pojmem nenásilí? Prvním zajímavým poznatkem je, že téměř každé náboženství vyzývá k nenásilí, nemá ovšem pro něj výstižné vyjádření. Slovo nenásilí je pouze vyjádřením toho, že nejde o násilí, neříká nám ovšem už nic bližšího, popisného. Mark Kurlantsky to vysvětluje tím, že nenásilný požadavek na změnu byl vždy zaměřen proti vládnoucí elitě a byl pro ní tedy nepohodlný. Nenásilí bylo považováno za „nebezpečnou myšlenku“ a proto bylo potlačováno.¹⁷ Mathama Gandhi, který se nejvíce zasloužil o popularizaci nenásilí v Indii i ve světě, vymyslel také slovo popisující tuto taktiku – „satyagraha“ – „držet se pravdy“. To znamenalo, že bylo nutné nejprve najít „skutečnou pravdu“.¹⁸ Gandhi považoval nenásilí za aktivní taktiku v boji za ospravedlnění této pravdy. Ačkoliv se Gandhioho učení po světě uchytilo, jeho slovu se to nepovedlo. Gandhi zdůrazňoval, že nenásilí není „taktikou slabých“, ale naopak pouze ti nejsilnější a nejdisciplinovanější mohou tuto techniku používat.¹⁹ Aby taktika nenásilného odporu byla proveditelná, je nutné mít tři aktéry – „pasivní trpící protestující, protivníka a

¹⁴ Sexism and the Black Church v Elliott, Aprele: Ella Baker: Free Agent in the Civil Rights Movement, str. 597-98

¹⁵ „Student Nonviolent Coordination Committee“ SNCC

¹⁶ Fairclough, Adam: Better Day Coming, str. 238

¹⁷ Kurlantsky, Mark: Nonviolence – The History of a Dangerous Idea, str. 5

¹⁸ Nakhre, Amrut: Meanings of Nonviolence: A Study of Satyagrahi Attitudes, str. 186

¹⁹ Kurlantsky, Mark: Nonviolence – The History of a Dangerous Idea, str. 8

poměrně velkou skupinu přihlížejících“.²⁰ Z velké části je výsledek ovlivněn právě reakcí přihlížející většiny. Aby nenásilí fungovalo, je nutné vytvořit takové situace, kdy se veřejné mínění přikloní na stranu protestujících. Protestující se snaží vyprovokovat protivníka k takové akci, která vypadá nespravedlivě a vede k potvrzení jeho nároků proti vládnoucí struktuře.

Jak je možné, že právě nenásilné taktice se podařilo tak efektivně poukázat na zrůdnosti systému rasové segregace a získat podporu bílé většiny, o kterou marně usilovaly generace před nimi? Byl úspěch nenásilné akce založen na přesvědčení odpůrců, či na nátlaku a jejich donucení k jednání? Do jaké míry, jestli vůbec, se snažil Martin L. King o vyvolání násilné reakce protivníků? David J. Garrow v nejpropracovanější studii o taktice nenásilí Martina L. Kinga, ji rozděluje do dvou období.²¹ V první fázi, ohraničené objevením se Kinga jako vůdce v roce 1956 a protesty v Albany v letech 1961-62, se King snažil přesvědčit jižanské bělochy o morální nespravedlnosti segregace. Po neúspěchu kampaně ve městě Albany opustil King tuto myšlenku jako nerealistickou a dle Garrowa přijal strategii „nenásilného nátlaku“ (nonviolent coercion). Namísto snahy přesvědčit své protivníky o správnosti svých požadavků, snažil se naopak nátlakem donutit federální vládu k zakročení vůči rasistům.

Martin L. King nebyl prvním, kdo použil taktiky nenásilí k vyřešení rasového problému v Americe, byl ovšem tím nejúspěšnějším. Podařilo se mu uvést do pohybu velké masy lidí, které s nadšením nenásilně protestovaly za uznání svých základních práv. V letech 1955 až 1965 se došlo ve Spojených státech amerických k sociální revoluci, která natrvalo změnila americkou politiku i celý národ. Martin L. King se snažil narušit zavedený systém rasové segregace pomocí „nenásilné přímé akce“, která zahrnovala pochody, masové demonstrace, bojkoty a pokud to bylo nutné i „občanskou neposlušnost“.²² King také definoval šest základních pravidel nezbytných pro fungování taktiky nenásilí. V článku pro *Saturday Review*, který King napsal v průběhu protestů ve městě Selma,

²⁰ Tinker, Jerry M.: *The Political Power of Non-Violent Resistance: The Gandhian Technique*, str. 777

²¹ Fairclough, Adam: *Martin Luther King, Jr. and the Quest for Nonviolent Social Change*, str. 2

²² „Nonviolent direct action“, „Civil Disobedience“, Colaiaco, James A.: *Martin Luther King, Jr. and the Paradox of Nonviolent Direct Action*, str. 16

popsal strategii úspěšné nenásilné kampaně takto: „Nejdříve musí protestující vyjít do ulic a nenásilně požadovat dodržování svých ústavních práv. Na to musí rasisté reagovat násilím. V důsledku tohoto násilí začne požadovat většina Američanů federální intervenci na ochranu práv černochů a také volat po změně zákonů. Legislativa pod nátlakem začne hledat kroky k rychlému vyřešení situace.“²³

1.4 Proměny myšlení Martina L. Kinga

V myšlení a názorech Martina L. Kinga je možné vystopovat dvě odlišná období.²⁴ První období, ohraničené bojkotem autobusové dopravy v Montgomery a přijetím „zákona na ochranu voličských práv“,²⁵ je definováno optimistickým názorem, že spravedlnosti může být dosaženo pomocí lásky, která byla pro Kinga vždy úzce spojena s nenásilím. King spoléhal na to, že bílá většina pod tíhou neustávajícího rasistického násilí, které se stále častěji objevovalo v televizi, uzná svůj díl viny a bude se snažit o nápravu. King byl nadšen rostoucím africkým nacionalismem a snahou afrických národů o dosažení nezávislosti. Věřil, že nadešel čas, kdy všechny utlačované národy získají svobodu. Ve svém slavném „dopisu z Birminghamské věznice“ vyslovuje King myšlenku, že „utlačovaní lidé nemohou zůstat utlačováni napořád“.²⁶ Ač by se tak na první pohled mohlo zdát, King ovšem nebyl žádným idealistou. V tomtéž dopise také píše, „díky bolestivé zkušenosti víme, že svoboda není nikdy dobrovolně dána utlačovatelem, musí být požadována utlačenými“.²⁷ Bílí rasisté tvořili většinu v americké společnosti a proto považoval Martin L. King jako jediný možný prostředek k dosažení rovnosti nenásilný odpor. Zisk Nobelovy ceny míru v roce 1964 pro Kinga znamenal potvrzení správnosti jeho cílů a prohloubil také jeho oddanost celosvětové spravedlnosti a míru. Ve věku třiceti pěti let se Martin L. King

²³ Martin L. King: Behind Selma March, Saturday Review, 48 (April 3, 1965), str. 16

²⁴ Cone, James H.: Martin Luther King, Jr., and the Third World, str. 456

²⁵ „The Voting Rights Act“ – zákon přijatý kongresem a podepsaný prezidentem Lyndonem Johnsonem v srpnu 1965, byl druhým nejvýraznějším výdobytkem hnutí za občanská práva. Prohlásil za nezákonné testy gramotnosti a jiné prostředky, kterými státy omezovaly právo afroameričanů na registraci k volbám.

²⁶ „Letter From Birmingham Jail“, April 16, 1963; <http://www.mlkonline.net/jail.html> 25.3. 2008

²⁷ Ibid. „We know through painful experience that freedom is never voluntarily given by the oppressor; it must be demanded by the oppressed.“

stal nejmladším držitelem této ceny.²⁸ Svůj sen o přicházejícím novém věku svobody vyjádřil v přednášce při převzetí Nobelovy ceny. „To, co vidíme dnes, je exploze svobody... Po celém světě se jako horečka šíří svoboda. Velké masy lidí jsou odhodlány skoncovat se svým zneužíváním a s vykořisťováním své půdy.“²⁹ Díky své víře v boha King považoval vítězství v tomto spravedlivém boji za nevyhnutelné a blízké.

Druhé ideové období začíná koncem roku 1965, kdy se Martin L. King poprvé zabývá vzájemným propojením „rasismu, chudoby a válečné politiky“ Spojených států amerických.³⁰ Základní principy Kingova myšlení jako například nenásilí ovšem zůstávají stejné. Jeho oddanost bohu a náboženství se naopak ještě prohlubuje. Co je tedy hlavním rozdílem oproti předcházejícímu období? Po mnoho let si Martin L. King myslel, že je možné získat umírněnou většinu bělochů zejména odvoláváním se na náboženské a demokratické tradice Ameriky.³¹ Poprvé přiznal své rozčarování z neochoty umírněné většiny bělochů na severu i na jihu podpořit skutečnou integraci Afroameričanů v rozhovoru pro Playboy v roce 1965. King zde velice silně vyjádřil své zklamání: „Musím se přiznat, že během posledních let jsem stále častěji zklamán postojem bílé většiny. Dokonce se mi začíná zdát, že ona je větší překážkou pokroku černochů než Ku Klux Klan či White Citizen's Council“.³² Martin L. King v tomto rozhovoru také poměrně ostře kritizoval „značnou neznalost týkající se rasové spravedlnosti přetrvávající mezi městskými, státními i federálními činiteli, kteří si vůbec neuvědomují vážnost situace“.³³ Pustil se dokonce i do kritiky ‚bílé‘ církve. King byl velice rozčarován přístupem značné části bělochů, která se domnívala, že schválením dvou federálních zákonů toho černoši dosáhli až příliš a neměli by již mít žádné další požadavky.

Dalším zklamáním pro Martina L. Kinga byl jeho neúspěch získat podporu většiny černochů pro ustavení nenásilné akce jako hlavní metody boje za získání svobody. Pouliční

²⁸ http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1964/king-bio.html 25.3.2008

²⁹ The Acceptance Speech of Martin Luther King, Jr. Of the Nobel Peace Prize on Dec. 10, 1964, http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1964/king-lecture.html – 14.3. 2008

³⁰ Cone, James H.: Martin Luther King, Jr., and the Third World, str. 460

³¹ Tamtéž, str. 461

³² <http://www.playboy.com/arts-entertainment/features/mlk/index.html> - interview Martin L. King, Playboy, 12 (Jan. 1965) 26.3. 2008

³³ <http://www.playboy.com/arts-entertainment/features/mlk/index.html> - interview Martin L. King, Playboy, 12 (Jan. 1965)

bouře, které započaly v srpnu 1965 ve městě Los Angeles a lavinovitě se poté šířily dál, odhalily značný rozdíl mezi Kingovým optimismem ohledně nenásilí a beznadějí vyjádřenou těmito výbuchy násilí v městských ghetech. Během prvních let hnutí za občanská práva se King a ostatní jižanští bojovníci za lidská práva domnívali, že vítězství proti segregaci na jihu pomohou i černochům v severních státech. Ovšem již první bouře v ghetech a následný vzestup hnutí „Black power“ ukázaly, že odhad Kinga a ostatních vůdců byl špatný. Když King navštívil čtvrtě v Los Angeles, ve kterých proběhly nepokoje, setkal se zde s mladými lidmi, kteří o něm nikdy neslyšeli.³⁴ Martin L. King si začínal uvědomovat, že oba přelomové zákony o občanských právech neměly téměř žádný pozitivní vliv na chudobu a skrytý rasismus v severních ghetech. King také doufal, že úspěch nenásilí ve Spojených státech amerických přesvědčí utlačované v Africe, Asii i Latinské Americe, aby přijali podobné metody v boji za svojí svobodu. Množství krvavých revolucí, které následovaly v těchto zemích svědčilo o tom, že ne všichni věří v úspěch nenásilí. Ani tyto události ovšem Martina L. Kinga nepřesvědčily o možné neúčinnosti nenásilí. Vedly spíše k tomu, že se zaměřil na zkoumání hloubky nespravedlnosti po celém světě. Dospěl k tomu, že tři největší zla – „rasismus, chudoba a militarismus“ – jsou hluboce zakořeněny jak ve Spojených státech amerických tak i ve „světovém ekonomickém řádu“.³⁵ Nejtvrdší kritiky a odsouzení se mu dostalo z médií, od bělochů i černochů a od vlády i z různých organizací bojujících za práva afroameričanů kvůli jeho odmítání amerického zapojení do války ve Vietnamu.

1.5 Kritika Martina L. Kinga

Je velice zajímavé, že téměř neexistují kritické práce o Martinu Lutheru Kingovi. V dnešní Americe je nemyslitelné, aby se někdo odvážil otevřeně kritizovat Kinga. To zjevně není úplně normální stav. I Martin L. King, stejně jako většina z nás, měl své chyby a špatné vlastnosti. Nejvíce kritizovanými činy za jeho života byly nenásilné akce a jeho postoj k Vietnamu. Je ovšem nezbytně nutné znát identitu kritiků a jejich postoje

³⁴ Carson, Clayborne ed.: The Autobiography of Martin L. King, str. 293

³⁵ Cone, James H.: Martin Luther King, Jr., and the Third World, str. 462

k občanským právům. Lze brát v úvahu pouze kritiku od racionálně uvažujících a ne od rasistických, nenávistných a fanatických skupin či občanů. Hodně kritiky stejně jako oslavných slov přitahovaly nenásilné akce. Hlavním argumentem kritiků byla skutečnost, že nenásilné akce byly téměř vždy doprovázeny značným násilím. Když získal Martin L. King v prosinci 1964 Nobelovu cenu míru, časopis *U.S. News & World Report* se v článku nazvaném ‚Muž konfliktu získal Nobelovu cenu míru‘ pozastavoval nad skutečností, že „tuto významnou cenu získal muž, jehož sláva je založena na boji za občanská práva pro Afroameričany, který ovšem často vede k násilí.“³⁶ Frank Mayer v dubnu roku 1965 v článku ‚Násilí pramenící z nenásilí‘ v konzervativním *National Review* obvinil Kinga z toho, že jeho kampaně závisejí na „vyvolání násilí“, bez něhož nejsou účinné.³⁷ Takovýto typ kritiky provázal Kinga po celou dobu jeho kariéry. I Kingovi příznivci uznávali, že bez násilné reakce by nenásilí nebylo tak úspěšné. Jak jsem již zmínila dříve, po neúspěchu kampaně v Albany King zjistil, že rasisty není možné přesvědčit o jejich nepravdě a doufat v to, že změni své názory a přesvědčení. Proto se Martin zaměřil na nenásilné protestní akce, jejichž cílem bylo vyprovokovat násilnou reakci, která by díky medializaci vyvolala všeobecné odsouzení a donutila federální vládu k zásahu v jejich prospěch. Kritikům King oponoval, že jsou to přeci bílí rasisté, kdo páchá násilí. Protestující jim pouze poskytli příležitost, aby odhalili svou pravou tvář. V průběhu let došel King k přesvědčení, že tím, kdo brání dosažení zlepšení práv Afroameričanů, nejsou až tak členové Ku Klux Klanu a podobných organizací, ale naopak umírnění běloši, kteří upřednostňují „pořádek nad spravedlivostí“.³⁸

Martin L. King byl jedním z prvních a nejodvážnějších kritiků války ve Vietnamu. Své názory na válku ve Vietnamu a důvody jejího odmítnutí shrnul roku 1967 ve své řeči „Beyond Vietnam“.³⁹ King, který se v té době velice věnoval pomoci chudým, zde zdůrazňoval zejména plýtvání penězi, které by se daly využít mnohem užitečněji. Kritizoval zejména účast Afroameričanů na bojích ve Vietnamu. Obviňoval vládu z toho,

³⁶ „How Martin Luther King Won the Nobel Prize“, *U.S. News & World Report*, February 8, 1965, p. 76

³⁷ Mayer, Frank: „The Violence of Nonviolence“, *National Review*, April 20, 1965, p. 327

³⁸ Martin Luther King : „Letter from Birmingham Jail“, <http://www.thekingcenter.org/prog/non/Letter.pdf> 13.3. 2008

³⁹ Darby Henry E.; Margaret N. Rowley: *King on Vietnam and beyond*, str. 43

že „posílá černochoy osm tisíc mil daleko od domova, aby zde bojovali za svobodu a demokracii v jižní Asii, které se jim ovšem nedostává doma. Američané sledovali v televizi, jak černoši a běloši bojují a umírají bok po boku, ale nebyli ochotni připustit, aby spolu seděli v jedné školní lavici.“⁴⁰ Odvážil se kritizovat toto téma navzdory značné nelibosti prezidenta Spojených států amerických a v té době vládnoucí Demokratické strany. Díky těmto svým postojům ztratil hodně příznivců a také finančních dárců a nadělal si mnoho nepřátel. Dokonce i sami Afroameričané dávali najevo svou nespokojenost s jeho názory ohledně Vietnamu. Báli se především toho, že dojde k přesunu vládního a veřejného zájmu od občanských práv k mírovému hnutí. I Kingovi spolupracovníci uznávali, že tyto postoje jsou příliš kontroverzní a zbytečně štěpí samotné hnutí i jeho příznivce.

Existuje také mnoho spekulací týkajících se Kingova nařčení z plagiátorství. Dokonce i studenti a vědci, kteří se podíleli na vydání rozsáhlé publikace „Dokumenty Martina L. Kinga“,⁴¹ uznávají, že se v průběhu své práce s tímto problémem setkali.⁴² Ačkoliv v článku na toto téma uvádějí doslovné příklady špatného citování, v závěru se shodují na tom, že není dostatek důkazů na jejichž základě by bylo možné říci, že King úmyslně podváděl. Omlouvají ho neznalostí pravidel pro citování. A tak jako v případě mnoha dalších mýtů okolo Martina L. Kinga i zde se pravděpodobně nikdy nedobereme úplné pravdy. Kingův život a dílo bylo velmi podrobně zkoumáno, což svědčí o obrovském zájmu o jeho osobu.

⁴⁰ Martin L. King: Beyond Vietnam, <http://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkatimetobreaksilence.htm>

⁴¹ „The Papers of Martin L. King“ je rozsáhlý projekt s cílem vydat čtrnáct svazků obsahujících všechny veřejné i neveřejné řeči, kázání, korespondenci a mnoho dalších dokumentů napsaných Martnem L. Kingem. Více na <http://www.stanford.edu/group/King/mlkpapers/> 18.3. 2008

⁴² The Student Papers of Martin Luther King, Jr.: A Summary Statement on Research, str. 23-31

2. Malcolm X

Příliš mnoho prací se zabývá pouze osobností Martina L. Kinga, proto bych chtěla dát jeho filosofii a činy do kontrastu s další významnou postavou hnutí Malcolmem X, který stihl během svého krátkého života prodělat tolik změn jako málokdo jiný. Na své dětství a dospívání nevzpomíná, na rozdíl od Martin L. Kinga, jako na šťastné období. Stručně nastíním pozvolný přerod malého chlapce, jemuž z rasových důvodů zabili otce a který skončil v internátním dětském domově, v mladého delikventa, lupiče a distributora drog. Na své životní pouti se dostane i do vězení, kde se poprvé setkává s islámem. Toto nové náboženství změní razantně nejen jeho pohled na svůj původ, roli černochů, jeho názory a návyky, ale hlavně pohled na sebe sama.

2.1 Malcolm Little

„Dokončil jsem osmý ročník základní školy Mason ve státě Michigan. Moji střední školou bylo černošské gheto Roxbury v Bostonu ve státě Massachusetts. Moji vysokou školou byly ulice Harlemu a závěrečné zkoušky jsem složil ve vězení.“⁴³ Malcolm X

Narodil se jako Malcolm Little v roce 1925 ve městě Omaha, státě Nebraska. Po své matce, která pocházela z karibského státu Grenady, zdědil velice světlou barvu kůže. To zprvu považoval za skvělou výhodu, později se za ní velice styděl. Jeho otec Earl byl baptistickým kazatelem, ovšem bez stálé kongregace. Pomáhal získávat členy pro hnutí Marcuse Garveye – „Universal Negro Improvement Association“, které hlásalo nezávislost a hrdost černochů, jejich oddělení od bělochů a pan-africkou identitu.⁴⁴ Z důvodů těchto aktivit musela rodina často čelit útokům Ku Klux Klanu a jiných rasistických bělošských skupin. Rodina se kvůli tomu velice často stěhovala a Malcolm nestihl nikde zapustit kořeny. Jedna z nejstarších vzpomínek Malcolma je na vypálení jejich domu. Této události se věnuje podrobně ve své autobiografii a označuje ji za jednu ze svých největších „nočních můr“. Rodiče se velice často hádali a občas docházelo i k domácímu násilí. Když bylo Malcolmovi šest let, jeho otec byl zavražděn. Tato událost však byla zinscenována tak, aby

⁴³ Malcolm X, with the assistance of Alex Haley: The autobiography of Malcolm X, str. 389

⁴⁴ <http://nationalhumanitiescenter.org/tserve/twenty/tkeyinfo/garvey.htm> 26.3. 2008

vzbudila dojem nehody nebo sebevraždy. V nelehké době vrcholící ekonomické krize se tak náhle musela Malcolmova matka sama starat o devět dětí. V roce 1939 se matka nervově zhroutila a byla umístěna do nemocnice pro duševně choré. Děti jí byly odebrány a jednotlivě umístěny do náhradních rodin. Malcolm se dostal do bělošské rodiny a později začal studovat na Manson Junior High School, kde byl jediným černošským žákem. Vyrůstal bez rodičovských či jiných vzorů, obklopen převážně bělošskou společností, která mu dávala najevo jeho méněcennost. Možná právě proto patřil ve škole k nejlepším a snažil se tím dokázat, že je stejně tak dobrý jako ti ostatní. Ve své autobiografii uvádí jako významnou událost, která ovlivnila jeho další směřování, rozhovor se svým učitelem angličtiny. Učitel mu radil, aby opustil myšlenky na to stát se právníkem a přemýšlel „realisticky nad tím, co to znamená být negrem“.⁴⁵ Navrhoval mu ať se raději stane tesařem. Zklamaný Malcolm opustil školu okamžitě po dokončení povinné docházky a odešel za svojí sestrou Ellou do Bostonu. Malcolm byl nadšený vysokou koncentrací černochů v tomto městě a velice rychle se zařadil mezi zdejší nejnižší vrstvu. Tady se dají vystopovat počátky jeho krádeží, prodeje drog a alkoholu. Pak prožil pár let v Detroitu a Harlemu než byl v roce 1946 při jedné krádeži dopaden a ve věku necelých jednadvaceti let odsouzen na deset let. Vědomí toho, že běloch by za stejný skutek dostal pouze dva roky, jen přispělo k růstu Malcolmovy nenávisti vůči nim. Nakonec si ve vězení odseděl pět a půl roku.

2.2 Malcolm X Pastorem

*„Bílá Amerika teď musí zaplatit za své hříchy... Bílá Amerika je odsouzena ke zkáze!“*⁴⁶
Malcolm X

V průběhu pobytu ve vězení se Malcolm seznámil s učením „Nation of Islam“ („Národa islámu“). Tato organizace byla založena v Detroitu roku 1930 Fardem

⁴⁵ Malcom X, with the assistance of Alex Haley: The autobiography of Malcolm X, str. 118

⁴⁶ „White America is doomed!“, z projevu Malcolma X, God's Judgement of White America, http://www.malcolm-x.org/speeches/spc_120463.htm 26.3. 2008

Muhammadem.⁴⁷ Směsice mysticismu, islámu a Pan-Afrikanismu přitahovala zejména příslušníky nižší třídy ve městech. Po převzetí vedení Elijahem Muhammadem se organizaci podařilo získat více příznivců i finančních prostředků. Muhammad učil své stoupence, že černá rasa byla kdysi tou nadřazenou a že islám je původním náboženstvím černochů. Dále také tvrdil, že dříve byl svět pod nadvládou černé rasy a den, kdy Alláh zničí bílou rasu, se blíží. Zdůrazňoval proto nutnost oddělení obou ras. Základním učením této organizace byla hrdost na černošskou identitu, kulturu a označení bělochů jako původců všeho zla. V očích muslimů bývá tato organizace považována za separatistickou sektu se značně radikálními nacionalistickými postoji.⁴⁸ Organizace požadovala po svých členech striktní dodržování pravidel jako například zákaz drog, alkoholu a snažila se o ustavení černošských institucí a obchodu. Hlavním cílem bylo dosažení oddělení obou ras a vznik černošského národa. Tato striktnost a určitá asketičnost Malcolmovi velice imponovala. Malcolm propadl učení této organizace a jako mnoho jiných se domníval, že Muhammad je převtělením Alláha. Ještě ve vězení se snažil doplnit si vzdělání četbou knih a korespondenční výukou latiny. Po propuštění z vězení v roce 1952 se zcela oddal práci pro „Nation of Islam“. Elijah Muhammad mu připomínal otce, kterého tak brzy ztratil. Malcolm se stal jedním z jeho nejoddanějších stoupenců. Následoval zvyků organizace a své původní, jak ho oni nazývali otrocké, příjmení „Little“ si změnil na „X“, které symbolizovalo jeho ztracené pravé africké příjmení. Byl nadšen učením odmítajícím bělošské hodnoty a prosazujícím naopak hrdost na černošskou historii, kulturu a africké dědictví. Vlastní pomocí se Afroameričané měli snažit o zlepšení svých ekonomických podmínek a o zvýšení sebeúcty k sobě samým. Malcolm byl také fascinován disciplínou, poslušností a silnou soudržností, která panovala uvnitř organizace. Poprvé v životě si připadal důležitý a někým respektovaný, brzy se stal jedním z nejhorlivějších Muhammadových stoupenců. Jednou z jeho hlavních aktivit bylo promlouvání k lidem v ghetech a jejich získávání pro učení islámu. Černoši mu rádi naslouchali, protože vzešel ze stejného prostředí jako oni a mluvil stejným jazykem. Jeho projevy pro ně byly srozumitelné. „Moji černí bratři a sestry, nikdo nebude vědět, kým jsme, dokud my sami

⁴⁷ http://www.adl.org/main_Nation_of_Islam/what_is_the_nation_of_islam.htm?Multi_page_sections=sHeading_2
27.3. 2008

⁴⁸ Wolfenstein, E. Victor: The victims of democracy : Malcolm X and the black revolution, str. 236

nebudeme vědět, kdo jsme!“⁴⁹ V roce 1954 se Malcolm stal pastorem v chrámu číslo sedm v New Yorkské čtvrti Harlem. Pokračoval v kázání sebeúcty jako cesty vedoucí k vnitřnímu osvobození. Zaměřil se především na mladé a snažil se je s využitím vlastních zkušeností přesvědčit o špatnosti kriminální dráhy. Nejradikálnější část učení organizace ‚Národa islámu‘ se snažila vyobrazit bělochy jako hlavní nepřítelů ostatních ras. Požadovala proto území, kde by si černoši mohli založit svůj vlastní národ, ovládaný pouze jimi a oddělený od svých „původních vykořisťovatelů“.⁵⁰ Také Malcolm se snažil předat tuto myšlenku běžným obyvatelům gheta, kteří jí s nadšením přijímali. Jeho odmítání křesťanství vycházelo spíše z postojů a chování křesťanů než z jejich učení. Malcolm často citoval z bible, díky čemuž se mu dařilo získávat pro učení „Nation of Islam“ i křesťany.⁵¹

Na počátku šedesátých let se Malcolm X ve službách ‚Národa islámu‘ stal poprvé celonárodně známým. Objevil se v několika televizních a rozhlasových pořadech, poskytl mnoho rozhovorů ve kterých vysvětloval názory této skupiny. Zejména televizní pořad z roku 1959 „The Hate that Hate produced“ způsobil pozdvižení mezi bělochy, protože zde z úst černošů zazněly názory a myšlenky, které se značně podobaly názorům bělošských rasistů.⁵² Uskupení „Nation of Islam“ se stalo celonárodně známým jako sdružení černošských rasistů. Bílá střední třída byla tak šokována, že se raději přiklonila na stranu umírněných vůdců hnutí za občanská práva, jako byl například Martin L. King. Ač jim jeho názory ještě před nedávnem připadaly příliš radikální, v kontrastu s učení „Nation of Islam“ byly najednou celkem přijatelné. Mnoho bělochů mělo strach z Malcolma X, nejen pro jeho téměř totální oddanost Muhammadovi a učení ‚Národa islámu‘, ale také pro jeho ostrý jazyk, kontroverzní názory a schopnost přednést pádné argumenty, které z něj činily obávaného řečníka. Běloši často obviňovali Malcolma z toho, že ač bojuje proti rasismu, sám je také rasistou. On jim ovšem byl schopen dát výmluvné odpovědi: „Nejedná se o to, být úmyslně proti bělochům či křesťanům. My jsme proti zlu, proti útlaku a lynčování. Nemůžeme být proti těmto věcem, aniž bychom zároveň nebyli proti utlačitelům a těm, kdo lynčují. Nemůžeš být proti otrokářský a zároveň poslouchat majitele otroků. Vážený

⁴⁹ Malcom X, with the assistance of Alex Haley: The autobiography of Malcolm X, str. 356

⁵⁰ Wolfenstein, E. Victor: The victims of democracy : Malcolm X and the black revolution, 276

⁵¹ Tamtéž, str. 283

⁵² Goldman, Peter Louis: The death and life of Malcolm X, str. 148

Muhammad nás učí, že kdyby dnešní běloši studovali svojí otrokářskou historii, museli by se stát také proti bělošskými.“⁵³

Malcolm se stále více profiloval jako politický vůdce černochů žijících v ghetech. Podařilo se mu přesně pojmenovat nejtěživější problémy zdejších lidí - diskriminaci při hledání práce i ubytování – a poukázat na pokrytecké chování většinové bílé společnosti. Byla mu připisována velká zásluha na navýšení počtu členů z původních pětiset v roce 1952 na třicet tisíc okolo roku 1963.⁵⁴ Brzy se stal téměř nejvýznamnější postavou ‚Národa islámu‘, což sebou neslo závist od ostatních členů. Stále více se začaly projevovat ideové rozpory mezi Malcolmem a vůdcem Elijahem Muhamadem. Malcolm chtěl, aby byla organizace více aktivní a více zapojená do politiky. Ve své autobiografii to vysvětluje takto, „V černošských komunitách je stále častěji slyšet: muslimové pouze mluví, nic nedělají pro změnu, ale jen do té doby, než se to týká jich.“⁵⁵ Když Malcolm zjistil, že Elijah porušil svá vlastní pravidla spácháním cizoložství, byl šokován, protože muži, kterého nazýval ‚ctihodný‘, bezmezně věřil. Poté, co ho Elijah poprosil o pomoc při utajení tohoto hříchu, začal Malcolm pochybovat o jeho důvěryhodnosti v roli vůdce. Vztahy mezi oběma muži začaly být značně napjaté. Malcolmova kontroverzní poznámka ke smrti presidenta Johna Kennedyho („chickens coming home to roost“), poskytla Mohammadovi možnost uložit mu devadesátidenní zákaz veřejného vystupování a publikování.

Co způsobilo roztržku mezi těmito dvěma muži? Byly to důvody mocenské, či spíše politické a morální? Někteří obviňují Malcolma z toho, že nebyl nadále ochoten snášet své podřadné postavení, že on sám chtěl být hlavní osobou. Většina odborníků se ale shoduje na tom, že důvody rozchodu byly spíše morální a zejména pak politické.⁵⁶ Malcolmova naprostá oddanost Elijahovi, kterého považoval téměř za svého otce, vedla k tomu, že si ho značně idealizoval. Když poté přišel na jeho nevěru, bylo jeho rozčarování a odsouzení velké. Daleko významnějším důvodem roztržky ovšem byly vzájemné

⁵³ Malcolm X, Playboy interview by Alex Haley, May 1963, http://www.malcolm-x.org/docs/int_playb.htm 27.3. 2008

⁵⁴ http://www.blackcommentator.com/91/91_malcolm.html 27.3. 2008

⁵⁵ Malcolm X, with the assistance of Alex Haley: The autobiography of Malcolm X, str. 397

⁵⁶ Více v Goldman, Peter Louis: The death and life of Malcolm X, str. 123-132; nebo v Wolfenstein, E. Victor: The victims of democracy : Malcolm X and the black revolution, 270-284.

politické neshody z posledních let a rostoucí mocenský boj uvnitř organizace samé. Malcolm si uvědomoval, že černoši v ghetech touží po akci a proto začínají ztrácet kontakt s převážně nepolitickou organizací „Nation of Islam“. Malcolm byl přesvědčen, že „tato organizace by se mohla stát daleko mocnější, kdyby se aktivněji zapojila do boje za práva černošů“.⁵⁷ Malcolm věřil, že svobody je možné dosáhnout jen díky politické účasti a toužil se zapojit do hnutí za občanská práva. Muhammad naproti tomu považoval politiku „jen za nástroj, kterým Alláh zničí bílé ďábly a nevěřící černochoy“ a požadoval proto důraznou separaci obou ras.⁵⁸

2.3 El-Hajj Malik El-Shabazz

„Cítím se jako muž, který celou dobu spal pod něčí kontrolou. Cítím, že to, co teď říkám a to, jak nyní myslím, je poprvé za mě samého. Předtím jsem činil to, co si přál Elijah Mohammad. Teprve nyní jednám sám za sebe!“⁵⁹ Malcolm X

Když se ukázalo, že jeho umlčení a vyloučení z vedoucích struktur organizace nebylo jen dočasné a navíc se ještě někteří členové snažili všemi prostředky zabránit jeho opětovnému zapojení, Malcolm se rozhodl, že z ‚Národa islámu‘ vystoupí. Několik dní poté v březnu roku 1964 si založil svou vlastní organizaci „Muslim Mosque, Inc.“. Vycházela z učení ‚Národa islámu‘, ale v některých věcech se dosti lišila (např. v otázce ekonomické a politické). O měsíc později podnikl měsíční cestu po Africe a Blízkém Východě, jejíž součástí byla i svatá pouť do Mekky, která měla hluboký dopad na jeho náboženské i politické přesvědčení. Během této cesty se setkal s respektem a přátelstvím ze strany bílých muslimů, které na něj hluboce zapůsobilo. Malcolm to komentoval slovy: „barvoslepost muslimské náboženské společnosti stejně jako barvoslepost muslimské občanské společnosti na mě každý den dělala větší a větší dojem a stále více mě přesvědčovala o nesprávnosti mého předchozího myšlení“.⁶⁰ Tato cesta ještě více prohloubila názorové rozdíly mezi ním a Muhammadem.

⁵⁷ Malcom X, with the assistance of Alex Haley: The autobiography of Malcolm X, str. 289

⁵⁸ Goldman, Peter Louis: The death and life of Malcolm X, str. 271

⁵⁹ Goldman, Peter Louis: The death and life of Malcolm X, str. 161

⁶⁰ Malcom X, with the assistance of Alex Haley: The autobiography of Malcolm X, str. 453

Malcolmovy názory týkající se bělochů se výrazně změnil, stejně jako jeho pohled na teorii rasového separatismu. Po návratu do Spojených států amerických Malcolm oznámil, že přijal muslimské jméno El-Hajj Malik el-Shabazz a založil novou politickou organizaci „Organization of Afro-American Unity (OAAU)“, jejímž cílem bylo spojovat dohromady všechny Afroameričany bojující za svobodu. Náboženský aspekt ustoupil do pozadí, cílem bylo získat co nejvíce lidí toužících se aktivně podílet na získání svých práv. Nejpočetnější skupinou Malcolmových stoupců byli lidé do pětatřiceti let. Studenti často také z řad „SNCC“, byli fascinováni jeho řečnickým uměním, inteligencí a jeho hrdostí k sobě samému. V březnu a v dubnu 1964 se Malcolm aktivně zapojil do kampaně za nový volební zákon. Zejména jeho projev „The Ballot or the Bullet“ (‘Hlasovací lístek nebo kulka’) měl velký ohlas. Malcolm v něm přesvědčoval černochoy, aby se aktivně zapojili do volebních registrací a také je nabádal ke vstupu do dalších černošských organizací. „Staňte se členem jakékoliv organizace – občanské, náboženské, bratrské nebo politické – založené na pozvednutí černošských občanů, usilujících o to být svými pány.“⁶¹ Malcolm považoval účast černochoy ve volbách za nezbytný krok vedoucí k ukončení jejich diskriminace. Poukazoval zejména na skutečnost, že poslední presidentské volby dopadly velice těsně. Černoši se v závěru kampaně rozhodli podpořit Johna F. Kennedyho a mohli být právě tím rozhodujícím faktorem, který mu nakonec zajistil těsné vítězství. V tomto projevu Malcolm tvrdil, že nyní dojde buď k zákonem neomezené účasti černochoy ve volbách („the ballot“), nebo k násilí – poslední možné cestě k dosažení svých cílů („the bullet“).

V posledním období svého života se Malcolm stejně jako jeho názory poměrně významně změnil. Věřil nyní ve ‚světové bratrství‘ a v ‚lidskou spravedlnost‘.⁶² Většina lidí především z bílých médií však nebyla ochotna tuto proměnu uznat. Malcolm chtěl zviditelnit boj Afroameričanů za rasovou rovnost ve světě. Snažil se o to, aby diskriminace černochoy byla nově považována za otázku lidských práv a ne jen občanských práv. Pak by bylo možné považovat diskriminaci černochoy za mezinárodní problém a usilovat o její

⁶¹ „The Ballot or the Bullet“ řeč, kterou pronesl Malcolm X 3. dubna 1964 ve městě Cleveland, stát Ohio; <http://www.historicaldocuments.com/BallotOrTheBulletMalcolmX.htm>; audio verze na stránce <http://www.brothermalcolm.net/mxwords/whathesaid13.html> 28.3. 2008

⁶² Wolfenstein, E. Victor: The victims of democracy : Malcolm X and the black revolution, str. 324

řešení na půdě OSN. Snaha o mezinárodní zviditelnění problému z něj udělala veřejného nepřítele číslo jedna a hrozby smrti přibývaly. Malcolm vždy věřil, že stejně jako jeho otec zemře násilnou smrtí. Před chystaným atentátem, plánovaným vedením ‚Národa Islámského‘, ho oficiálně varovala i FBI.⁶³ V únoru 1965 vhodili neznámí muži oknem do Malcolmova domu v New Yorku zápalnou bombu. Díky Malcolmově duchapřítomnosti se naštěstí nikomu nic nestalo. Šest dní po tomto neúspěšném atentátu měl Malcolm projev v newyorské Audubon Ballroom. Když mluvil přičítal se na pódium ozbrojený černoch a střelil Malcolma do hrudi upilovanou brokovnicí. Malcolm byl celkem zasažen patnácti ranami a tentýž den prohlášen za mrtvého v Newyorské presbyteriánské nemocnici. Později byli z jeho vraždy obviněni tři členové ‚Národa islámu‘.

⁶³ Federal Bureau of Investigation

3. Dvě protichůdné vize boje za občanská práva

Stejně jako mnoho jiných hnutí, ani to bojující za občanská práva Afroameričanů a rovné zacházení s nimi, nebylo homogenní. Existence mnoha organizací, dělajících si nárok na reprezentaci černochů, rozdílné životní podmínky, problémy a jiné prioritní požadavky mezi černochy v severních a jižních státech, to vše mělo vliv na nesourodost hnutí. Nikdo nesymbolizuje tuto odlišnost tak jako Martin L. King a Malcolm X. Poté, co se na začátku šedesátých let dostali do širšího povědomí veřejnosti, byli téměř všemi považováni za ideové soupeře a protivníky v celé řadě oblastí včetně té nejdůležitější, týkající se rasové otázky. Důvodů, vedoucích k takovému zařazení, je několik. Jedněmi z nejviditelnějších jsou jejich dlouhotrvající neshody ohledně řady zásadních témat, z nichž ty nejdůležitější jsou: rasová integrace oproti separatismu, používání nenásilných prostředků proti boji za svobodu „všemi nezbytnými prostředky“, ale také oddanost křesťanství nebo islámu. K vyobrazení těchto dvou osobností jako protivníků přispívaly také velkou měrou bělochy kontrolovaná média a jejich obavy z postojů černochů k bělochům. Martin L. King byl proto často líčen téměř jako svatá postava usilující o usmíření a odpuštění. Malcolm X byl naopak líčen jako muž plný nenávisti. Tyto dvě osoby představovaly protipóly v téměř všech oblastech, jako například: působnost v severních/jižních státech, příslušnost k chudé/střední třídě, samouk/vysoké vzdělání. Jejich rozdílnosti pramenily především z odlišného prostředí, ve kterém vyrůstali a které mělo velký vliv na počáteční formování jejich osobností. Bylo nesmírně důležité, že tyto dvě postavy přispívaly k názorové rozdílnosti hnutí za občanská práva. Jejich rozdílné názory jim vzájemně pomáhaly k dosažení či zviditelnění svých cílů. Síla a intenzita Malcolmových nenávistných útoků na bílé rasisty stavěla Kingovu filosofii integrace do úplně jiného světla. Ti, co ji dříve považovali za příliš radikální, museli najednou uznat, že je vlastně umírněná. Malcolm byl zase překvapen, že mezi stoupenci myšlenky integrace našel mnoho nespokojených toužících po ráznějších činech. Byli to především studenti z organizace „Student Nonviolent Coordination Committee“, kteří byli nespokojeni s příliš umírněnými požadavky hnutí za občanská práva. Jejich nespokojenost vyvrcholila během „pochodu na Washington“ zorganizovaného v roce 1963 na podporu přijetí zákona o

občanských právech.⁶⁴ Tehdejší předseda „SNCC“ John Lewis chtěl ve svém projevu přednést několik kritických poznámek týkajících se neochoty presidenta Johna Kennedyho a jeho administrativy výrazněji podpořit boj Afroameričanů za občanská práva. Jeho projev byl ovšem cenzurován ostatními organizátory pochodu. Tato událost byla pro Malcolma jen potvrzením správnosti jeho obvinění, že černošští vůdci jsou „zneužíváni k akcím proti černošské revoluci“, která by sloužila všem a ne jen příslušníkům černé střední třídy.⁶⁵ Mladí členové ‚Studentského nenásilného koordinačního výboru‘ se cítili stále více rozladěni neúspěchy nenásilných protestů a nebyli ochotni jen čekat až se bílá Amerika rozhodne pro nápravu. Na konci 60. let se z nich stali zakladatelé hnutí ‚Black Power‘ nazývané také někdy jako ‚rozlobené děti Malcolma X‘.⁶⁶ Toto hnutí prosazovalo zejména hrdost na černou barvu kůže a vytvoření černošských politických i kulturních institucí zaměřených na prosazování černošských zájmů a hodnot.

3.1 Rasová integrace či separace?

Představy Martina L. Kinga a Malcolma X o budoucnosti obou ras v Americe byly téměř naprostým opakem. Ačkoliv se ke konci jejich životů rozdíl mezi jejich představami značně zmenšily, představují přesto jejich vize dva výrazně rozdílné přístupy k dalšímu osudu černochoů v Americe. Obě dvě teorie se ve své nejčistší podobě zdály být spíše utopiemi, přesto byla jejich existence nesmírně důležitá. Zejména bílé většině ukázala, že ne všichni černoši jsou umírněnými a pokud nechce, aby došlo ve Spojených státech amerických k velkému sociálnímu konfliktu, bude nutné přistoupit ke změnám. Hnutí za občanská práva na jihu Ameriky se vyvinulo a zastupovalo zejména zájmy zvětšující se černošské střední třídy. V severních státech reprezentovala organizace ‚Nation of Islam‘ především zájmy chudých mas černochoů uzavřených v ghetech. Ani jedno uskupení tedy

⁶⁴ Zákon o občanských právech - Civil Rights Act – schválený Kongresem a podepsaný prezidentem Lyndonem Johnsonem 2. června 1964. Jeho prosazení považovali černoši za historický úspěch, neboť zakazoval všechny druhy diskriminace v oblasti hospodářské, sociální, politické i mezinárodní. Další část zákona zakazovala diskriminaci při užívání veřejných míst – restaurací, hotelů, divadel... Zákon také zakazoval diskriminaci při přijímání do zaměstnání.

⁶⁵ Wolfenstein, E. Victor: The victims of democracy : Malcolm X and the black revolution, str. 243

⁶⁶ Julius Lester: ‚The Angry Children of Malcolm X‘, v August Meier, ed.: Black Protest Thought in the Twentieth Century, str. 469

nereprezentovalo zájmy všech nebo alespoň většiny Afroameričanů, přesto obě přispívaly ke zlepšení jejich situace. Pro lepší pochopení vzniku těchto dvou rozdílných teorií, je také velice důležité zmínit rozdílné podmínky k životu na severu a na jihu, stejně jako další okolnosti, které výrazně ovlivňovaly a utvářely životy zde žijících černochů.

Nejprve je nutné se podívat na situaci, která panovala v hnutí za občanská práva před převzetím hlavní role Martinem L. Kingem. Před rokem 1955 byla nezpochybnitelným vůdcem ‚Národní asociace pro pokrok barevných lidí‘ („NAACP“).⁶⁷ Tato organizace založená roku 1909 v New Yorku předními černošskými aktivisty W.E.B. Du Bois a Idou B. Wells-Barnett se stala největší a nejdůležitější organizací, která bojovala zejména za lepší životní podmínky Afroameričanů a rovnost před zákonem. Trpělivě se snažila napadnout segregaci soudní cestou, kdykoliv jen to bylo možné a tlačila na soudy, aby si vynutily dodržování čtrnáctého a patnáctého dodatku ústavy, schválených na konci občanské války na ochranu práv černochů. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států amerických v případě „Brown vs. Board of Education“, že rasově oddělené školy jsou si značně „nerovné“, bylo největším vítězstvím ‚Národní asociace pro pokrok barevných lidí‘ („NAACP“). V letech, které následovaly po tomto přelomovém rozhodnutí, ovšem ztratila tato organizace své vedoucí postavení v boji za občanská práva ve prospěch jiných uskupení. Tento posun byl způsoben tím, že na jedné straně „NAACP“ zvítězila v soudních síních a dokázala, že rasismus je nezákonný, na druhé straně ovšem „silný bělošský odpor“ a pokračující segregace ukázaly, že tato právní vítězství jsou nedostatečná.⁶⁸ Bylo nutné najít nové alternativní metody v boji za občanská práva, čehož ovšem ‚Národní asociace pro pokrok barevných lidí‘ nebyla schopna. Její významná a dlouholetá práce v právní oblasti položila nezbytné základy nutné pro další etapu hnutí.

⁶⁷ „National Association for the Advancement of Colored People“, organizace založená roku 1909 v New Yorku předními černošskými aktivisty W.E.B. Du Bois a Idou B. Wells-Barnett se stala největší a nejdůležitější organizací, která bojovala zejména za lepší životní podmínky afroameričanů a rovnost před zákonem. Více <http://www.naacp.org> 15.2. 2008

⁶⁸ „massive resistance“ termín používaný pro reakci bělochů na rozhodnutí Nejvyššího soudu v otázce odděleného školství. Odpor bělochů proti tomuto rozhodnutí vedl k většímu násilí a vytvoření organizací jako „White Citizen Council“, či podepsání deklarace na ochranu ústavních práv „Southern Manifesto“, zmíněno v Bartley, Numan V.: *The Rise of Massive Resistance: Race and Politics in the South During the 1950's*, Baton Rouge : Louisiana State University Press, 1999.

Následující fáze hnutí začala 1. prosince 1955, když Rosa Parksová odmítla uvolnit své místo v městském autobuse v Montgomery bílému cestujícím. Byla zadržena, usvědčena z porušení zákona a odsouzena k pokutě. Ještě před deseti lety by tímto tento incident skončil, jestli by k němu vůbec měl někdo v té době odvalu. Nebo by se tato událost, především díky členství Rosy Parkrové v místní pobočce „Národní asociace pro pokrok barevných lidí“, stala základem pro několik let trvající soudní spor. Situace se ale mezitím změnila, černoši nechtěli již jen čekat na soudní rozhodnutí, ale chtěli se nějak aktivně podílet na zviditelnění bezpráví. Vedení místní černošské komunity se rozhodlo nejen k napadení zdejšího zákona u soudů, ale nově také k bojkotu autobusové dopravy ve městě do té doby, než dopravní společnost bude přistupovat ke všem svým zákazníkům bez rozdílu.⁶⁹ Bojkot trval přes rok a jeho délka překvapila nejen bělochy, ale i samotné organizátory. Ač to nakonec bylo především rozhodnutí Nejvyššího soudu z 13. listopadu 1956 v případě *Browder v. Gayle*,⁷⁰ které nařizovalo městu Montgomery ukončit rasovou segregaci v městské autobusové dopravě, daleko významnější byla skutečnost, že díky protestu došlo k vytvoření „nového vůdce“ a nové taktiky vedení boje za občanská práva.

Bojkot autobusové dopravy v Montgomery vešel ve známost jako první případ masové mobilizace afroamerické komunity, která byla schopna dlouhodobého protestu a porážky rasové segregace.⁷¹ Tato událost měla také značný význam a vliv na obnovení důstojnosti a sebeúcty Afroameričanů k sobě samým. Ačkoliv to byly především soudy, komu se nakonec podařilo desegregovat autobusovou dopravu, dlouhotrvající pasivní odpor občanů se stal předlohou a návodem pro mnoho dalších komunit na jihu Spojených států amerických. Ukázalo se také, že hlavní roli v protestech budou hrát především místní černošské organizace a církve, které měly širokou základnu a dařilo se jim získat všeobecnou podporu Afroameričanů. Znovuobjevení černošské kultury bylo také jedním z důležitých symbolů nově vznikajícího hnutí. Tak jako se rozhodnutí Nejvyššího soudu v případě „Brown“ považuje za průlom v právní oblasti, je možné označit „Montgomery

⁶⁹ Kennedy, Randall. *Martin Luther King's Constitution: A Legal History of the Montgomery Bus Boycott*, str. 1008

⁷⁰ <http://www.law.stetson.edu/courses/casedigests/browder.pdf> 15.2. 2008

⁷¹ Hines, H. Ralph; Pierce, E. James. *Negro Leadership after the Social Crisis: An Analysis of Leadership Changes in Montgomery*, str. 168

bus Boycott“ jako vítězství psychologické. Afroameričané byli poprvé schopni vymanit se ze svého podřízeného postavení a požadovat důstojnější podmínky k životu. V následujících letech se černoši na jihu Spojených států připravovali na vznik rozsáhlejšího hnutí. Díky autobusovému bojkotu v Montgomery si mnozí uvědomili, že společným postupem je možné dosáhnout dílčích vítězství. Protest v Montgomery se ovšem omezoval pouze na jedno místo a jednu situaci. Bylo třeba nějaké rozsáhlejší, koordinované akce. Z toho důvodu založil Martin Luther King se svými spolupracovníky v lednu roku 1957 „Southern Christian Leadership Conference“ SCLC (Jižní konference křesťanského vedení).⁷² Tato organizace sdružovala různé skupiny bojovníků za občanská práva, místní organizace a komunity vznikající při černošských kostelech. Snažila se propojit křesťanské učení s Gandhioho teorií nenásilí a vytvořit z nich co nejúčinnější taktiku pro probíhající boj za rasovou rovnost. King byl zvolen předsedou této zastřešující organizace a zůstal jím až do své smrti v roce 1968. Členové tohoto uskupení například cvičili černošské aktivisty v taktice nenásilného boje. Zejména v této organizaci se King obklopoval levicovými rádci, za což byl silně kritizován například i od Národní asociace pro pokrok barevných lidí –NAACP.⁷³

Cílem snažení Martina L. Kinga, vedoucího ke změně společnosti, bylo dosažení ideálu tzv. „milovaného společenství“ („beloved community“).⁷⁴ Nezbytným předpokladem k vytvoření společenství, kde by určující sílu představovala láska, bylo dosažení sociální spravedlnosti a usmíření mezi oběma rasami. King věřil, že cesta k dosažení tohoto ideálu vede přes rasovou integraci, protože každá spravedlivá společnost musí zahrnovat všechny své členy bez ohledu na rasu, třídu, pohlaví či národnost. Pokusy o integraci, jako například „jízdy svobody“ či okupační „sit-ins“,⁷⁵ se ovšem v jižních státech setkávaly se silným násilným bělošským odporem. Priority Martina L. Kinga v boji za rasovou rovnost se postupně vyvíjely. Jeho hlavní cíle se v průběhu let proměnily z ukončení segregace na

⁷² Více http://www.stanford.edu/group/King/about_king/encyclopedia/enc_SCLC.htm 15.2. 2008

⁷³ Hine, Darlene Clark: African Americans, str. 464

⁷⁴ Howard-Pitney, David: Martin Luther King, Jr., Malcolm X, and the civil rights struggle of the 1950s and 1960s, str. 57

⁷⁵ „sit-in“ (protestní nebo-li okupační akce). Zjednodušeně řečeno to byly akce, kdy černoši přišli do bělošské jídelny a dožadovali se obsluhy. Po té co jim bylo odmítnuto setrvali na svých místech až do ukončení zavírací hodiny a zabírali tak místo bělošským zákazníkům.

získání volebních práv a politické moci a v poslední fázi na odstranění chudoby a ukončení války. Také jeho taktika k dosažení těchto cílů se také změnila. Na počátku své kariéry spoléhal na podporu bělochů ze severních států a na federální vládu, naproti tomu na konci šedesátých let zjistil, že tuto podporu je možné získat pouze silným nátlakem.⁷⁶ Ve všech stádiích svého vývoje zůstal ovšem King zcela věrný taktice nenásilí. Své názory a důvody, proč je jedinou možnou cestou rasová integrace, shrnul King ve svém projevu ‚Etické požadavky integrace‘.⁷⁷ Jednou z hlavních myšlenek Martina L. Kinga bylo, že desegregace není cílem boje za rasovou rovnoprávnost, ale pouze jeho „prvním stupněm“.⁷⁸ Soud může nařídit, že desegregace je nezákonná, pokud ovšem většina nebude ochotna tento fakt přijmout, stane se rozhodnutí soudu nevyhnutelné. Když je pak nakonec prosazeno soudní nařízení, dojde k pádu viditelných bariér segregace. Neviditelné bariéry „strachu, předsudků a pýchy“ ovšem přetrvávají a brání dosažení skutečně integrované společnosti.⁷⁹ Martin L. King věřil, že pouze kontakty mezi oběma rasami, spojené s integrací, mohou překonat tyto předsudky. King také neustále zdůrazňoval nezbytnost nenásilných protestů, které by nezablokovaly možnou spolupráci v budoucnosti.

Situace v ghetech severních měst byla naprosto odlišná. Problémy, které zde trápily černochoy, byly naprosto jiného charakteru. Spíše než s přímými útoky a strachem o život, museli se zde potýkat především s ekonomickou diskriminací, na kterou nebylo tak snadné poukázat a tedy ji i odstranit. Mnoho liberálních bělochů souhlasilo s tím, že násilí vůči černochoům je nepřijatelné, ovšem mnohem méně už byli ochotni přijmout je mezi sebe například na pracoviště. Navzdory rostoucí poválečné ekonomice a zlepšování se životní úrovně se situace v ghetech zhoršovala. Mezi černochoy panovala více než dvojnásobně větší nezaměstnanost než u bělochů. Většina míst byla neodborných a proto velice náchylných k zrušení v důsledku technologického pokroku. Situaci černochoů uzavřených v ghetech nadále zhoršovala bezvýhodnost situace. Bílá většina vlastnila všechny prvky

⁷⁶ Cone, James H.: Martin Luther King, Jr., and the Third World, str. 456, 460-61

⁷⁷ „The Ethical Demands for Integration“, řeč pronesená M. L. Kingem 27.12. 1962 v Nashvillu ve státě Tennessee

⁷⁸ „The Ethical Demands for Integration“ v Washington James M.: A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin L. King Jr., str. 117-125

⁷⁹ „The Ethical Demands for Integration“ v Washington James M.: A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin L. King Jr., str. 117-125

nezbytné k vládnutí. Její převaha a možnost částečně ovládat životy černochoů byla ztělesněna nejen její převahou na trhu práce, ale i například prostřednictvím možnosti požadovat vysoké nájmy za ubytování druhé kategorie či vysoké ceny za potraviny a oblečení. Nemluvě o horší možnosti dopravy, dostupnosti srovnatelného vzdělání či lékařského ošetření. Tento život v neustálém strachu z toho, co bude zítra, vedl k odcizení se uvnitř rodiny i černošské komunity a spoléhání se každého jen na sebe. Učení ‚Národa islámu‘ se snažilo najít řešení těchto problémů, ale pomáhalo pouze těm, kteří se stali jeho členy. Jak je možné vidět na případu Malcolma, konverze k islámu pro něj znamenala vykročení pryč z bludného kruhu, dále také ekonomickou stabilizaci a v neposlední řadě také přijetí sebe samého. Díky členství v ‚Nation of Islam‘ se jedinec stal součástí společenství černochoů hrdých na svou vlastní důstojnost, jejichž vzájemná důvěra a věrnost ostře kontrastovala s nepřátelstvím a nedůvěrou doprovázející život v ghetu. Organizace ‚Národa islámu‘ mohla jedince izolovat od těch nejhorších stránek života v ghetu, nemohla mu ovšem zajistit rovnost, svobodu či spravedlnost uvnitř amerického systému.⁸⁰ Organizace měla jen velmi malé ekonomické prostředky, kterými by mohla něco změnit. Snažila se proto být nepolitická a zaměřila se především na hlásání učení o nutnosti oddělení obou ras.

Málo je známo o tom, že Malcolm a hnutí ‚Národa islámu‘ nebyli prvními, kdo přišel s teorií rasové separace. Booker T. Washington (1856-1915) byl významným představitelem a mluvčím afroamerické komunity na konci 19. století. Pomáhal budovat ‚Tuskegee Normal and Industrial Institute‘ – školu, která se významně podílela na poskytování vzdělávání černochoům. Byl zastáncem tzv. ‚ekonomického přístupu‘ ke zhoršující se situaci na konci období rekonstrukce po skončení občanské války ve Spojených státech amerických.⁸¹ Základem ‚ekonomického přístupu‘, který nastínil ve svém slavném proslovu ‚Atlantský kompromis‘, bylo přizpůsobení se černochoů segregaci.⁸² Měli přijmout své podřadné postavení a začít pracovat pro bělochy. Svou pílí a

⁸⁰ Goldman, Peter Louis: The death and life of Malcolm X, 81-82

⁸¹ Brown, Sarah H.: Making Jim Crow America; Mr. Washington & Dr. Du Bois; The NAACP (přednáška na FSV UK 25.2. 2008 v rámci kurzu The American Civil Rights Movement)

⁸² ‚Atlanta Compromise‘ projev přednesený Booker T. Washingtonem v roce 1895 v Atlantě. Snažil se v něm přesvědčit černochoy aby pracovali pro bělochoy na jihu a neodcházeli na sever a bělochoy aby zaměstnávali

šikovností by si časem vydobyli jejich respekt a poté by získali i plné občanství. Booker T. Washington viděl separaci jako nezbytný první krok k integraci. Jeho způsob separace ovšem postrádal politickou a sociální ambici a Afroameričanům spíše ublížil.⁸³ Washington zdůrazňoval nutnost ekonomické nezávislosti na běloších založené především na zemědělské a manuální práci. Upřednostňoval proto praktické vzdělání zaměřené na budoucí práci. Považoval za lepší přijetí politické a sociální podřízenosti výměnou za ekonomickou nezávislost.⁸⁴ Naproti tomu William E. B. Du Bois (1868-1963) byl zastáncem „politického“ řešení zhoršující se situace černocho. Největší důraz kladl na vzdělání. Věřil, že čím více černocho získá vzdělání, tím rychleji a snadněji dojde ke zlepšení jejich situace.⁸⁵ Du Boisova představa separace obou ras se týkala zcela výhradně jen ekonomické oblasti. Tuto ekonomickou nezávislost si představoval tak, že by černocho nakupovali pouze u černošských obchodníků a stali by se méně závislými na běloších.

Další osobou, která ovlivnila všechny po něm následující separatisty, byl Marcus Garvey (1887-1940) známý též jako otec černošského nacionalismu. Garvey se narodil na Jamaice a při svých častých cestách po světě nabyt přesvědčení, že ke zlepšení postavení černocho může dojít jedině, když se sjednotí. Založil proto mezinárodní organizaci „Universal Negro Improvement Association“, která se snažila o zlepšení života černocho ve všech možných oblastech. Cílem bylo vytvoření pouta mezi černochoy roztroušenými po světě a jejich postupné navrácení se do svého domova Afriky, kde by byli svými pány. Od roku 1916 pobýval nějaký čas ve Spojených státech amerických. Založil zde pobočku svojí organizace, která během několika let dosáhla neuvěřitelného počtu několika miliónů členů a stala se největší černošskou organizací v americké historii.⁸⁶ K dosažení konečného osvobození a separace černocho od bělocho v Americe zakoupil Marcus Garvey první loď, která je měla začít odvážet do Afriky, kde již vyjednával s představiteli Libérie o

raději černocho než přistěhovalce. Washingtonova teorie přížpůsobení vyvolala nadšení v řadách bělocho a zděšení na straně afroameričanů. K jedním z jeho největších kritiků patřil W.E. B. Du Bois.

⁸³ Brooks, Roy L.: *Integration or Separation? A Strategy for Racial Equality*, str. 119

⁸⁴ Brooks, Roy L.: *Integration or Separation? A Strategy for Racial Equality*, str. 119

⁸⁵ Brown, Sarah H.: *Making Jim Crow America; Mr. Washington & Dr. Du Bois; The NAACP* (přednáška na FSV UK 25.2. 2008 v rámci kurzu *The American Civil Rights Movement*)

⁸⁶ Hine, Darlene Clark: *African Americans*, str. 365

odkoupení určité části území.⁸⁷ Garvey věřil, že černoši a běloši mají oddělené osudy a mezi rasovou spoluprací považoval za absurdní. ‚Úřad pro vyšetřování‘ (předchůdce Federálního úřadu pro vyšetřování – FBI) se intenzivně zajímal o Marcuse Garveye, kterého považoval za hrozbu pro rasový „status quo“ ve Spojených státech amerických.⁸⁸ Snažil se objevit nějakou skutečnost, na jejímž základě by bylo možné Garveye, který se nestal americkým občanem, deportovat zpět na Jamaiku. Po obvinění z poštovních podvodů a několikaměsíčním pobytu ve vězení byl Marcus Garvey v listopadu roku 1927 deportován na Jamaiku.

Základem učení organizace ‚Národa islámu‘ byla úplná separace obou ras. Podle jejího učení byla západní společnost zkažená a určená k záhubě. Jediná cesta černošů k záchraně vedla přes jejich oddělení se od této zkorumpované společnosti. Myšlenka separace obou ras pramenila z mýtu, na kterém bylo založeno učení ‚Nation of Islam‘. Podle jeho náboženské vize, byla bělošská rasa před šesti tisíci lety vytvořena omylem při pokusech šíleného černošského vědce a soustředily se v ní všechny špatné vlastnosti.⁸⁹ Blížil se také čas, kdy měla být bělošská rasa potrestána za své zločiny a černošské rase mělo být navráceno její vedoucí postavení ve světě. Černoši byli líčeni jako vyvolená rasa určená ke spasení, podobně jako byli v Bibli zachráněni izraelité z rukou Egypťanů. Představa božího trestu a vykoupení byla zvláště podmanivá pro společnost v ghetech toužících po spravedlnosti. Ve svých proslovech často používali představitelé ‚Národa islámu‘ slova o blížící se zkáze světa, kdy budou přívrženci Alláha spaseni a nevěřící společně s celou bílou rasou zničeni.⁹⁰

Malcolm X byl na počátku své kariéry zcela oddán myšlence afroamerického separatismu. Zejména během svého členství v ‚Nation of Islam‘ hlásal Malcolm nadšeně

⁸⁷ Tamtéž, str. 367

⁸⁸ Více v Theodore Kornweibel (Ed.): *Federal Surveillance of Afro-Americans (1917-1925): The First World War, the Red Scare, and the Garvey Movement*, http://www.lexisnexis.com/documents/academic/upa_cis/1359_FedSurveillAfroAms.pdf 7.4. 2008

⁸⁹ Condit, Celeste M.; Lucaites, John L.: *Malcolm X and the Limits of the Rhetoric of Revolutionary Dissent*, str. 296

⁹⁰ Wayne, Taylor: *Premillennium Tension Malcolm X and the Eschatology of the Nation of Islam*,

jejich učení o nutnosti „samostatného vývoje“ Afroameričanů a vytvoření institucí kontrolovaných černochoy.⁹¹ Jejich argumenty se zakládaly na tom, že dokud budou černoši součástí bílé společnosti, budou závislí na běloších a budou je muset prosit o práci, o jídlo ubytování a nakonec i o své životy. Dokud budou součástí jejich společnosti, budou mít běloši moc kontrolovat a ovlivňovat jejich životy. Úplné stažení se a separace od bílé společnosti byly proto součástí programu ‚Národa islámu‘. Ve svém nejradikálnějším období připouštěl Malcolm jen dvě řešení této separace. A to buď přidělení určitých států do správy černochoy a nebo jejich navrácení se do vlasti – Afriky. To druhé bylo jen nereálným, v tehdejších podmínkách neuskutečnitelným přáním. Malcolm se snažil vysvětlit, že rasová segregace je něco jiného než rasová separace. „Segregace je vynucená někým jiným, kdežto separace je stav, pro který se černoši rozhodnou sami.“⁹²

Další výraznou součástí Malcolmova kázání bylo vyzdvihování historie černochoy. Snažil se je přesvědčit o úžasné historii černošské rasy, která kdysi bývala na daleko vyšší úrovni než bílá rasa. Malcolmův zájem o historii černochoy započal již za jeho pobytu ve vězení. Možnost číst knihy o slavné historii Afriky, ve kterých byla líčena vyspělost zdejší kultury, byla pro Malcolma neuvěřitelnou zkušeností, ostře kontrastující s přesvědčením méněcennosti, které bylo černochoy v Americe již od jejich narození vštěpováno. Ve své autobiografii uvedl Malcolm tuto skutečnost jako jednu z největších chyb, které se běloši dopustili v marném zápase o zachování své nadřazenosti. Malcolm se snažil v černoších vzbudit hrdost na svou rasu a původ vyprávěním o tom, že před „několika tisíci lety žili černoši v Africe v palácích, chodili oblečení v hedvábí, vynikali v umění a ve vědě“.⁹³

Shrnutím Malcolmových názorů, v období jeho členství v „Nation of Islam“, je řeč ‚Černá revoluce‘, kterou přednesl v červnu roku 1963 v New Yorku.⁹⁴ V této řeči Malcolm vyjadřuje svou bezmeznou podporu pro separaci černochoy a bělochoy a pro autonomní

⁹¹ Howard-Pitney, David: Martin Luther King, Jr., Malcolm X, and the civil rights struggle of the 1950s and 1960s, str. 57

⁹² „When you are segregated, that is done to you by someone else; when you are separated you do that to yourself.“ from Brooks, Roy L.: Integration or Separation? A Strategy for Racial Equality, str. 118

⁹³ Condit, Celeste M.; Lucaites, John L.: Malcolm X and the Limits of the Rhetoric of Revolutionary Dissent, str. 296

⁹⁴ „The Black Revolution“ http://www.malcolm-x.org/speeches/spc_06__63.htm 18.3. 2008

vývoj obou skupin. Tato řeč je také příkladem Malcolmových schopností využít Bible k podpoře myšlenek učení ‚Národa islámu‘.

„...žádní lidé na zemi nesymbolizují biblické zobrazení ztracených oveček tak, jako dvacet miliónů černochů v Americe a nikdy v historii nebyl vlk tak zlý a krvežíznivý jako běloši v Americe.“... „Kdyby se zde objevil Bůh, spojil by dohromady své dlouho ztracené ovečky s bílým vlkem?“⁹⁵

Po svém vystoupení z „Nation of Islam“ Malcolm nadále podporoval myšlenku separace obou ras, ale jeho rétorika se výrazně změnila. V jeho proslovech a kázáních se již nadále neobjevovaly katastrofické vize o zničení Ameriky Alláhem a celkově přestaly působit tak fanaticky. Malcolm dokonce přestal používat slovo separace jako cíl svého programu pro zlepšení života černochů. Tvrdil, že slovo separace špatně vyjadřuje cíl snažení Afroameričanů, lepší je nazvat ho nezávislostí. Malcolm to vysvětloval tím, že „třináct původních kolonií, které se odtrhly od Anglie, své oddělení nazývaly deklarací nezávislosti a ne deklarací separace“.⁹⁶ Požadoval tedy, aby i Afroameričané měli možnost nezávislého vývoje. Poté, co podnikl svatou pouť do Mekky a cestu po několika arabských zemích, kde s ním bílí muslimové zacházeli jako s rovným, změnil ještě více své názory a byl ochoten si představit vzájemné soužití obou ras ve Spojených státech amerických. Rozhodně nelze ovšem říci, že by Malcolm začal podporovat myšlenku integrace. Jeho dlouhodobým cílem nadále zůstal návrat 22 miliónů černochů do jejich domova v Africe. Upřednostňoval ovšem krátkodobý cíl zaměřený na okamžité zlepšení podmínek k životu. Prioritou pro nás nyní je mít „co jíst, mít kde spát, mít co na sebe, mít lepší práci a vzdělání“ uvedl Malcolm v rozhovoru z roku 1964.⁹⁷ Malcolm byl jedním z mála, kdo byl ochoten říkat věci, které si ostatní jen mysleli. Na neustálé obviňování ze všech stran, že je proti integraci, odpověděl Malcolm kritikou jich samých: „Mým názorem je, že sama Amerika je proti integraci. Amerika je ovšem velice pokrytecká, tváří se jako že je pro integraci, ve skutečnosti ovšem uplatňuje segregaci“.⁹⁸ Bylo by příliš zjednodušené říci, že se Malcolmovi dostávalo tak vytrvalé a nenávislné kritiky jen kvůli tomu, že odhalil a

⁹⁵ „...no people on earth fit the Bible’s symbolic picture about the Lost Sheep more so than America’s twenty million so-called Negroes and there has never in history been a more vicious and bloodthirsty wolf than the American white men“ ...“When the ‚good shepherd‘ comes will he integrate his long-lost sheep with white wolves?“ ; from „The Black Revolution“ http://www.malcolm-x.org/speeches/spc_06__63.htm 18.3. 2008

⁹⁶ Interview with Malcolm X, by A.B. Spellman, <http://www.monthlyreview.org/564mx.htm> 18.3. 2008

⁹⁷ Interview with Malcolm X, by A.B. Spellman, <http://www.monthlyreview.org/564mx.htm> 18.3. 2008

⁹⁸ Branch, Taylor: Pillar of Fire, America in the King years 1963-65, str. 256

poukázal na skrytý hluboce zakořeněný rasismus uvnitř americké společnosti. Je ovšem dobře se nad touto úvahou alespoň zamyslet.

Malcolm tak zůstal především jedním z hlavních představitelů tzv. ‚černého nacionalismu‘, známého někdy též pod názvem ‚černošský separatismus‘.⁹⁹ Bylo to politické i sociální hnutí snažící se o získání určité ekonomické síly a o vytvoření určitého pocitu sounáležitosti mezi černochoy. Ekonomická síla je nezbytným předpokladem k tomu, aby nebyla nutná integrace do většinové bílé společnosti. Cílem hnutí bylo, aby měli černoši uvnitř komunit své vlastní politické představitele a ekonomické vůdce, kteří by jim byli schopni poskytnout práci.

3.2 Nenásilný odpor nebo boj „všemi dostupnými prostředky“

„Neexistuje něco jako nenásilná revoluce... Revoluce je krvavá, nepřátelská... Revoluce svrhne a zničí vše, co se jí dostane do cesty.“¹⁰⁰ Malcolm X

„Násilí jako cesta k dosažení rasové spravedlnosti je nejen nepraktické ale i nemorální. Je nepraktické, protože vede ke zkáze pro všechny. Násilí je nemorální, protože vzkvétá s nenávisť, ničí společnost a činí bratrství nemožným. Násilí vytváří hořkost v přeživších a krutost v ničiteli.“¹⁰¹ Martin Luther King

Nejdiskutovanějším tématem pro Afroameričany bylo v této době, zda je vhodnějším prostředkem v boji za rasovou rovnost násilí či nenásilí. Osoby, které nejvíce symbolizovaly tuto debatu, byli Martin L. King a Malcolm X., kteří představovali dva rozdílné názory na směřování boje za rovnoprávnost. Jejich přívrženci nebyli ochotni opravdově se zabývat myšlenkami a argumenty druhé strany. Jedni nazývali Malcolma X „mesiášem nenávisť“ a druzí Martina L. Kinga „nejlepší zbraní pro bílé rasisty“.¹⁰²

⁹⁹ Goldman, Peter Louis: The death and life of Malcolm X, str. 134

¹⁰⁰ „There’s no such thing as a nonviolent revolution... Revolution is bloody, revolution is hostile... Revolution overturns and destroys everything that gets in its way.“ ; z projevu Malcolma X.: Message To The Grassroots, 10. 11. 1963; <http://www.americanrhetoric.com/speeches/malcolmxgrassroots.htm> 14.3. 2008

¹⁰¹ „Violence as a way of achieving racial justice is both impractical and immoral. It is impractical because it is descending spiral ending in destruction for all... Violence is immoral because it thrives on hatred rather than love. It destroys community and makes brotherhood impossible.“ ; Martin L. King: Nobel lecture, http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1964/king-lecture.html 14.3. 2008

¹⁰² Cone, James H.: Martin and Malcolm on Nonviolence and Violence, str. 173

Z těchto příkladů je patrné, že tyto dva tábory toho neměly příliš společného a každý měl značně odlišný pohled na to, jak by měl vypadat další boj se systémem rasové segregace.

Malcolm X více než kdokoliv jiný poukázal na pokrytectví americké demokracie, která existovala jen pro některé. Jeho kritika Ameriky a křesťanství byla zdrcující a velice výstižná. Malcolm X se ve své kritice zaměřil na neschopnost bílých lidí jednat s černochy jako s lidskými bytostmi. Hodně obyvatel na jihu Spojených států zdůvodňovalo své činy tím, že černoši jsou podřadní, neschopni zaujmout stejné pozice jako běloši. Toto přesvědčení, které bylo na začátku 20. století nadšeně podporováno většinou obyvatel, se ve světle boje proti nacismu a vyvolenosti určité rasy stávalo čím dál tím více nepřipustné. Malcolm byl první z těch, kdo se odvážil nejen odsoudit, ale přímo napadnout chování bílé většiny vůči Afroameričanům. Poukázal na veliký rozdíl mezi tím co Američané „kázali a co činili“.¹⁰³ Bělochy, nezvyklé na takovouto kritiku z úst černocha, jeho projevy přiváděly k šílenství. Oproti Kingovi, který odmítal násilí v jakékoliv formě, Malcolm považoval odvetu jako nezbytnou odpověď na násilí. Malcolm považoval násilí za jedinou věc, na kterou běloši slyší. Malcolm se domníval, že právo na sebeobranu je jednou z nejdůležitějších věcí, která je nutná pro možnost dialogu s bělochy. Věřil, že pouze udržováním hrozby odvetného násilí se běloši nebudou dopouštět dalších zločinů na černoších.

Krátce poté, co oznámil Malcolm své vystoupení z ‚Národa islámu‘, hovořil na konferenci pořádané ‚Socialistickou stranou dělníků‘ na téma ‚Černošské revoluce‘. Pronesl zde:

„K černošské revoluci nyní dochází v Africe, v Asii i Latinské Americe; když říkám černošská, myslím nebělošská – černá, hnědá, červená nebo žlutá. Naši bratři a sestry v Asii, kteří byli kolonizováni Evropany, naši bratři a sestry v Africe, kteří byli kolonizováni Evropany, a chudí rolníci v Latinské Americe, kteří byli kolonizováni Evropany, ti všichni jsou zapojeni již od roku 1945 do boje za vyhnání koloniálních mocností – Evropanů ze svých zemí.“¹⁰⁴

Malcolm definoval ‚Černošskou revoluci‘ jako anti-imperialistický boj za národní osvobození. Černošský boj za rovnoprávnost ve Spojených státech amerických považoval

¹⁰³ „American creed and deed“, Cone, James H.: Martin and Malcolm on Nonviolence and Violence, str. 178

¹⁰⁴ Wolfenstein, E. Victor: The victims of democracy : Malcolm X and the black revolution, str. 300

za součást širšího boje ‚třetího světa‘ za odstranění kolonialismu a imperialismu. Malcolmem vytvořená organizace „Muslim Mosque, Inc.“ měla stát v čele ‚Černošské revoluce‘. Ovšem necelé tři měsíce po jejím založení se Malcolm rozhodl přenechat jí pouze náboženskou roli a pro své politické aktivity si založil novou organizaci nazvanou „Organization of Afro-American Unity“ (OAAU). Není žádným tajemstvím, že Malcolmova teze „svoboda všemi dostupnými prostředky“ vyvolávala strach zejména mezi jeho odpůrci. Podporovala užití síly jen v případě, kdy se jednalo o dosažení spravedlivých cílů. Nejvíce strachu vyvolávala samozřejmě v těch, co byli u moci, a kterých by se násilná odvěta týkala nejpravděpodobněji.

Malcolm poprvé použil frázi „by whatever means necessary“ (všemi dostupnými prostředky) ve svém projevu při shromáždění u založení ‚Organizace Afroamerické jednoty (OAAU).¹⁰⁵ Ačkoliv v této řeči Malcolm varoval před zbytečným používáním násilí, které se nehodí pro každou příležitost, přesto zde nadále vytrvale obhajuje právo Afroameričanů bránit se násilí stejnými prostředky, jakými s nimi útočník zachází. Malcolm v projevu prohlásil:

„Cílem a úkolem této, námi nově vytvořené organizace, je bojovat s každým, kdo se nám postaví do cesty k dosažení úplné nezávislosti lidí afrického původu na západní polokouli, nejdříve však zde ve Spojených státech amerických, a k dosažení svobody těchto lidí všemi dostupnými prostředky. To je naše heslo. Chceme svobodu všemi dostupnými prostředky. Chceme spravedlnost všemi dostupnými prostředky. Chceme rovnost všemi dostupnými prostředky.“¹⁰⁶

Vyzývavá fráze ‚všemi dostupnými prostředky‘ odporovala zavedené úctě k ‚zákonu a pořádku‘, a odkrývala selhání právního systému zajistit spravedlnost pro všechny. Dle Ali Khana dělala mocnějšími utiskované tím, že mezi ně „zasela semínka bojovnosti a donutila je uvědomit si okolnosti jejich utlačování“ a také v nich vyvolala myšlenky na

¹⁰⁵ 26. června 1964 pronesl Malcolm projev při příležitosti zakládajícího shromáždění ‚Organizace Afroamerické jednoty (OAAU) v New Yorku, <http://www.blackpast.org/?q=1964-malcolm-x-s-speech-founding-rally-organization-afro-american-unity> 7.4. 2008

¹⁰⁶ Z Malcolmova projevu při příležitosti zakládajícího shromáždění ‚Organizace Afroamerické jednoty (OAAU) <http://www.blackpast.org/?q=1964-malcolm-x-s-speech-founding-rally-organization-afro-american-unity> 7.4. 2008; „So we have formed an organization known as the Organization of Afro-American Unity which has the same aim and objective to fight whoever gets in our way, to bring about the complete independence of people of African descent here in the Western Hemisphere, and first here in the United States, and bring about the freedom of these people by any means necessary. That's our motto. We want freedom by any means necessary. We want justice by any means necessary. We want equality by any means necessary.“

změnu tohoto systému.¹⁰⁷ Kvůli kontrole, kterou měli běloši nad celou tvorbou právního systému, se Malcolm domníval, že by bylo plýtváním času snažit se o získání svobody a rovnosti právní cestou. To přesně vystihovalo pocity mnoha černochoů, kteří viděli právní systém jen jako prostředek, který pomohl bělochům k vytvoření a upevnění represivního systému. Zákon, zejména pro Afroameričany v ghetech, již nebyl ztělesněním spravedlnosti. Malcolm věřil, černoši by měli používat více druhů strategií v boji za rovnoprávnost, než jen jednu – nenásilí, jak to vyžadoval Martin L. King. Jedna skupina by proto mohla používat jako svou strategii nenásilí, jiná skupina by ovšem měla mít možnost uplatnit i více radikální metody. Tento vícestupňový přístup, by tak umožnil vytvořit větší tlak na ‚utlačovatele‘ nutící ho ke zrušení nespravedlivého ‚utlačování‘.¹⁰⁸

Ve své řeči, u příležitosti založení ‚Organizace Afroamerické jednoty (OAAU) kromě mnoha dalších věcí, se Malcolm dovolává amerického ústavního práva na sebeobranu. V zakládající listině „OAAU“ je právo sebeobrany popsáno takto:

„Od té doby, co je pud sebezáchovy prvním zákonem přírody, trváme na právu Afroameričanů na sebeobranu. Ústava Spojených států amerických jasně dává každému americkému občanovi právo nosit zbraň. A jako Američané se tedy nevzdáme jediného svého práva garantovaného ústavou. Historie nepotrestaného násilí proti našim lidem zřetelně ukazuje, že musíme být připraveni bránit se, nebo zůstaneme nadále bezbrannými lidmi vydanými napospas bezohlednému a krutému davu rasistů. Trváme na tom, že v těch oblastech, kde vláda není schopná nebo nechce chránit životy a majetek našich lidí, je naším právem bránit se všemi dostupnými prostředky.“¹⁰⁹

K přijetí nenásilné filosofie jako jediné možné alternativy došlo u Martina L. Kinga postupně. V průběhu dětství byly jeho zkušenosti s bělochy ovlivněny samými negativními událostmi. Navzdory tomu, že ho doma i v kostele vedli k lásce ke všem osobám –

¹⁰⁷ Khan, Ali: Lessons from Malcolm X: Freedom by any Means Necessary; http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=938821 8.4. 2008

¹⁰⁸ „oppressor, oppression“, Khan, Ali: Lessons from Malcolm X: Freedom by any Means Necessary; http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=938821 8.4. 2008

¹⁰⁹ „Since self preservation is the first law of nature, we assert the Afro American's right to self defense. The Constitution of the United States of America clearly affirms the right of every American citizen to bear arms. And as Americans, we will not give up a single right guaranteed under the Constitution. The history of unpunished violence against our people clearly indicates that we must be prepared to defend ourselves or we will continue to be a defenseless people at the mercy of a ruthless and violent racist mob. "We assert that in those areas where the government is either unable or unwilling to protect the lives and property of our people, that our people are within our rights to protect themselves by whatever means necessary." z Malcolmova projevu při příležitosti zakládajícího shromáždění ‚Organizace Afroamerické jednoty (OAAU) <http://www.blackpast.org/?q=1964-malcolm-x-s-speech-founding-rally-organization-afro-american-unity> 7.4. 2008

bělochům nevyjímaje, King v mládí bělochy nenáviděl, jak přiznává ve své autobiografii.¹¹⁰ Změna nastala až v průběhu studií na teologickém semináři v Crozeru a na univerzitě v Bostonu. Vzdělání, náboženství a kontakty s liberálními bělochy měly vliv na to, že King přehodnotil své názory. Teorie ‚nenásilí‘ a ‚občanské neposlušnosti‘ ho hluboce zasáhly, ovšem stále ještě nebyl zcela přesvědčen o použitelnosti těchto teorií v Americe. Ještě na začátku protestu v Montgomery nedůvěřoval Martin L. King ‚nenásilí‘ zcela. S rostoucí rolí Kinga v protestu rostly i výhrůžky od bílých rasistů. Ve snaze ochránit svou rodinu, požádal King o povolení vlastnit zbraň, které ovšem nedostal. Kvůli neustávajícím hrozbám jeho dům hlídali dokonce ozbrojení černoši. Jako hlavní impuls k přechodu k nenásilí označil King rozmluvu s bohem, po které prohlásil: „Jsem ochoten postavit se čemukoliv“.¹¹¹ Svou pozici již nezměnil ani tváří v tvář násilí. Když byl na jeho dům spáchán bombový atentát, vyzýval shromážděný dav k pokojnému rozchodu a k „lásce ke svému nepříteli“.¹¹² Pro Kinga byla láska tou nejúčinnější silou na světě a nenásilí bylo pouze politickým vyjádřením lásky. Od této události se Martin L. King snažil o ustálení taktiky ‚nenásilného boje‘ jako hlavního druhu boje Afroameričanů za svá občanská práva.

Ačkoliv mělo Gandhiho učení velký vliv na Martina L. Kinga, je nutné zdůraznit také roli křesťanství. Náboženství bylo pevně spojeno s Kingovým životem. On sám prohlásil „víra je pro mě život“.¹¹³ Taktika nenásilí byla na jihu tak účinná zejména kvůli silnému postavení církve a široké základně afroamerických věřících. Náboženství hrálo podstatnou roli v životech zdejších lidí. Myšlenka, že pokud jsme dlouhodobě vystaveni neopodstatněnému násilí, za něž se nám později dostane vykoupení, se velice rychle stala součástí zdejšího života. Také díky víře v pozdější spasení byli černoši ochotni vystavit se často i smrtelnému nebezpečí, které mohlo zapojení do hnutí odporu znamenat. To hrálo velkou roli na výrazném vzestupu zapojení Afroameričanů do odporu. Důležitost vlivu náboženství a církve na taktiku nenásilí jasně ukázal její neúspěch v severních státech, kde

¹¹⁰ „How could I love a race of people who hate me“ v Carson, Clayborne ed.: The Autobiography of Martin L. King, str. 6-8

¹¹¹ „I was ready to face anything“, tamtéž, str. 76

¹¹² „I want you to love our enemies“, více o atentátu na Kingův dům v Carson, Clayborne ed.: The Autobiography of Martin L. King, str. 78-82

¹¹³ „Religion for me is life“ v Howard-Pitney, David: Martin Luther King, Jr., Malcolm X, and the civil rights struggle of the 1950s and 1960s, str. 39

většina institucí, jako například církev, měla velice slabou pozici. Pragmatismus byl základním kamenem městského života na severu.¹¹⁴ Ovšem ani Afroameričané na jihu Spojených států amerických nebyli idealisty a nevěřili ve všemohoucnost boha, který by svým zásahem ukončil systém rasové segregace.

Největším propagátorem nenásilí mimo Kinga samotného byla jeho organizace ‚Jižní konference křesťanského vedení‘ (SCLC). Martin L. King se snažil z místa předsedy této organizace prosadit nenásilí jako její hlavní taktiku. V článku nazvaném ‚Nenásilí a rasová spravedlnost‘ King vyzdvihuje účinnost této nové taktiky na příkladu úspěšného bojkotu autobusové dopravy v Montgomery.¹¹⁵

Během svého života musel Martin L. King často obhajovat nenásilné akce a občanskou neposlušnost vůči obviněním ze strany mnoha bělochů, že tyto akce provokují násilí, konflikt mezi oběma rasami a podporují neúctu k zákonům. Ironií je, že na konci 60. let musel tyto akce obhajovat i před černochoy, obviňující ho naopak z přílišné umírněnosti. King přesto nepřestal vytrvale ospravedlňovat nenásilnou přímou akci jako nejúčinnější metodu ke konfrontaci s rasismem v americké společnosti. King věřil, že taktika násilí je nebezpečná, téměř sebevražděná s ohledem na fakt, že černoši tvoří pouze deset procent obyvatel Spojených států amerických.

Na konci 60. let 20. století neustále klesala popularita nenásilné akce mezi černochoy a to i na jihu Spojených států amerických. Ve světle neustávajícího rasistického násilí na jihu a obrovských pouličních bouří v městech na severu se nenásilí zdálo přežitým fenoménem a dostávalo se mu nebyvalému zpochybňování přímo od bojovníků za lidská práva. Hnutí vlastně nikdy jednoznačně nestanovilo myšlenku nenásilí, jako jedinou možnou taktiku boje. Stále více aktivistů chtělo používat nenásilné protesty jen do té doby, dokud byly účinné. Pokud se jim zdálo, že tyto mírové protesty ztrácejí smysl, chtěli mít možnost použít i jiné, tvrdší nástroje. Stokely Carmichael a další členové ‚Studentského nenásilného koordinačního výboru‘ se dostali v roce 1966 na první stránky novin, díky přijetí

¹¹⁴ Huggins, Nathan Irvin: Martin Luther King, Jr.: Charisma and Leadership, str. 481

¹¹⁵ „Nonviolence and Racial Justice“ v Washington James Melvin, ed.: A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin Luther King Jr., str. 5-9

ožehavého sloganu „Black Power“ jako nového cíle jejich organizace.¹¹⁶ Přijetí tohoto sloganu jednou z velkých organizací, bojujících za občanská práva, vyjadřovalo rostoucí radikalizaci mezi stále větším počtem Afroameričanů.

Martin L. King musel reagovat nejen na rostoucí kritiku své osoby, ale i na kritiku své organizace „SCLC“ a především na kritiku nenásilné akce. V článku nazvaném „Nenásilí: jediná cesta ke svobodě“ se zastává účinnosti a široké použitelnosti nenásilné akce.¹¹⁷ King zde vyzdvihuje především úspěchy nenásilí z nedávných let, jakými bylo přijetí dvou zákonů na ochranu občanských práv Afroameričanů. King říká: „Jsem přesvědčen, že z praktických i morálních důvodů představuje nenásilí jedinou možnou cestu ke svobodě pro mé lidi“.¹¹⁸ Kromě energické obrany nenásilí je zde již možné vystopovat měnící se pohled Martina L. Kinga na „černý nacionalismus“. King již v tomto článku nezpochybňuje právo každého jedince bránit se útoku na svojí osobu, žádá spíše, aby se ti co se účastní veřejných demonstrací tohoto práva na chvíli zřekly ve prospěch odstranění segregace. Podpořil také myšlenku hnutí „Black Power“, že je nutné výrazněji se zaměřit na to, aby se Afroameričané sami začali organizovat a snažili se změnit své postavení. To je nezbytným předpokladem k tomu, aby si mohli později vytvořit instituce ovládané pouze jimi.

3.3 Amerika – sen nebo noční můra?

*„Sním o tom, že jednoho dne tento národ povstane a bude žít dle svého kréda ..., že všichni lidé jsou stvořeni jako sobě rovni.“*¹¹⁹ Martin L. King

*„Nejsem Američanem... nemluvím k vám jako vlastenec ... vidím Ameriku očima oběti. Nevidím americký sen, zažívám americkou noční můru.“*¹²⁰ Malcolm X

¹¹⁶ Howard-Pitney, David: Martin Luther King, Jr., Malcolm X, and the civil rights struggle of the 1950s and 1960s, str. 90

¹¹⁷ „Nonviolence: The Only Road to Freedom“ článek v časopise Ebony (Oct. 1966), přetištěno v Washington James Melvin, ed.: A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin Luther King Jr., str. 54-61

¹¹⁸ Washington James Melvin, ed.: A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin Luther King Jr., str. 55

¹¹⁹ „I have a dream ... that one day this nation will rise up and live out the true meaning of its creed ... that all men are created equal.“ v Washington James Melvin, ed.: A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin Luther King Jr., str. 219

Během své kariéry Martin L. King zdůrazňoval víru v americké ideály a vyjadřoval svůj optimismus ohledně jejich dosažení. Odsuzoval rasismus jako zradu na těchto ideálech. Kingův patriotismus spočíval zejména v nikdy nekončící lásce ke své zemi a jejím tradicím. Požadoval po americkém národu, aby se začal výrazněji snažit o prosazování svých základních ústavních principů - svobody a rovnosti. King často kritizoval americkou společnost, nicméně ovšem věřil v možnost její nápravy. Tím, že odmítali uznat stejná občanská práva pro Afroameričany, dopouštěli se Američané dle Kinga porušení svých základních politických a náboženských tradic. Mluvil často jako biblický prorok trestající své zbloudilé ovečky. King se snažil vyjevit bělochům špatnost jejich počinání a nabídnout jim odpuštění. Poté co by pocítili vinu, chtěl využít jejich touhy po odčinění hříchu ke zjednání okamžité nápravy situace černochů ve Spojených státech amerických. Nejznámějším a pravděpodobně i nejcitovanějším projevem Martina L. Kinga je ‚Můj sen‘ („I have a dream“ speech), který pronesl 28. srpna 1963 při ‚pochodu na Washington‘.¹²¹ Tento projev je typickým příkladem Kingova kritického typu patriotismu. King tvrdil, že pravý vlastenec musí vždy protestovat proti jakékoliv existenci porušování svobody a vždy bojovat za to, aby národ žil podle svých základních principů. Kingova oblíbená fráze v tomto projevu ‚Mám sen...‘ vyjadřuje jeho víru v lepší a spravedlivou budoucnost Spojených států amerických.

O ‚americkém snu‘ se King zmínil již dřív. Projev, který pronesl v červnu roku 1961 při přijetí čestného doktorátu na půdě Lincolnovi university, se jmenoval ‚Americký sen‘.¹²² Martin L. King zde mluví o tom, že americký sen o rovnosti všech lidí tak, jak si ho představovali otcové zakladatelé v ústavě, ještě nebyl naplněn. Kritizuje, že se Amerika na jednu stranu tváří jako ztělesnění demokracie, ovšem na druhé straně ji sama nedodržuje. King se zde nebojí použít i poměrně výstražné vyjádření: „Cena, kterou bude muset

¹²⁰ „I am not American... I am not speaking to you as patriot... I see America through the eyes of the victim. I don't see any American dream, I have experienced only the American nightmare.“ z projevu Malcolma X „The Ballot or the Bullet“ <http://www.americanrhetoric.com/speeches/malcolmxballotorbullet.htm> 9.4. 2008

¹²¹ Pochod na Washington za práci a svobodu (March on Washington for Jobs and Freedom) byl největší akcí hnutí za občanská práva na přípravě pochodu se podílely všechny hlavní organizace jako SCLC, NAACP, SNCC, CORE a další. Akce se zúčastnilo na 250 000 lidí a jejím hlavním cílem bylo poukázat na nutnost přijetí navrhnutého zákona o občanských právech, který měl ukončit právní diskriminaci a segregaci.

¹²² „The American dream“ v Washington James Melvin, ed.: A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin Luther King Jr., str. 208-216

Amerika zaplatit za pokračující vykořisťování černochů a jiných menšin, je cena jejího vlastního zničení“.¹²³ King vyzývá k zjednání rychlé nápravy: „Času ubývá, hodiny osudu tikají dál“. King zde také vyjadřuje svou naději, že učení o nadřazenosti bílé a podřazenosti černé rasy je již překonané. O to víc kritizuje nové „sociálně kulturní“ důvody pro pokračování segregace. Tím má King na mysli tvrzení, že „černoši ještě nejsou kulturně připraveni na integraci“ a kdyby k ní nyní došlo znamenalo by to pro bělochy vrátit se zpět na úroveň předchozí generace.¹²⁴ Tyto názory považuje King za typickou ukázkou překrucování skutečnosti. Určité rozdíly, které existují mezi oběma rasami, jsou důsledkem odlišného prostředí ve kterých žijí a ne odlišnosti obou ras. Tento projev končí stejným zvoláním jako proslov ‚Mám sen‘ – a to slovy staré černošské lidové písně – „Konečně svobodni, konečně svobodni! Díky, bože všemohoucí, konečně svobodni!“

Jako oddaný člen ‚Národa islámu‘ věřil Malcolm v jeho učení o původu bělošské rasy jako ztělesnění všeho zla na zemi. I když ke konci svého života Malcolm připouštěl, že ne všichni běloši jsou tak zkažení, a že si někteří dokonce upřímně přejí zlepšení postavení Afroameričanů, přesto se domníval, že jako celek je bílá společnost nadále ztělesněním zla. Malcolmovy nejvášnivější projevy se týkaly jeho obžaloby bělochů z ďábelských činů vůči černochům jako například jejich zotročení či lynčování. Z nestranného hlediska je nutné říci, že tyto příklady otřesných činů, byly přesvědčivým důkazem vinny bělošské společnosti a její nečinnosti. Malcolmova diagnóza zla existujícího uvnitř rasistické bílé společnosti byla snad jedinou částí jeho myšlenek, se kterou souhlasila i většina jeho odpůrců. Pozoruhodným nebylo až tak to, že Malcolm tyto věci vyslovoval nahlas, to činilo již mnoho lidí před ním, ale především to, jak tyto věci vyslovoval. Z některých jeho projevů museli bělochům vstávat hrůzou vlasy na hlavě, neboť jeho hněv vůči nim byl zřejmý. Malcolmův projev ‚God’s Judgement of White America‘, z období jeho členství v ‚Národa islámu‘, je jedním z jeho vášnivých odsouzení bělošské Ameriky a celého

¹²³ Tamtéž, str. 209; „The Price America must pay for the continued exploitation of the Negro and other minority groups is the price of its own destruction“

¹²⁴ James Melvin, ed.: A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin Luther King Jr., str. 211

západního světa.¹²⁵ Malcolm zde líčí Ameriku jako zemi hrůz a nespravedlností odsouzenou ke zkáze. Černoši se podle něj nechtějí integrovat s ďáblovou bělošskou rasou, ale separovat se od ní. Malcolm také zmiňuje, že by Amerika měla černošům vyplatit určité reparace jako odškodnění za několik stovek let jejich vykořisťování. Zajímavé je Malcolmovo odsouzení bělošských liberálů: „Bílí liberálové se liší od bílých konzervativců pouze v jedné věci, liberálové jsou více prolhaní a pokrytečtí než konzervativci“.¹²⁶

¹²⁵ Projev Malcolma X „God's Judgement of White America“, pronesený v New Yorku 4. prosince 1963
http://www.malcolm-x.org/speeches/spc_120463.htm 10.4. 2008

¹²⁶ Tamtéž.

4. Radikalizace hnutí

V druhé polovině 60. let dochází k stále větší radikalizaci celého hnutí. Zejména pak v ghetech severních měst, kde v té době žila již téměř polovina černošského obyvatelstva. Zájem veřejnosti a téměř celého hnutí za občanská práva byl ovšem upřen na jih Spojených států amerických, kde byl rasismus nejvíce viditelný. Stejně jako černoši tak i většina bělochů, zpočátku především ze severních států, začala považovat za nezbytně nutné odstranit segregaci a fyzické násilí. Rasismus, se kterým se dennodenně setkávali černoši žijící v přeplněných ghetech na Severu, byl daleko více skrytý. Nebylo tak snadné na něj poukázat. Na jihu byly ztělesněním systému segregace zákony „Jima Crowa“,¹²⁷ na severu ovšem rasismus zasahoval do daleko více částí života a nebylo tak snadné ho identifikovat. Dle Roberta Weisbrota se obyvatelé ghet cítili „zapomenutými lidmi v černošské revoluci“.¹²⁸

Afroameričané se začali ve větší míře stěhovat na sever na počátku 20. století. Vidina zaměstnání a lepšího zacházení přesvědčila mnoho z nich, aby opustili své domovy na jihu Spojených států amerických a zkusili hledat štěstí na Severu. S diskriminací se ovšem setkali hned po svém příjezdu při hledání ubytování. Ačkoliv Nejvyšší soud Spojených států amerických prohlásil rasově omezující nájemné smlouvy již v roce 1948 za nezákonné, převážná většina majitelů nadále dodržovala nepsaný závazek a všemožně se snažila zabránit přílivu černochoů do jejich čtvrtí.¹²⁹ I když se téměř všechny imigrantské skupiny obyvatel zpočátku soustřeďovaly v určitých oblastech, později se zejména díky ekonomickému vzestupu postupně rozptýlily. Jediný národ, pro který bylo typické, že nadále zůstával pohromadě, byli Číňané. Určitě ovšem není možné označit tyto čínské komunity za segregované. Číňané se většinou v různých čtvrtích shromažďovali

¹²⁷ „Jim Crow Laws“ je název pro supinu zákonů, které byly přijaty ve většině jižních států v letech 1880-1915. Tyto zákony se snažily o zachování převahy bělochů nad černochoy narušené občanskou válkou. Byly přijaty s cílem omezovat život černochoů pomocí různých omezení, tvářících se, že platí pro všechny. Vedly k vytvoření segregace na Jihu a následně k přijetí doktríny o „oddělených a rovnocenných“ příslušenstvích.

¹²⁸ Weisbrot, Robert: *Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement*, str. 154

¹²⁹ Přehled vývoje rasově odděleného bydlení; http://www.howardfairhousing.org/case_law/34/ 14.4. 2008; rozhodnutí Nejvyššího soudu v případě *Shelley v. Kraemer* označilo rasově omezující nájemné smlouvy za nezákonné, více na <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=334&invol=1> 14.4. 2008

dobrovolně a velice rychle získali kontrolu nad ekonomikou těchto oblastí.¹³⁰ Obchody i banky v těchto oblastech patřili jim a někdy provozovali i vlastní školy. Naproti tomu v černošských čtvrtích, bylo téměř vše ovládané a vlastněné bělochy. Černoši měli často pocit, že nemají kontrolu nad svými životy a vše je řízeno a regulováno bělochy v jejich prospěch.

Dalším faktorem, který měl značný vliv na život Afroameričanů v ghetech, byla chudoba. Téměř polovina černošských rodin žila pod úrovní hranice chudoby. Příjem průměrné černošské rodiny byl na úrovni 55% příjmu bělošské rodiny, nezaměstnanost u dospělých Afroameričanů byla 10.2% a u mládeže dokonce 24.4% což bylo dvakrát více než u bělochů.¹³¹ (viz. Příloha 1) Černoši, kteří doufali v nalezení dobře placené práce na severu, velice brzy zjistili, že je jejich barva kůže vylučuje z míst v rychle se rozvíjejících oborech a předurčuje je naopak ke špatně placeným pozicím bez možnosti postupu. Tato místa byla ovšem velice náchylná na zrušení pod vlivem neustálého technického pokroku. K zániku pracovních míst docházelo ve velké míře i v jižních státech, kde černoši nejčastěji pracovali v zemědělství, ve kterém stále častěji docházelo k mechanizaci. Proto v průběhu 60. let odešel přibližně milion Afroameričanů hledat své štěstí na sever. Přeplněná gheta trpěla vysokou nezaměstnaností a chudobou, zatímco zbytek Spojených států amerických zažíval bezprecedentní období prosperity. Panovala zde velmi vysoká kriminalita, velký počet sebevražd, drogová závislost a špatná hygiena. V těchto podmínkách velice často docházelo k rozpadu rodin, ne až tak často z důvodů rozchodu partnerů, jako spíše z důvodu, že otec byl ve vězení. V roce 1966 byl otec nepřítomen téměř v jedné čtvrtině rodin, což bylo třikrát více než u bělošských rodin.¹³² Matky byly proto téměř celý den v práci, aby vydělaly dost peněz pro své děti, které se potulovaly často celý den po ulicích, kde vzhlížely k velitelům pouličních gangů. Mládež neviděla žádnou perspektivu, často se proto uchýlovala ke kriminalitě a docházelo k její vzrůstající radikalizaci. V této situaci mohla každá menší potyčka s policií přerůst ve větší střet.

¹³⁰ „Strangers in a Strange Land“ v Goldman, Peter Louis: The death and life of Malcolm X, str. 78

¹³¹ U.S. Bureau of the Census, Historical Poverty Tables, Table 4. - Poverty Status Status of Families, by Type of Family, Presence of Related Children, Race, and Hispanic Origin: 1959 to 2006; <http://www.census.gov/hhes/www/poverty/histpov/hstpov4.html> 14.4. 2008

¹³² Weisbrot, Robert: Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement, str. 157

4.1 Poslední rok Malcolmova života

Zajímavým paradoxem je, že ačkoliv u většiny Afroameričanů – především u těch žijících v ghetech - docházelo ke stále větší radikalizaci jejich myšlení i jednání, Malcolm X se naopak v posledním období svého života stával stále více umírněnějším a usiloval o reálnější cíle. Po svém odchodu z ‚Národa islámu‘ se Malcolm rozhodl vykonat svatou pouť do Mekky. Byla pro něj důležitá především z osobního hlediska. Potřeboval se ujistit v tom, že nadále zůstává pravověrným muslimem a chtěl se výrazněji oddělit od vlivu bývalého učitele Elijaha Muhammada.¹³³ Malcolm nyní mohl tvrdit, že na rozdíl od něj podnikl nejsvatější pouť všech muslimů a on je tedy tím pravým představitelem islámu.¹³⁴ Jeho život nabral úplně nový směr. Rozhodl se významněji podílet na boji Afroameričanů za svá práva. Za nejdůležitější nyní považoval nutnost sjednocení černochů ve svém boji. Malcolm oznámil svou ochotu spolupracovat se všemi vůdci i organizacemi bojujícími za svobodu a práva černochů. Chtěl se aktivně zapojit do protestů proti segregaci a zejména také do kampaní za volební práva, neboť rok 1964 byl rokem prezidentských voleb. Malcolmova snaha o spolupráci s ostatními členy hnutí za občanská práva zůstala bez vážnější odezvy. Umírnění vůdci ho považovali stále za příliš extremistického a nechtěli s ním být spojováni. Odmítali veškeré jeho pokusy o navázání styků, či jeho žádosti o schůzky.

S Martinem L. Kingem se Malcolm X setkal pouze jednou a velice krátce. K setkání došlo v březnu roku 1964 na půdě amerického Senátu, kde se oba účastnili rozpravy o zákonu, který byl během tohoto roku schválen pod názvem ‚Zákon o občanských právech‘. Oba se velice zajímali o schválení tohoto zákona a svou účastí na senátní debatě chtěli ukázat svoji podporu pro něj. Martin L. King měl poté tiskovou konferenci v jiné části budovy, které se jako divák zúčastnil i Malcolm. Při odchodu z místnosti se oba rivalové setkali poprvé tváří v tvář. „No, rád tě vidím Malcolme“, řekl King a uchopil Malcolmovu podanou ruku.¹³⁵ „Také tě rád vidím“, odpověděl Malcolm a dodal „ode dneška budeš také

¹³³ Clarke, H. John, ed. Malcolm X – The Man and His Times, str.230

¹³⁴ Více o vlivu poutě do Mekky na Malcolma X v kapitole „A Pilgrim’s progres“, Goldman, Peter Louis: The death and life of Malcolm X, str. 160-172

¹³⁵ Branch, Taylor: Pillar of Fire, America in the King years 1963-65, str. 268

vyšetřován“, neboť se mylně domníval, že o Kinga, spořádaného křesťana, se FBI („Federální úřad pro vyšetřování“) tolik nezajímá.¹³⁶ To bylo vše, co si tito rozdílní vůdci stačili říct. Druhý den ovšem fotografie těchto dvou postav, držících se za ruku a usmívajících se při tom, způsobila senzaci.

Dalším z hlavních cílů Malcolma bylo prezentovat boj za občanská práva jako typ boje za lidská práva. Na základě toho by bylo možné požadovat se u Organizace spojených národů, aby na Spojené státy americké vyvíjela určitý nátlak. Malcolm často cestoval především po nově vzniklých státech v Africe, kde se snažil co nejvíce mezinárodně zviditelnit porušování práv v Americe. Doufal, že by africké, asijské a latinsko-americké státy podpořily jeho požadavek na vyšetřování amerického přístupu k černochům na půdě OSN. Tento jeho předpoklad byl ovšem nesprávný. Ačkoliv tento návrh například africké představitele velice zaujal, nikdo se ho neodvážil ze strachu z reakce americké vlády veřejně podpořit.¹³⁷ Malcolm dokonce vypracoval návrh petice určené pro Organizaci spojených národů, kde obviňoval Spojené státy americké z genocidy vůči dvaceti dvěma miliónům Afroameričanů.¹³⁸

V posledním roce svého života musel Malcolm čelit častým útokům na svůj život. Někteří členové „Národa islámu“ ho pronásledovali téměř dvacet čtyři hodin denně. Ke konci života musel věnovat většinu energie na to, aby odvrátil pokusy o atentát na svou osobu. Členové „Národa islámu“ považovali Malcolma a jeho dvě nové organizace za rivaly v boji o příznivce. Chtěli také demonstrovat, že osud štvance, který se musí neustále bát o svůj život, čeká každého, kdo by se také rozhodl vystoupit z „Národa islámu“. Kvůli Malcolmovým snahám o internacionalizaci černošského boje, FBI ještě zesílila svůj zájem o něj. „Federální úřad pro vyšetřování“ se začal o Malcolma zajímat již na konci roku 1953. Z této doby se v jeho svazku nacházejí například dopisy, které Malcolm psal rodině a přátelům během svého pobytu ve vězení.¹³⁹ V období krátce po jeho odchodu z „Národa

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Branch, Taylor: Pillar of Fire, America in the King years 1963-65, str. 314

¹³⁸ Návrh této petice je přetištěn v knize Clarke, John H. ed.: Malcolm X – The Man and His Times, str. 343-351

¹³⁹ Malcolm X: The FBI files – an archival research project, Wayne Taylor; <http://www.wonderwheel.net/work/foia/> 14.4. 2008

islámu‘ se od něj FBI snažila získat nějaké kompromitující informace o jeho bývalých spolupracovnících. Neuspěla ovšem, neboť Malcolm odmítl zradit a přivést svého bývalého učitele do nesnází. Později byl Malcolm pod neustálým dohledem buď federálních nebo místních policejních agentů. Byly odposlouchávány jeho hovory doma i v pracovně, monitorovány jeho schůzky či projevy. Peter Goldman tvrdí, že se dokonce jednomu tajnému agentovi podařilo, dostat se do okruhu jeho nejbližších spolupracovníků.¹⁴⁰ FBI samozřejmě věděla o nebezpečí, které Malcolmovi hrozí ze strany ‚Národa islámu‘ a dokonce mu nabízela čtyřicetihodinovou policejní ochranu. Malcolm ji ale odmítl s tím, že mu dostatečnou ochranu poskytují jeho vlastní muži. Malcolm byl zastřelen 21. února 1965. V následujícím procesu byli odsouzeni tři členové ‚Národa islámu‘, ovšem spekulace a konspirativní teorie o tom, kdo vlastně stál za jeho vraždou, již nikdy neustaly.

Je paradoxem, že ke konci života byl Malcolm kritizován ze všech stran. Pro jedny zůstal nadále příliš extrémistický, zejména bělošský tisk odmítal akceptovat jeho změnu, ovšem pro radikální vlastence se stal zase příliš mírným.¹⁴¹ Ke konci života nebyly řady jeho příznivců nijak početné, ovšem po jeho smrti strmě rostly. V říjnu 1965 byla vydána Malcolmova autobiografie, na které několik let pracoval společně s Alexem Haleym. Kniha byla kupodivu oceněna i jeho nepřáteli. Kritik z novin New York Times Eliot Fremont-Smith o knize napsal, že je výmluvným důkazem o tom, že Malcolm „pochopil mnohem více, než jakýkoliv jiný černošský vůdce, jak velký destruktivní vliv má Amerika na psychiku svých černochoů“.¹⁴² Mnoho bělochů díky této knize pochopilo důvody velkého hněvu černochoů, který vedl k bouřím v městských ghetech na severu Spojených států amerických.

4.2 Rasové nepokoje ve městech

Druhý pro Afroameričany historicky významný zákon týkající se jejich volebních práv podepsal prezident Lyndon Johnson šestého srpna 1965. Zákon zakazoval jakoukoliv

¹⁴⁰ kapitola „The Malcolm File“ v Goldman, Peter Louis: The death and life of Malcolm X, str. 256-57

¹⁴¹ Weisbrot, Robert: Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement, str. 177-78

¹⁴² Branch, Taylor: Pillar of Fire, America in the King years 1963-65, str. 601

diskriminaci voličů při registraci a uplatňování volebního práva. Málokdo čekal, že jen o pět dní později dojde k doposud největším rasovým nepokojům ve čtvrti Watts v Los Angeles. Martin L. King stejně jako mnoho dalších byl touto erupcí násilí značně překvapen. Jeho optimismus byl v ostrém kontrastu s rostoucí beznadějí v ghetech. King si začínal uvědomovat, že v severních státech jsou ekonomické problémy nyní pro Afroameričany tíživější a důležitější než rasové problémy.

Sociální situace černochů ve čtvrti Watts byla katastrofální. Dvě třetiny obyvatel byly závislé na státní podpoře a 34% dospělých mužů bylo bez práce.¹⁴³ Nepokoje vypukly po zatčení v opilosti řídicího jednadvacetiletého Afroameričana Marquette Frye. Při zatýkání došlo k potyčce mezi policií a shromážděným davem, která se pro černochy žijící v tomto ghetu stala jen dalším důkazem o šikaně ze strany policie. Během prvních dvou dní se násilností zúčastnilo okolo pěti tisíc černochů, kteří ničili všechno, co se dalo. Podpalovali budovy, stříleli po hasičích snažících se likvidovat požáry, rabovali obchody – poprvé nejen bělošské. Na obnovení pořádku bylo nasazeno čtrnáct tisíc členů Národní gardy a několik tisíc místních policistů. Ukončit všechny násilnosti se podařilo až po šesti dnech, stálo to životy čtyřiatřiceti lidí včetně zástupce šerifa a hasiče. Devět set lidí bylo zraněno a na čtyři tisíce lidí zatčeno, stovky lidí zůstaly bez domova. Celková škoda byla vyčíslena na přibližně pětadvacet milionů dolarů. Policie uváděla jako jedinou příčinu nepokojů vysokou kriminalitu mezi Afroameričany, což bylo ve značném rozporu s tím, že většina zatčených měla doposud čistý trestní rejstřík. Naopak podle rozsáhlého průzkumu, provedeného mezi obyvateli Los Angeleského gheta, většina z nich označila za původce nepokojů bělošskou diskriminaci a od ní se odvíjející špatnou situaci v ghetu.¹⁴⁴ Nepokoje byly pro černochy především formou protestu proti špatným sociálním a ekonomickým podmínkám v ghetu.

Martin L. King s několika spolupracovníky navštívil Los Angeleské gheto jen pár dní po ukončení nepokojů. Ve své autobiografii popsal King tuto návštěvu jako jeden ze svých

¹⁴³ Weisbrot, Robert: *Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement*, str. 159

¹⁴⁴ Feagin, Joe R.; Sheatsley, Paul B.: *Ghetto Resident Appraisals of a Riot*, str. 354

nejzvláštnějších zážitků.¹⁴⁵ Ghetto vypadalo jako okupované území, někde ještě doutnaly budovy a na každém rohu byla skupinka příslušníků Národní gardy se zbraněmi stále připravenými k boji. Během rozhovorů s místními lidmi si Martin L. King naplno uvědomil, jak velké rozdíly existují mezi životy Afroameričanů na severu a na jihu Spojených států amerických. Jeden mladý muž jim při setkání řekl: „Vyhráli jsme“. King se ho zeptal, „co myslí tím, že vyhráli? To, že přes třicet lidí bylo zabito a že se jim podařilo si téměř zničit vlastní čtvrť?“ Muž odpověděl: „Donutili jsme je, aby si nás všimli“.¹⁴⁶ Černoši na severu si připadali zapomenuti, neboť pozornost celého národa byla upřena na jih. Nenásilné protesty byly těžko použitelné proti skryté diskriminaci černochů na severu.

Ničivé násilnosti v ghetech se během let 1965-68 opakovaly každé další léto. Celkem za tu dobu proběhlo asi tři sta pouličních bitev, největší z nich ve městech Detroit a Newark, kterých se zúčastnilo na milión a půl černochů, z toho bylo asi dvě stě padesát zabito, deset tisíc zraněno, šedesát tisíc zatčeno a škody na majetku se počítaly v řádu miliard dolarů.¹⁴⁷ Prezident Johnson na tyto události reagoval sestavením komise pod vedením guvernéra státu Illinois Otto Kenera, která měla za úkol vypátrat příčiny výtržností. Členy komise byli i dva Afroameričané, republikánský senátor z Massachusetts Edward W. Brooke, který byl v roce 1966 zvolen prvním černošským senátorem od ukončení období rekonstrukce po občanské válce a Roy Wilkins – výkonný ředitel Národní asociace pro povznesení barevného obyvatelstva (NAACP). Závěrečná zpráva Kenerovy komise obvinila bělošský rasismus ze zodpovědnosti na nepokojích a varovala před vytvořením dvou společností uvnitř Spojených států amerických, „jedné černošské a chudé, druhé bělošské a bohaté“.¹⁴⁸ Komise navrhovala jako zcela nezbytnou výraznou finanční pomoc federální vlády, zahrnující podporu bydlení, kvalitnější školství a vytvoření až dvou miliónů nových pracovních míst. Varovala také před tím, že „rasové předsudky, které provázely celé americké dějiny nyní přímo ohrožují naši budoucnost“. Žádný z hlavních návrhů komise nebyl uveden do praxe, zejména kvůli přílišné finanční náročnosti.

¹⁴⁵ Carson, Clayborne ed.: *The Autobiography of Martin Luther King, Jr.*, str. 290-296

¹⁴⁶ Carson, Clayborne ed.: *The Autobiography of Martin Luther King, Jr.*, str. 293

¹⁴⁷ Dierenfield, Bruce J.: *The Civil Rights Movement*, str. 124

¹⁴⁸ Hine, Darlene Clark: *African Americans*, str. 491

4.3 Hnutí na rozcestí

Násilnosti na severu znamenaly ostrý předěl v hnutí za občanská práva. Hnutí vycházející převážně z jihu, dosáhlo téměř všeho o co zde usilovalo. Po přijetí druhého federálního zákona, který vycházel vstříc především požadavkům černochů žijících v jižních státech, postrádalo hnutí další viditelný cíl boje, který by působil jako výrazný sjednocující prvek. Hnutí začalo tápat a hledalo cesty k přechodu od jednodušších cílů jako například volební registrace, k daleko složitěji uchopitelnému problému hluboce zakořeněného rasismu uvnitř celé společnosti. Ke konci roku 1965 začala být většina bojovníků unavena z neustálého „předstírání lásky k brutálním představitelům policie a k rasistickému davu bělochů“.¹⁴⁹ Navzdory dosažení velkých morálních i legislativních vítězství si začali černoši uvědomovat, že ani federální zákony nedokážou nastolit úplnou spravedlnost. K té bude potřeba, aby se radikálně změnila celá americká společnost. Největší počet zklamaných se vyskytoval v řadách „Studentského nenásilného koordinačního výboru“ (SNCC), jehož členové doopravdy věřili ve vítězství - v definitivní odstranění segregace. Postupně mezi nimi začaly převládat nové pocity „marnosti, hněvu a nakonec i nenávisti k bělochům“.¹⁵⁰ Začaly se objevovat pochybnosti, zda je nenásilí skutečně tou správnou metodou boje.

Začalo být zřetelné, že se hlavní aktivita boje přesouvá do severních měst, ale panovalo mnoho otázek ohledně vazeb na etablované jižanské organizace a na další směřování hnutí. Víra v boha měla mezi černochy na jihu hluboké kořeny a Kingovi se jí podařilo spojit s myšlenkou spravedlivého a nenásilného boje za občanská práva. Usiloval vždy o možnost spolupráce s vládou a s prezidentem. Naproti tomu na severu se do popředí začala dostávat mládež z ghet, která dospívala bez iluzí a perspektiv. Nenásilné formy protestu pro ně nebyly přitažlivé. Násilí bylo součástí jejich života, násilí a nenávist jim byly bližší než přikázání křesťanské lásky k bližnímu. Stále také narůstaly rozpory mezi

¹⁴⁹ Weisbrot, Robert: Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement, str. 186

¹⁵⁰ Tamtéž, str. 189

Kingovou ‚Jižní konferencí křesťanského vedení‘ (SCLC) a ‚Studentským nenásilným koordinačním výborem‘ (SNCC) o směru a prostředcích vedení dalšího boje.¹⁵¹

Uvnitř ‚Studentského nenásilného koordinačního výboru‘ (SNCC) došlo k velké změně. Dlouholetý předseda organizace John Lewis, zastánce nenásilných protestů a blízký spolupracovník Martin L. Kinga, usiloval o znovuzvolení. Lewis porazil výrazným rozdílem svého vyzyvatele Stokelyho Carmichaela, který byl představitelem nového proudu požadujícího změnu organizace. Carmichael byl okouzlen černošským nacionalismem a požadoval, aby se členy mohli nadále stát pouze černoši a chtěl, aby byla organizace financována pouze z černošských peněz. Výsledky voleb byly téhož dne napadeny několika členy vedení. Strhla se debata o tom, jestli John Lewis nadále ztělesňuje hodnoty této organizace. Jednání se protáhlo až do časných ranních hodin, kdy zbytek těch, co vydrželi, zvolil s jednoznačnou převahou Stokelyho Carmichaela jako nového předsedu.

V roce 1966 poprvé zaznělo namísto Kingova hesla ‚Svobodu hned!‘ heslo ‚Černá moc‘. Stalo se tak u příležitosti ‚Pochodu proti Strachu‘, který hodlal podniknout James Meredith.¹⁵² Chtěl dodat odvalu černošům na jihu v jejich úsilí o prosazení zákonodárství o občanských právech do života. Pochod měl vést z Memphisu ve státě Tennessee do Jacksonu ve státě Mississippi a měřil okolo tři sta kilometrů. Ovšem hned druhého dne byl James Meredith postřelen a převezen do místní nemocnice. Během několika dní se do města sjeli vůdci všech nejvýznamnějších černošských organizací. Vedle Martina L. Kinga, Roye Wilkinsna (NAACP), Whitney Younga (National Urban League)¹⁵³ a Floyda McKissicka (CORE)¹⁵⁴ se dostavil také předseda ‚Studentského nenásilného koordinačního výboru‘ Stokely Carmichael. Diskutovalo se o tom, jakým způsobem se bude pokračovat

¹⁵¹ Dierenfield, Bruce J.: The Civil Rights Movement, str. 120

¹⁵² James Meredith byl významnou postavou hnutí za občanská práva na počátku 60. let. Nebojácně se dožadoval jako první černošský student svého přijetí na univerzitu v Mississippi, kam ho nakonec, kvůli jeho bezpečnosti museli doprovázet federální vojáci.

¹⁵³ ‚National Urban League‘ mezirasová organizace založená roku 1910 v New Yorku s cílem pomoci chudým černošským přistěhovalcům s adaptací na život ve městech. Více <http://www.nul.org/history.html> 19.4. 2008

¹⁵⁴ CORE = Congress of Racial Equality = Kongres rasové rovnosti – organizace založená roku 1942 v Chicagu. Byla první organizací, která ve Spojených státech amerických použila taktiky nenásilného pasivního odporu. Podílela se na všech hlavních akcích boje za občanská práva v 60. letech jako například sit-ins, jízdy svobody, registrační kampaně. V letech 1961-66 byl jejím předsedou James Farmer velký pacifista a zastánce integrace. V roce 1966 byl nahrazen Floydem McKissackem, který se stal příznivcem černošského separatismu.

v Meredithově pochodu. McKissick a Carmichael požadovali, aby se pochodu nadále neúčastnili běloši a aby mohli účastníci pochodu reagovat na pravděpodobné provokace i jinými než nenásilnými prostředky. Po dlouhých jednáních se Martinu L. Kingovi nakonec podařilo oba přesvědčit, aby od svých požadavků upustili. Konečné prohlášení o cíli pokračování pochodu se svou radikálností vůbec nelíbilo Roy Wilkinsovi a Whitney Youngovi, zejména kvůli tvrdé kritice Johnsonovy administrativy. V tomto prohlášení se mimo jiné psalo: „Tento pochod bude obrovským veřejným obviněním a protestem proti selhání americké společnosti, vlády Spojených států amerických a státu Mississippi, že nezajistily dodržování práva a zákonů“.¹⁵⁵

Od posledního velkého protestního pochodu ve městě Selma to bylo poprvé, kdy se na jednom místě sešli představitelé všech hlavních organizací bojujících za občanská práva a nikdy předtím nedošlo k tak velkým vnitřním rozporům. Po neshodách s mladými radikálními představiteli z řad SNCC a CORE o dalším směřování pochodu, se Roy Wilkins a Whitney Young rozhodli vrátit se zpět do New Yorku a pochodu se nadále neúčastnit. Martin L. King také hrozil svým odjezdem a proto McKissick a Carmichael souhlasili s určitými ústupky. Obnovený pochod vyrazil z Memphisu 6. června a v každém městě, kterým procházeli, se jeho účastníkům dostalo nadšeného přijetí od zdejších černošských komunit. Když se ovšem pochod přiblížil do města Greenwood, plného přívrženců SNCC, umírněnost dvou radikální vůdců zmizela.

V Greenwoodu policie krátce zatkla Stokelyho Carmichaela. Téhož odpoledne po svém propuštění promluvil k třítisícovému shromáždění a řekl, že po šesti letech mluvení o svobodě, musí přijít činy. „Už jsem byl sedmadvacetkrát ve vězení a už toho mám dost. Víckrát už se dobrovolně zavřít nedám. Je jen jediná cesta, jak zabránit bělochům, aby na nás znovu nezaútočili – vzít věc do svých rukou. Šest let se mluvilo o svobodě a nedostali jsme nic. To, o čem se začne mluvit teď, je ‚Černá moc‘.“¹⁵⁶ Pak Carmichael parodoval dialog, který při svých kázáních vedl s věřícími Martin L. King.

Carmichael: „Co chcete?“

¹⁵⁵ Harding, Vincent: *The Other American Revolution*, str. 186

¹⁵⁶ Weisbrot, Robert: *Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement*, str. 199

Shromáždění: „Černou moc.“
Carmichael: „Co že chcete?“
Shromáždění: „Černou moc.“
Carmichael: „Co chcete? Řekněte to znovu!“
Shromáždění: „Černou moc! Černou moc! Černou moc!“¹⁵⁷

Martin L. King byl zklamán a prohlásil, že záměna hesel je velmi nešťastným krokem. Pochod byl dokončen, ale jediné, kvůli čemu se na něj později vzpomínalo, bylo, že právě zde byl poprvé veřejně použit slogan „Černá moc“. Tak tedy došlo k první vážné rozepři mezi Kingem a představiteli radikálních proudů v černošském hnutí. K heslu „Černá moc“ se přihlásil i ‚Kongres rasové rovnosti‘. Martin L. King se snažil nadále udržovat styky s radikalizující se částí hnutí. Diskutoval s nimi a přesvědčoval je o tom, že považuje jejich kritiku společnosti za oprávněnou a spravedlivou, že chápe jejich touhu změnit vlastní postavení, ale nikdy nemůže vyslovit svůj souhlas s použitím prostředků násilí. Poukazoval na to, že formy nenásilného protestu a nátlaku se ukázaly jako účinné, a proto je třeba dále je rozvíjet. Navíc upozorňoval na to, že násilí nejen rozděluje účastníky hnutí samotné, ale odrazuje i mnohé jeho bělošské přívržence. Reakcí na tyto rozhovory a spory, které se odehrály v průběhu léta a podzimu 1966, byla kniha S. Carmichaela a Ch. Hamiltona nazvaná „Černá moc“. Autoři v knize dospěli k závěru, že „černoši musí dosáhnout vlastní identity, vlastního sebeurčení. To, co hledáme, je kontrola nad našimi vlastními životy. Černá moc znamená podíl na kontrole a rozhodování o věcech, které se týkají života černého národa“.¹⁵⁸ Carmichael a Hamilton v knize jasně vyjadřují požadavek na změnu mocenské struktury společnosti. Apelují na černochoy, aby se sjednotili v politickou, ekonomickou a společenskou sílu, která dokáže zvolit a prosadit zástupce, schopné hájit její zájmy. V boji za své zájmy mají černoši právo rozhodnout se svobodně o výběru prostředků tohoto boje.

Reakcí Martina L. Kinga na růst popularity ‘Černé moci‘ a na radikalizující se černošskou komunitu bylo sepsání vlastní knihy „Kam jdeme: chaos nebo společenství?“, která vyšla ve stejném roce jako Carmichaelova a Hamiltonova kniha. Martin L. King zde

¹⁵⁷ Kingova verze byla „Svoboda hned!“, Weisbrot, Robert: Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement, str. 200

¹⁵⁸ Carmichael, S., Hamilton, Ch.: Black power, str. 45

shrnuje své stanovisko k dalšímu vývoji černošského hnutí. V první kapitole zobecnil zkušenosti černošského hnutí ve Spojených státech a zhodnotil současný stav. Černošské hnutí se podle něj nyní dostává do nové a velmi složité etapy svého vývoje. Martin L. King zde dospívá k důležitému závěru: „Málokdo zatím vidí počátek nové etapy a málokdo je ochoten se jí zúčastnit. Pro většinu Ameriky bylo uplynulé období bojem za slušné zacházení s černochoy, nikoliv za vztah k černocho jako rovnému... Nezabíjet ještě neznamená věřit ve všeobecné bratrství. Černoši se cítí oklamáni, zvláště na severu. Bílí se domnívají, že černoši již dosáhli i tak mnoho a bylo by od nich prostě nerozumné ještě něco požadovat.“¹⁵⁹ King zde dále zdůrazňuje, že reformy, které byly až doposud přijaty, nepotřebovaly žádné zvláštní větší výdaje. „Ke společnému sdílení kaváren, knihoven a parků nebylo třeba zvyšovat daně či dělat jiná další opatření“ píše v této knize King.¹⁶⁰ V současnosti se však černoši již nechtějí spokojit s morálními ústupky a požadují faktickou rovnoprávnost ve všech oblastech, zrušení ghet a právo rozhodovat o svých záležitostech. Splnění takových požadavků by si však vyžádalo hluboký zásah do americké společnosti. Podle Kinga k tomuto cíli povede dlouhá a namáhavá cesta, v žádném případě však cesta násilí. King věděl, že spor o to, kam se dále bude ubírat černošské hnutí, není zdaleka vyřešen. Oprávněně se obával, že vybičovaný černošský nacionalismus spojený s vyvoláváním ozbrojených nepokojů roztrhne hnutí a vyvolá odvetná opatření ze strany bělošské části společnosti.

4.4 Martin L. King v Chicagu

Také Martin L. King si uvědomoval vzrůstající napětí ve velkých městech na severu a západě. Neznal poměry v ghetech z vlastních zkušeností a neměl představu o tom, jak by bylo možné usměrnit nespokojenou černošskou mládež. Jak ji zadržet, aby nepáchala násilí, které ji obklopovalo po celý dosavadní život? King se rozhodl podniknout cestu do měst na severu. Nejužší kontakty se mu podařilo navázat s černošským vůdcem Al Rabym z Chicaga. To, co zde King spatřil, mu připadalo tak vážné, že se v lednu 1966 rozhodl

¹⁵⁹ King, Martin L.: *Where do we go from here : chaos or community?*, str. 3-4

¹⁶⁰ Tamtéž, str. 26

přesunout „Jižní konferenci křesťanského vedení“ do Chicaga a zahájit zde další fázi boje. Mnoho jeho spolupracovníků ho od kampaně na severu zrazovalo. Martin L. King nechtěl tentokrát bydlet v hotelu, aby měl možnost blíže poznat obyvatele ghet. Díky tomu se hned po svém příjezdu setkal s otřesnými podmínkami k bydlení uvnitř gheta. Špinavé, stísněné byty bez vybavení odpovídající tomu nejnižšímu standardu za ceny mnohdy vyšší, než jaké platili běloši ve svých domech na předměstí. Po svém osobním seznámení s životními podmínkami v ghetech, nazval Martin L. King gheta „systémem vnitřního kolonialismu“.¹⁶¹ Hlavním cílem Chicagské kampaně bylo dosáhnout rovných příležitostí při hledání ubytování. Kdykoliv se černoši pokoušeli najít ubytování mimo gheto, byli odmítnuti. Běloši se všemi možnými prostředky bránili příchodu Afroameričanů do svých čtvrtí, neboť by to pro ně okamžitě znamenalo pokles hodnoty ceny jejich domů.

Ve své autobiografii King komentuje kampaň v Chicagu slovy: „Věřím, že pokud se dají vyřešit problémy v Chicagu – druhém největším městě Spojených států amerických – dají se vyřešit kdekoliv“.¹⁶² Mnoho spolupracovníků a přátel Kinga varovalo před vedením kampaně na severu. Říkali mu, že nenásilí nebude fungovat v severních městech, kde jsou problémy příliš komplikované a tolik rozdílné od těch na jihu. Martin L. King si ale nedal říct a nadále věřil v možnost svého úspěchu. King se nebál setkávat se i s členy pouličních band a snažil se je přesvědčit o zapojení do nenásilných akcí. Zorganizoval pochod za lepší ubytování, kterému se dostalo na tamní poměry nebývalé podpory, zúčastnilo se ho asi třicet tisíc Afroameričanů. Martin L. King byl velice zklamán nepřátelskými reakcemi ostatních přistěhovaleckých menšin jako například Poláků, Italů a Irů, kteří na pochodující černochy „házeli kameny, mávali konfederačními vlajkami a měli na sobě nacistické symboly“.¹⁶³ Demokratický starosta města Richard Daley donutil policisty, aby proti demonstrantům nezasahovali a rozmělnil sílu protestu falešnými sliby nápravy situace.

¹⁶¹ Dierenfield, Bruce J.: *The Civil Rights Movement*, str. 125

¹⁶² „Chicago Campaign“ v Carson, Clayborne ed.: *The Autobiography of Martin Luther King, Jr.*, str. 297

¹⁶³ „Chicago Campaign“ v Carson, Clayborne ed.: *The Autobiography of Martin Luther King, Jr.*, str. 305

Adam Fairclough se domnívá, že příčin neúspěchu Kingovy kampaně v Chicagu bylo několik.¹⁶⁴ Jeho jižanská organizace „Jižní konference křesťanského vedení“ byla zvyklá mobilizovat spíše menší skupiny obyvatel a neměla proto zkušenosti ani prostředky, jak zaujmout a získat pro svůj boj tak obrovskou masu lidí, jakou představovalo jeden a půl miliónů černochů žijících v Chicagském ghetu. Martin L. King a jeho spolupracovníci byli zvyklí setkávat se s nenávisť a násilnou reakcí ze strany jižanských představitelů moci, a proto pro ně bylo velice obtížné reagovat na „milá slova“ a „laciné sliby“, jejichž hlavním cílem bylo pouze otupit momentální sílu demonstrací. Fairclough také zdůrazňuje, že největším překážkou Kingova úspěchu na severu překvapivě nebyli mladí černoši v ghetech, ale byli to naopak běloši. Zatímco násilí na jihu Spojených států amerických vyvolalo téměř mezi všemi bělochy na severu vlnu sympatií a podpory, podobné akce na severu samém již takové emoce nevzbuzovaly. Bílí liberálové, kteří Kinga na jihu nadšeně podporovali, považovali jeho akce na severu za „nezodpovědné a provokativní“. Skoro se zdálo, že podpora pro hnutí za občanská práva zmizí, jakmile dojde k překročení tzv. „Mason-Dixon“ hranice.¹⁶⁵ Mnoho bělochů se domnívalo, že demonstrace nepřímo vyvolávají další nepokoje. Politici tvrdili, že tento „bělošský odpor“¹⁶⁶ je způsoben černošským násilím a nedodržováním pořádku.

Město Chicago se stalo místem prvního a nakonec i jediného skutečného pokusu o uspořádání velké nenásilné akce na severu Spojených států amerických. Její neúspěch jen potvrdilo to, co většina černochů na severu již věděla, že bělošský rasismus zde byl příliš silný a skrytý, než aby se dal vyřešit pomocí „morálního apelu nenásilných akcí“.¹⁶⁷ Martinu L. Kingovi ovšem Chicagská kampaň pomohla odhalit omyl celého hnutí za občanská práva, které značně podcenilo hloubku a vytrvalost rasismu. Nenásilí potřebovalo

¹⁶⁴ „The SCLC’s Chicago Campaign and the White Backlash“, Fairclough, Adam: Better Day Coming, str. 300-304

¹⁶⁵ „Mason-Dixon Line“ je hranice mezi státy Pennsylvania a Maryland vytyčená v letech 1763-1767 matematikem a astronomem Charlesem Masonem a zeměměřičem Jeremiahem Dixonem. Nejasné hranice mezi těmito dvěma státy a spor dvou rodin o část území vedly k vytvoření komise vedené Masonem a Dixonem, kteří prozkoumali toto území a stanovili novou hranici. Před občanskou válkou bylo toto označení používáno pro vymezení hranice mezi otrokářskými a svobodnými státy. V dnešní době se nadále používá k vyjádření dělení na sever a jih Spojených států amerických.

¹⁶⁶ „white backlash“ je název pro reakci bělochů na černošské nepokoje v ghetech a jejich narůstající radikalizaci, používání násilí a porušování zákonů.

¹⁶⁷ „The SCLC’s Chicago Campaign and the White Backlash“, Fairclough, Adam: Better Day Coming, str. 303

k životu naději a optimismus, kterého se v ghetech na severu značně nedostávalo. Zde převládala spíše hořkost a zklamání. Pro bojovníky za rasovou rovnost odhalila Chicagská kampaň nepříjemné zjištění, že tento boj bude mnohem větší a delší, než si dokázali kdy představit.¹⁶⁸ Poté, co Martin L. King opustil se svými spolupracovníky Chicago a vrátil se zpět do Atlanty, nezaznamenali černošští obyvatelé ve svých životech téměř žádné změny k lepšímu. Jediný malý úspěch zaznamenal projekt „Breadbasket“ (košík chleba), snažící se o získání pracovních míst pomocí rozvoje černošského obchodu a služeb.¹⁶⁹ Na úspěchu tohoto projektu měl ovšem největší zásluhu Kingův pomocník, teprve pětadvacetiletý Jesse Jackson. Tento projekt, který vznikl již roku 1962 ve městě Atlanta, fungoval tak, že černoši začali nakupovat pouze u některých obchodníků, kteří již zaměstnávali černochy. Ty ostatní se tak snažili donutit k tomu, aby je také zaměstnávali či začali nakupovat zboží a služby od černošských obchodníků. Ač se tomuto projektu podařilo dosáhnout několika okamžitých zlepšení, jeho význam nepřesáhl místní rámeček.

4.5 Vietnamská válka

Nyní bych se ráda věnovala válce ve Vietnamu, která byla kontroverzním tématem nejen v hnutí za občanská práva, ale i v celé americké společnosti. Tento konflikt byl zásadní zejména pro Martina L. Kinga, neboť znamenal významný předěl v jeho dosavadní veřejné činnosti, ale také pro celé hnutí, které výrazně rozdělil. Svým vystoupením proti vietnamské válce ztratil King mnoho příznivců a obdivovatelů. Válka ve Vietnamu představovala pro Martina L. Kinga zbytečné plýtvání lidskými životy i finančními prostředky a významně přispěla k další radikalizaci jeho názorů. Pro lepší orientaci v této problematice se krátce zmíním o situaci, která předcházela válce ve Vietnamu.

Od šedesátých let 19. století byl Vietnam francouzskou kolonií. Za druhé světové války se jí zmocnili Japonci. Na konci války se vietnamští komunisté, vedení Ho Chi Minem, snažili vyhlásit nezávislost. Francouzům se ovšem díky velké finanční pomoci od

¹⁶⁸ Weisbrot, Robert: Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement, str. 185

¹⁶⁹ Harding, Vincent. The Other American Revolution, str. 143

Spojených států amerických podařilo Vietnam udržet až do roku 1954, kdy byla francouzská vojska poražena u Dien Bien Phu.¹⁷⁰ Ženevské dohody z téhož roku rozdělily Vietnam podél 17. rovnoběžky na dvě zóny, komunistický sever a antikomunistický jih. Mezi těmito dvěma nově vzniklými státy s naprosto odlišnými ideologiemi panovalo již od počátku značné napětí. V paměti Vietnamců na jihu se udržely stará prohlášení Ho Chi Minha o sjednocení Vietnamu. Bylo jasné, že dřív nebo později iniciativa Vietnamců na severu přejde od slov ke skutečným činům. Buď se jižní Vietnam podvolí dobrovolně nebo vypukne válka. Severní Vietnam byl odjakživa průmyslový a jižní Vietnam zemědělský, jeden potřeboval druhého a pokud by měla vypuknout válka, museli se začít ohlížet po svých budoucích spojencích.¹⁷¹ Ho Chi Min doufal především v pomoc od Sovětského svazu. Jižní Vietnam hledal své spojence na Západě. Po porážce u Dien Bien Phu Francouzi ještě zůstali ve Vietnamu, ale už jenom jako poradci.¹⁷² Jižní Vietnam ovšem požádal o pomoc Spojené státy americké. V listopadu 1954 sem byli vysláni američtí vojenští poradci a začali cvičit saigonskou armádu.¹⁷³ Poradci měli ve Vietnamu také sledovat tamní situaci a vyhodnotit, zda má jít Amerika do války či nikoliv. Pro značnou část Vietnamců představovali Američané stejně nenáviděné koloniální utlačovatele, jakými před nimi byli Francouzi.

Útoky mezi oběma státy začaly nabývat na větší intenzitě v průběhu roku 1963. Když zemřel prezident Kennedy, bylo v jižním Vietnamu již 16 000 vojenských poradců.¹⁷⁴ Při útocích severovietnamských jednotek se stále častěji stávali oběťmi i Američané. Spojené státy americké se díky své technické převaze domnívaly, že vítězství v případné válce bude poměrně snadné, přesto dlouho váhaly s přímým zapojením do konfliktu. Stále více se ovšem ukazovalo, že jihovietnamská armáda není a nebude schopna sama se účastnit boje proti severu.¹⁷⁵ Chyběla už jen záminka k tomu, aby se Spojené státy americké zapojily do konfliktu naplno. Tuto záminku k vyslání dalších jednotek do Vietnamu poskytl tzv.

¹⁷⁰ Daum, W. Andreas, ed. *America, the Vietnam War, and the world : comparative and international perspectives*, str. 108

¹⁷¹ Herring, C. George. *America's longest war : the United States and Vietnam, 1950-1975*, str. 32

¹⁷² Tamtéž, str. 56

¹⁷³ Daum, W. Andreas, ed. *America, the Vietnam War, and the world : comparative and international perspectives*, str. 129

¹⁷⁴ Tamtéž, str. 135

¹⁷⁵ Herring, C. George. *America's longest war : the United States and Vietnam, 1950-1975*, str. 93

Tonkinský incident.¹⁷⁶ V závislosti na tomto incidentu schválil Senát Spojených států amerických rezoluci umožňující prezidentu Johnsonovi „přijmout veškerá nutná opatření k odražení ozbrojeného útoku“ proti americkým silám ve Vietnamu.¹⁷⁷ Přímé zapojení Spojených států amerických do konfliktu se stalo skutečností 26.2.1965, kdy Lyndon Johnson podepsal vstup amerických pozemních vojsk do Vietnamu. V průběhu roku 1965 dosáhl počet Američanů ve Vietnamu 125 000. Zapojení amerických vojáků do války ve Vietnamu neustále narůstalo, ke konci roku 1966 jich zde bylo již více než 385 000 a do roku 1968 více než 500 000.¹⁷⁸

Již od počátků amerického zapojení do bojů ve Vietnamu se doma ve Spojených státech amerických objevovaly hlasy kritizující tuto válku. První protesty proti vměšování vlády Spojených států amerických do záležitostí v Indočíně se objevily mezi studenty amerických univerzit. První velká protestní akce se konala 23. března 1965 na Michiganské univerzitě.¹⁷⁹ Studenti se rozhodli přerušit výuku a shromáždili se spolu s částí profesorského sboru, aby diskutovali o problémech současné americké zahraniční politiky a především o eskalaci války ve Vietnamu. Akce michiganských studentů dostala název „teach-in“ a myšlenka pořádání podobných shromáždění se rychle ujala. Byl dokonce vytvořen Meziuniverzitní výbor pro pořádání diskusí o otázkách zahraniční politiky a jeho pobočky působily na sto padesáti univerzitách.¹⁸⁰ Výraznější formou protestu mladé generace bylo odmítání nástupu vojenské služby, či přesněji přímo povolávacích rozkazů do Vietnamu. Protest proti válce ve Vietnamu a celé Johnsonově zahraniční politice začínal nabývat stále širších rozměrů. Opozice se začala šířit v liberálních politických kruzích, a to i ve vládnoucí demokratické straně. Vlivní senátoři J.W. Fulbright a M. Mansfield vyzývali Johnsona, aby stáhl americká vojska z Vietnamu.

Jaké byly názory Martina L. Kinga na válku ve Vietnamu a jak se měnily? Proč se k tomuto tématu až do roku 1967 Martin L. King téměř nevyjadřoval? Vzhledem ke

¹⁷⁶ Jako Tonkinský incident se nazývá útok severovietnamské armády na americký torpédoborec USS Maddox v srpnu roku 1964.

¹⁷⁷ <http://www.vietnamwar.com/warhistory.htm> 30.4. 2008

¹⁷⁸ Johnson and the War in Vietnam v Hine, Darlene Clark: African Americans, str. 493

¹⁷⁹ Rysková, Světlana: Martin Luther King, str. 112

¹⁸⁰ Tamtéž.

skutečnosti, že byl King největším kritikem násilí ve Spojených státech amerických, bylo celkem jasné, že bude stát v čele černošských kritiků amerického zapojení do války ve Vietnamu. Martin L. King se poprvé kriticky zmínil o Johnsonově politice ve Vietnamu již v roce 1965. Bylo to u příležitosti každoročního sjezdu jím založené organizace ‚Jižní konference křesťanského vedení‘. Ve svém projevu vyzval Martin L. King vládu Spojených států amerických, aby zastavila bombardování severního Vietnamu, snažila se vyjednat dohodu s Viet Congem¹⁸¹ a stáhla americké vojáky z konfliktu.¹⁸² Toto vystoupení odsoudili mnozí jeho přátelé, stoupenci a vůdcové ostatních černošských organizací. Navíc se Martinu L. Kingovi nepodařilo získat podporu ani uvnitř své vlastní organizace. Opozice uvnitř ‚Jižní konference křesťanského vedení‘ vůči Kingově kritice války ve Vietnamu vycházela především z přesvědčení většiny členů, že federální vláda a Demokratická strana jsou jejich spojenci v boji za občanská práva Afroameričanů. Proto je třeba zachovat jim věrnost a podporovat je. Vytýkali Kingovi, že se vměšuje do záležitostí, jež nemají s černošským hnutím nic společného, odvádí pozornost a tříští síly hnutí v období, kdy se projevují různé názorové neshody a kdy vypukají nepokoje v městských černošských čtvrtích. Dvě velké organizace - ‚Národní asociace pro pokrok barevných lidí‘ a ‚National Urban League‘ vyjádřily silnou podporu vládě a jejímu vedení války ve Vietnamu.¹⁸³

Mnoho lidí, ať již uvnitř či vně hnutí, se domnívalo, že občanská práva a boj za mír jsou neslučitelná. Členové různých organizací, bojujících za občanská práva pro černochoy, byli přesvědčeni, že jejich organizace jsou úzce zaměřené na pouze jedno specifické téma – a to občanská práva. Téměř všechny organizace bojující za práva černochoů dlouho dodržovaly nepsané právo nikdy si nehrát s ‚ohněm, který představovala zahraniční politika vlády‘.¹⁸⁴ Navzdory tomuto nepříznivému prostředí nezměnil Martin L. King svůj názor na válku ve Vietnamu, ovšem až do roku 1967 se k tomuto tématu veřejně nevyjadřoval. Co bylo hlavním důvodem jeho zdrženlivosti? Kingovi bylo jasné, že kritika

¹⁸¹ Viet Cong je jiný název Národní fronty pro osvobození jižního Vietnamu, která byla povstaleckou a partizánskou skupinou komunistů bojujících proti vládě jižního Vietnamu během Vietnamské války. Hlavní podpory se jí dostávalo od severovietnamského komunistického režimu.

¹⁸² Reed, Harry A.: Martin Luther King, Jr.: History and Memory, Reflections on Dreams and Silences, str. 156-157

¹⁸³ Fairclough, Adam: Martin Luther King, Jr. and the War in Vietnam, str. 23

¹⁸⁴ Weisbrot, Robert: Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement, str. 189

zahraniční politiky vlády bude samozřejmě znamenat i zhoršení jeho vztahů s prezidentem Johnsonem a jeho administrativou. Dalším důvodem Kingovy mlčenlivosti byla kontroverznost tohoto tématu mezi samotnými černochoy. Martin L. King věděl, že s jeho kritikou války ve Vietnamu nebude souhlasit velká část Afroameričanů a on tak může přijít o hodně příznivců. Většina černochoů se domnívala, že válka ve Vietnamu je pro ně příliš vzdálená a že doma uvnitř Spojených států amerických existuje daleko více pro ně důležitějších a palčivějších problémů. Bayard Rustin, jeden z nejbližších Kingových rádců, ač sám pacifista přemlouval Martina L. Kinga, aby upustil od kampaně proti válce ve Vietnamu, neboť považoval za značně nerozumné „znenávidět si prezidenta Spojených států amerických“.¹⁸⁵

Jedním z hlavních důvodů, proč se King nakonec odhodlal veřejně vystoupit proti válce ve Vietnamu, byla kromě zhoršující se situace ve Vietnamu samém především jeho víra v právo na svobodu projevu a možnost vyjádření nesouhlasu s oficiální vládní politikou. Ke konci roku 1966 již Martin L. King neřešil otázku, zda vystoupit proti válce, ale kdy. Jeho nejbližší okolí, zejména pak jeho žena Coretta, která již byla zapojena do mírového hnutí, na něj naléhalo, aby se co nejdříve také zapojil. Dalším významným problémem, spojeným s válkou ve Vietnamu, byl fakt, že válečné zapojení Spojených států amerických v jižní Asii stálo obrovské sumy peněz, které mohly být dle názoru Martina L. Kinga lépe využity třeba ke zlepšení sociální a ekonomické situace černochoů. V roce 1967 vydávala federální vláda čtyřicet miliard dolarů ročně na udržování čtyři sta padesáti tisíc vojáků ve Vietnamu a bylo spočítáno, že zabití jednoho vietnamského vojáka vyšlo Spojené státy americké na třicet tisíc dolarů.¹⁸⁶ V tzv. „Válce proti chudobě“ vláda věnovala jen třiapadesát dolarů ročně na jednu osobu označenou jako potřebnou. Členům hnutí za občanská práva se začínalo zdát, že veškerá pozornost národa je upřena k válce v daleké Asii a na nedořešené problémy Afroameričanů se zapomnělo. Pro Martina L. Kinga se stal Vietnam „nepřítelem chudých číslo jedna“.¹⁸⁷

¹⁸⁵ Fairclough, Adam: Martin Luther King, Jr. and the War in Vietnam, str. 24

¹⁸⁶ Weisbrot, Robert: Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement, str. 247

¹⁸⁷ King, William M.: The Reemerging Revolutionary Consciousness of The Reverend Dr. Martin Luther King, Jr., 1965-1968, str. 13

Na konferenci v Los Angeles, která se konala 25. února 1967, Martin L. King poprvé přednesl projev týkající se pouze války ve Vietnamu. Označil tento konflikt za „jednu z historicky nejkrutějších a nejnesmyslnějších válek“ a obvinil americkou zahraniční politiku z „nové formy kolonialismu“.¹⁸⁸ O měsíc později se Martin L. King zúčastnil v Chicagu svého prvního protiválečného pochodu. Asi nejslavnější bylo ovšem Kingovo vystoupení ze 4. dubna 1967, kdy se doposud nejkritičtěji vyjádřil k válce v projevu nazvaném „Beyond Vietnam“.¹⁸⁹ Shromáždění duchovních a věřících znepokojených situací ve Vietnamu se konalo v Riverside v New Yorku. Martin L. King v tomto projevu poprvé hovořil o propojení války ve Vietnamu s hnutím za občanská práva černochů. Bylo to také poprvé, kdy přímo kritizoval válečnou politiku Johnsonovy administrativy.

V úvodu projevu Martin L. King jasně zdůvodnil, proč nemůže dále obcházet problém války ve Vietnamu mlčením. King zde pronesl:

„Především musím říci, že je zcela evidentní souvislost mezi válkou ve Vietnamu a tím bojem, který já spolu s ostatními vedu zde v Americe. Naděje chudých, ať bílých či černých, se obracely k programu války proti chudobě. Pak začala válka ve Vietnamu a my jsme byli svědky toho, jak se společnost z války zbláznila a boří program, jako by byl pouhou hračkou, která ji omrzela. Pochopil jsem, že Amerika se nikdy více nepokusí shromáždit nutné prostředky, aby pomohla svým chudým, dokud dobrodružství podobná Vietnamské válce nepřestanou jako pekelná pumpa čerpat obrovskou silou její prostředky a lidské rezervy. To mne stále přesvědčuje, že je to válka nepřátelská k chudým, a právě proto musím proti ní bojovat.“¹⁹⁰

Martin L. King sám sebe považoval vlastence, přesto se však v roce 1967 rozhodl kritizovat domácí i zahraniční politiku prezidenta Johnsona. „Pochopil jsem, že nikdy více nebudu moci zvednout svůj hlas proti násilným akcím utlačovaných v ghetech, pokud se otevřeně nevyjádřím k tomu, kdo dnes rozsévá nejvíce násilí ve světě – ke své vlastní vládě... Vietnamský lid musí vidět ve vládě Spojených států amerických poněkud podivného osvoboditele. Zničili jsme dvě jejich nejposvátnější instituce – rodinu a vesnici. Zničili jsme jejich zemi i úrodu. Podíli jsme se na porážce jejich nejvlivnější nekomunistické

¹⁸⁸ Reed, Harry A.: Martin Luther King, Jr.: History and Memory, Reflections on Dreams and Silences, str. 158

¹⁸⁹ projev Beyond Vietnam, někdy také nazývaný A Time to Break Silence přetištěn například v Washington James M., ed.: A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin Luther King Jr., str. 231-244

¹⁹⁰ Beyond Vietnam - A Time to Break Silence, Washington James M., ed.: A Testament of Hope, str. 232-233

politické síly – buddhistické církve...¹⁹¹ Martin L. King si dokonce dovolil navrhnout vládě pětibodový program vedoucí k ukončení války ve Vietnamu.

Okamžitě po pronesení tohoto proslovu byl Martin L. King ostře odsouzen téměř všemi sdělovacími prostředky. King čekal, že jeho projev nebude příliš nadšeně přijat a bude pravděpodobně odsouzen, ale na to, co se dělo, nebyl vůbec připraven. Noviny *Washington Post* odmítly Kingův projev jako „naprosté výmysly plné nepodložených představ“ a prohlásily, že ti, co do té doby respektovali Kinga, mu „již nikdy nebudou tolik důvěřovat“.¹⁹² Časopis *Life* zase napsal, že King překročil „své osobní právo na kritiku“, když navrhoval vládě, aby přijala „potupnou kapitulaci ve Vietnamu“.¹⁹³ První stránka novin *New York Times* obsahovala titulek „Chyba doktora Kinga“. V tomto článku byl King obviněn ze spáchání několika chyb, od nesprávného posouzení zahraniční politiky k míchání občanských práv s mírem.¹⁹⁴ A jaká byla reakce Johnsonovy administrativy? President Johnson byl z Kingova projevu nepřítel a obrátil se pro pomoc na „Federální úřad pro vyšetřování“. Pro ředitele FBI J. Edgara Hoovera, který Kinga doslova nenáviděl, nebylo lepšího úkolu než ten, který mu nyní zadal prezident, a to zničit veřejný kredit či případně celého Martina L. Kinga. Prezident Johnson, který se považoval za spojence černochoů, nedokázal pochopit, proč ho King tolik kritizuje po tom všem, co pro černochoy udělal. Pro většinu americké společnosti bylo absurdní brát vážně názory černošského kazatele ohledně zahraniční politiky.¹⁹⁵ Kingovi se dostalo důrazného varování, aby se věnoval pouze občanským právům a zahraniční politiku přenechal zvoleným politikům. FBI se snažila prokázat Kingovo spojení s Komunistickou stranou Spojených států amerických. Od Kinga se odvrátila většina jeho finančních mecenášů a během několika měsíců příspěvky pro jeho organizaci „Jižní konferenci křesťanského vedení“ drasticky poklesly. Dokumenty, které začala rozšiřovat FBI, líčily Kinga jako „zrádce své země i své rasy“.¹⁹⁶ „Federální úřad pro vyšetřování“ se o Martina L. Kinga intenzivně zajímal již několik let. King byl sledován téměř čtyřicet hodin denně, všechny jeho telefony byly

¹⁹¹ Beyond Vietnam - A Time to Break Silence, Washington James M., ed.: A Testament of Hope, str. 235-37

¹⁹² Fairclough, Adam: Martin Luther King, Jr. and the War in Vietnam, str. 29

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Weisbrot, Robert: Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement, str. 249

¹⁹⁵ Cone, James H.: Martin and Malcolm on Nonviolence and Violence, str. 177

¹⁹⁶ Weisbrot, Robert: Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement, str. 249

odposlouchávány a jeho pracovní schůzky monitorovány. Na přelomu let 1963-64 se FBI podařilo objevit Kingovy mimomanželské sexuální poměry a snažila se ho „zlomit, zdiskreditovat a naváděla ho dokonce ke spáchání sebevraždy“.¹⁹⁷

Prezidentu Johnsonovi a FBI především vadila rostoucí moc Martina L. Kinga. Pod vlivem Kingových slov i jeho osobního příkladu se značná část černochoů aktivně zúčastňovala protestních akcí proti válce ve Vietnamu. Projevilo se to již 15. dubna 1967, kdy se konal mohutný pochod na Washington. V čele pochodu kráčel Martin L. King. Účastníci se ještě ve Washingtonu dohodli, že založí organizaci, jejímž cílem bude koordinovat a pořádat protestní akce proti válce ve Vietnamu. King se ovšem v této době nevěnoval pouze kritice a protestním akcím proti zahraniční politice Johnsonovy vlády. I ve velmi složitých podmínkách se dál snažil organizovat a vést černošské hnutí. Začal pracovat na organizaci velké celonárodní akce nazvané „Kampaň proti chudobě“. King a spolu s ním i ostatní vůdcové černošského hnutí chtěli sjednotit nejchudší bělochy, černochy, Indiány i mexické přestěhovalce, zkrátka všechny ty, kteří nejvíce trpěli bídou, nezaměstnaností a špatnými životními podmínkami.¹⁹⁸ Martin L. King se všechny tyto nejchudší občany snažil přesvědčit, aby se zúčastnili plánovaného masového „Pochodu chudoby do Washingtonu“. Ten měl přesvědčit vládu Spojených států amerických, aby se zabývala jejich sociálními otázkami, aby jim dala práci, slušné bydlení a kvalitní vzdělání. Martin L. King se stával čím dál tím více radikálnějším a mnohým připadalo, že se stal socialistou, když hlásá ekonomickou rovnost všech lidí. Kingově „Kampani proti chudobě“ se dostalo snad ještě většího a širšího odsouzení než jeho kritice války ve Vietnamu.¹⁹⁹ Konání „Pochodu chudoby“ se však již Martin L. King nedožil.

Je mírnou ironií osudu, že ke konci svého života Martin L. King následoval příkladu Malcolma X a v posledním roce svého života stejně jako on cítil zvýšenou potřebu „rozšířit boj za občanská práva na vyšší úroveň – na úroveň lidských práv“.²⁰⁰ Těsně před svou

¹⁹⁷ O'Brien, Michael: *Old Myths / New Insights: History and Dr. King*, str. 55

¹⁹⁸ Carson, Clayborne ed.: *The Autobiography of Martin Luther King, Jr.*, str. 347

¹⁹⁹ O'Brien, Michael: *Old Myths / New Insights: History and Dr. King*, str. 60

²⁰⁰ Malcolm X: *The Ballot or the Bullet* speech,

<http://www.historicaldocuments.com/BallotOrTheBulletMalcolmX.htm> 3.5. 2008

smrtí, ve svém posledním projevu o sobě Martin L. King mluvil jako o Mojžíšovi, který již „byl na hoře“ a „viděl zemi zaslíbenou“, ovšem téměř prorocky zde vyjádřil myšlenku, že on se tam se svými lidmi nedostane.²⁰¹

Martin L. King cestoval po celých Spojených státech amerických a sháněl podporu pro svou novou protestní akci. Na těchto cestách se King v březnu roku 1968 dostal také do Memphisu, kde se konala stávka popelářů a členů úklidových čet za zvýšení platů a uznání jejich odborů. Martin L. King zde uspořádal nenásilný pochod na radnici, který byl ovšem špatně zorganizován a přerostl v pouliční nepokoje, při kterých policie zabila jednoho z účastníků. King byl naprosto zdrcen, protože se domníval, že tato událost definitivně zničila jeho reputaci jako nenásilného vůdce.²⁰² Jeho spolupracovníci ho ovšem přesvědčili, aby pokračoval ve zdejší kampani a pokusil se zorganizovat nový úspěšnější pochod.

Prvního dubna prezident Johnson oznámil, že nebude znovu kandidovat a že zahájí vyjednávání s představiteli severního Vietnamu o ukončení války. Zdálo se, že se věci pro Kinga opět obracejí k lepšímu. King se po návštěvě rodiny v Atlantě opět vrátil do Memphisu. Následujícího dne se v hotelu Lorraine, kde byl ubytován, King radil se svým bratrem ohledně kázání. King vyšel na balkón, aby pozdravil své přátele, jež na něj čekali dole. V tom zazněla rána a King se svezl po zábradlí k zemi. Ačkoliv ho ihned odvezli do nemocnice, zachránit se ho již nepodařilo. Zemřel 4. dubna 1968 kolem 19. hodiny. Zpráva o smrti Martina L. Kinga působila jako blesk, zdrtila rodiče, ženu, sourozence a přátele. Zarazila také většinu Američanů. Ani ne před pěti lety byl zavražděn prezident Spojených států amerických a nyní podlehl kulkám atentátníka vůdce černochoů a nositel Nobelovy ceny za mír. Zdálo se, že Amerika je „chorá násilím“.²⁰³ Prezident Lyndon Johnson vystoupil 7. dubna 1968 s oficiálním projevem a vyhlásil den národního smutku. O dva dny později se konal ve městě Atlanta slavnostní pohřeb, kam se s Martinem L. Kingem přišlo rozloučit na sto padesát tisíc lidí. Skutečného vraha se pravděpodobně nepodařilo najít, později se objevila jedna osoba, která byla obžalovaná z toho činu, ale důkazy nebyly zcela

²⁰¹ z projevu Martina L. Kinga I See the Promised Land, přetištěno v Washington James M., ed.: A Testament of Hope, str. 286

²⁰² Noble, A.: The Life and Times of Martin Luther King, str. 62

²⁰³ Rysková, Světlana: Martin Luther King, str. 121

jasné a usvědčující. A tak stejně jako násilná smrt Malcolma X, i ne zcela jasná vražda Martina L. Kinga vyvolávala nadále mnoho spekulací a konspirativních teorií.

Bezprostředně po atentátu na Martina L. Kinga vyvolali černošští extrémisté nepokoje ve sto deseti městech a ty mnohdy nabyly takové síly, že musel být například v hlavním městě Spojených států Washingtonu vyhlášen výjimečný stav. Největší ztrátou byla Kingova smrt nesporně pro černošské hnutí, které v následujících letech vstoupilo do komplikovaného období plného sporů a nejasných cílů. Výtržnosti černošských extrémistů ztratily časem na své přitažlivosti, místo toho poškozovaly černošské hnutí svými násilnými činy a místo slibovaných výsledků přinesly jen odvetné represe. Umírněné černošské organizace se vydaly na nesnadnou cestu hledání takových prostředků a metod, které by odpovídaly novým podmínkám a vedly k odstranění otevřených i skrytých forem diskriminace. Nejdůslednějšími pokračovateli Kingova odkazu se stali jeho žena a spolupracovníci z ‚Jižní konference křesťanského vedení‘.

Závěr

Martin Luther King je nepochybně známější a uznávanější především mezi bělochy. Oblíbenost obou osobností mezi Afroameričany je částečně závislá na věku. Malcolm X získává nejvíce obdivovatelů mezi mladými nespokojenými černochoy, naproti tomu má Martin L. King podporu především starších a vzdělaných Afroameričanů. Většina historických prací se zabývá pouze osobností Kinga a jeho centrální úlohou v hnutí za občanská práva Afroameričanů v 60. a 70. letech 20. století. Jsem přesvědčena o tom, že je velice důležité porovnávat Kinga i s jinými osobnostmi hnutí, aby tak byla ukázána celá šíře spektra názorů panujících v černošské komunitě. Při zkoumání těchto dvou osobností je nezbytně nutné přenést se přes často používané klišé líčící Kinga jako svatou postavu usilující o usmíření a odpuštění, a naproti tomu Malcolm X jako ztělesnění nenávistného rasového fanatika.

Tato diplomová práce byla zaměřena především na srovnání dvou rozdílných vizí boje za občanská práva reprezentovaných především Martinem Lutherem Kingem a Malcolmem X. Oba měli rozdílné názory na řadu zásadních témat, ať již na rasovou integraci oproti separatismu, či používání nenásilných prostředků proti boji za svobodu „všemi nezbytnými prostředky“, nebo také na vhodnost křesťanství nebo islámu jako nejpřirozenějšího náboženství pro Afroameričany.

Byla tedy pro černochoy lepší a vhodnější myšlenka separace obou ras nebo představovala rasová integrace jedinou možnou alternativu? Pro tak různorodé hnutí, jakým to černošské bezesporu bylo, je velice obtížné najít strategii, která by reprezentovala zájmy všech nebo alespoň většiny z nich. Představa rasové integrace prosazované Martinem L. Kingem byla úzce spojena s jeho náboženským přesvědčením. Určující silou vedoucí k vytvoření skutečně rovné společnosti byla pro Kinga láska k bližnímu svému, takže i k nepříteli. Kingův optimismus a víra v dobro, existující v každém člověku, ho vedla k převědčení, že může dojít k vytvoření společnosti, která bude zahrnovat všechny své členy bez ohledu na rasu, třídu, pohlaví či národnost. Černošské pokusy o integraci, jako například „jízdy svobody“ či okupační „sit-ins“, se ovšem především v jižních státech

setkávaly se silným a často násilným bělošským odporem. Jednou z hlavních myšlenek Martina L. Kinga bylo, že desegregace není cílem boje za rasovou rovnoprávnost, ale pouze jeho první částí, po které musí následovat integrace obou ras. King a jeho spolupracovníci si ovšem neuvědomovali, že tato integrace bude hodně zdlouhavá vzhledem k velkému množství předsudků a nespravedlností z předcházejících let. K této změně, která musela proběhnout především v myslích lidí, bylo třeba daleko více času, než vyžadovalo například prosazení dodržování zákonů. S tímto problémem je spojeno pozdější rozčarování Martina L. Kinga s pomalým postupem integrace a jeho následná radikalizace.

Naproti tomu Malcolmovo přesvědčení o nutnosti úplné separace obou ras vycházelo z jeho členství v organizaci ‚Národa islámu‘. Malcolma přitahovalo na učení ‚Národa islámu‘ nejen jeho definování bílého muže jako ďábla, ale i jeho silný důraz na hrdost k černošské kultuře a historii. Malcolmovy špatné zkušenosti s bělochy z jeho dětství a problémy, se kterými se setkával během svého mládí v několika městských ghetech, ho vedly k odmítnutí myšlenky rasové integrace a k přijetí separatistické teorie, jako jediného možného východiska pro přežití černochoů v Americe. Po svém vystoupení z organizace ‚Nation of Islam‘ Malcolm nadále podporoval myšlenku separace obou ras, ale jeho rétorika se výrazně změnila a nepůsobila již tak fanaticky. Rozdílné názory Martina L. Kinga a Malcolma X na toto téma jim paradoxně vzájemně pomáhaly k dosažení a zviditelnění svých cílů. Síla a intenzita Malcolmových nenávistných slovních útoků na bílé rasisty stavěla Kingovu filosofii integrace do úplně jiného světla. Ti, co ji dříve považovali za příliš radikální, museli najednou uznat, že je vlastně umírněná.

Proč se Martin L. King domníval, že nenásilná akce je tou nejlepší variantou v boji za občanská práva? A proč Malcolm X tvrdil, že získání svobody ‚všemi dostupnými prostředky‘ je daleko účinnější strategií? Martin L. King věřil, že taktika násilného boje je přímo sebevražedná s ohledem na fakt, že černoši tvoří pouze 10% obyvatel. King také často zdůrazňoval jednu z nejdůležitějších vlastností nenásilných protestů a to tu, že nezablokuje možnou spolupráci obou ras v budoucnosti. Americká města Birmingham a Selma jsou symbolem nejefektivnějších nenásilných kampaní. Protesty v Birminghamu vedly k přijetí zákona o občanských právech v roce 1964, který ukončil rasovou segregaci

v ubytování. Naproti tomu protesty ve městě Selma vedly k přijetí zákona o volebních právech v roce 1965. Přijetí těchto dvou zákonů znamenalo největší výdobytek od skončení éry rekonstrukce po občanské válce. Úspěchy protestů v Selmě a Birminghamu byly způsobeny především medializací brutálního násilí použitého proti pokojným demonstrantům, které šokovalo veřejnost a donutilo jí vystoupit ze své nečinnosti. Reportáže a televizní záběry na každodenní ponižování a útoky páchané na černoších způsobily, že doposud mlčící bílá většina začala sympatizovat s hnutím za občanská práva.

Oproti Kingovi, který odmítal násilí v jakékoliv formě, zdůrazňoval Malcolm, že je nezbytné mít možnost odvetu jako odpovědi na násilí. Malcolm považoval násilí za jedinou věc, na kterou běloši slyší. Domníval se, že právo na sebeobranu je jednou z nejdůležitějších věcí, která je nutná pro možnost dialogu s bělochy. Malcolm věřil, že pouze udržováním hrozby odvetného násilí se běloši nebudou dopouštět dalších zločinů na černoších. Malcolmova vyzývavá fráze ‚všemi dostupnými prostředky‘ odporovala zavedené úctě k zákonu a pořádku, a odkrývala selhání právního systému zajistit spravedlnost pro všechny. Malcolm sám násilí nikdy nepoužil a varoval před jeho zbytečným používáním.

Na počátku boje za občanská práva byly nenásilné pochody a protesty přijímány velice negativně, neboť byly považovány za příliš radikální. V průběhu let se jejich vnímání značně proměnilo. Ačkoliv byla organizace ‚Národa islámu‘ poměrně malá a její vliv omezený především na sever Spojených států amerických, po roce 1959 se jí začalo dostávat značné mediální pozornosti také díky řečnickým schopnostem Malcolma X. Radikální názory a myšlenky ‚Národa islámu‘ se tak dostaly k širší veřejnosti. Převážná část bělošské společnosti byla značně znepokojena a obávala se případné větší násilné reakce ze strany černochoů, proto se výrazně změnil její pohled na nenásilné protesty organizované Martinem L. Kingem. V druhé polovině 60. let ovšem začal být King obviňován, že jeho nenásilné akce provokují použití násilí ze strany policie a místních úřadů a přispívají tak k nestabilitě a nabádají k nedodržování zákonů. S narůstající radikalizací hnutí byla nenásilná teorie Kinga stále více napadána zejména mladšími členy, kteří ji začali považovat za neúčinnou a volali po tvrdších krocích. Nepokoje a následný

výbuch násilí v městských ghetech na severu byl pro Kinga značným zklamáním a signálem, že se hnutí začíná ubírat jiným směrem.

Rozdílné dětství a mládí mělo nepochybně vliv na vývoj osobností obou postav i jejich názorů. Malcolm X byl jako malý svědkem scén domácího násilí. O otce přišel velice brzy při nevyjasněné nehodě, která mohla být i vraždou. Tato ztráta byla pro Malcolma po celý život traumatizující zkušeností a značně také ovlivnila budoucnost celé rodiny. Naproti tomu rodinný život Kingových byl velice harmonický a velkou roli v něm hrálo křesťanské náboženství. Značný důraz byl také kladen na vzdělání. Nelze říci, že by dětství a prostředí, ve kterém Martin L. King a Malcolm vyrůstali, předurčilo jejich další osudy, ale určitě sehrálo nějakou roli.

Jak Malcolm X tak i Martin L. King prodělali během svého života výrazné proměny. Některé z nich byly způsobeny postupným vývojem jejich myšlení, jiné vnějšími okolnostmi a událostmi. Neustálá konfrontace s rasismem a odpor většiny společnosti k zásadním změnám přiměla Martina L. Kinga k přehodnocení jeho optimismu ohledně ochoty bělochů o zlepšení postavení a černochoů a jejich začlenění se do společnosti. Po roce 1965 zdůrazňoval King stále více hrdost a jedinečnost černošské rasy, tedy téma kterému se po celý dosavadní život snažil vyhýbat. K tomu ho donutila stále vzrůstající obliba hnutí „Black Power“, kritika jeho nenásilných akcí ze strany černochoů a jejich neustále pokračující radikalizace. Největší změna v myšlení a jednání proběhla u Martina L. Kinga během let 1965-66, kdy jeho pesimismus dosáhl vrcholu a postupně se odvažoval začít kritizovat i vládu Spojených států amerických. Jeho kritika války ve Vietnamu a potažmo celé americké společnosti bývá často opomíjena, neboť se nehodí k obrazu hrdiny bojujícího za získání důstojného postavení pro černochoy.

Malcolm X během svého života stihl prodělat ještě více proměn, ze zloděje a prodejce drog se stal uznávaným a obdivovaným členem „Národa islámu“, vynikajícím řečníkem a nakonec také hlavním představitelem černošského nacionalismu. Malcolm se stal vzorem pro mnoho chudších Afroameričanů, doufajících, že i jim se podaří ve svém životě dosáhnout takové změny.

Snaha Afroameričanů o získání lepšího postavení v americké společnosti nadále pokračuje. V souvislosti se čtyřicátým výročím smrti Martina L. Kinga, připadajícím na letošní rok, vycházelo ve Spojených státech amerických velké množství článků zabývajících se srovnáváním postavení černochů v 60. letech 20. století a v současnosti. V příloze uvádím některá z těchto zajímavých srovnání. Většina těchto článků se shodovala v tom, že sen Martina L. Kinga o společnosti, která by zahrnovala všechny své členy bez ohledu na rasu, třídu, pohlaví či národnost, ještě nebyl splněn.

Summary

This dissertation deals with the two most effective and lasting voices of the civil rights revolution of the 1950s and 1960s - Martin Luther King and Malcolm X . King spoke and wrote from a southern, Baptist theological tradition and was influenced by his extensive religious and philosophical education. Malcolm X named the grievances of African Americans in northern ghettos – poverty, hardship, prison, and social alienation. King and Malcolm represented distinct wings of the movement they helped to lead. Martin L. King and the civil rights activists in the South gained national attention in the hard-won struggle to abolish legal discrimination. Malcolm, on the other hand, represented America’s northern urban ghettos where de jure racial proscription was less common, but where de facto discrimination prevailed, enforced not by law but by social norms and inherited prejudice.

The main aim of this work is to compare to different visions of the fight for Civil Rights in the United States of America. King was unswervingly committed to racial integration, since for him any loving community had necessarily to include all members of the human family, regardless of race, class, gender or nation. For King desegregation was not enough, his main aim was the complete integration of blacks into American society. Malcolm, by contrast, became infamous for rejecting the goal of racial integration. As a minister of the Nation of Islam, Malcolm preached the group’s teaching of black self-development and establishment of independent institutions controlled by blacks. Complete withdrawal and separation from white society was the Nation of Islam’s program. Although he never forsook the principle of nationalist group development, Malcolm would later significantly modify his position on racial separation. While King preached nonviolent resistance, Malcolm stressed blacks’ right to self-defence and demanded freedom “by any means necessary.” Martin L. King steadfastly advocated nonviolent direct action as the most potent way to confront the evil of racism and achieve lasting social progress. Malcolm just as consistently insisted on African Americans’ fundamental right to defend and free themselves by all means, including violence. Malcolm believed that asserting African Americans’ right to self-defense and keeping the threat of retributive violence alive was strategically necessary to get a positive response from whites.

Often considered adversaries, King and Malcolm each found the other's presence strategically useful for advancing their own ends in the Civil Rights movement. Both were sons of politically active Baptist ministers who saw religion as a tool for social transformation. Yet, Martin was a privileged member of the largest African-American denomination, while Malcolm was a member of a small Islamic group that was isolated from the black religious main stream. Both were excellent protest leaders – men of ideas and personal courage who devoted their lives to creating change in America.

Malcolm continues to have special significance for African Americans at the bottom of the U.S. social order because he was once there and felt the bitterness and frustration of those who remain there. Martin and Malcolm understood African American problems from different perspectives rooted in their different experiences. Each leader was a visionary, yet the ideas of each were still evolving until their lives were cut short by assassination. The impact of the work of Martin L. King's and Malcolm X's did not end with their deaths, for they have gained a mythical status and their images carry enormous symbolic weight. When King's birthday became a national holiday in 1983, he joined George Washington, Thomas Jefferson, and Abraham Lincoln as the only Americans thus honored. King's stature as a heroic icon is nearly as universal among whites as blacks. Although among African Americans Malcolm is as revered as King, Malcolm's iconic stature among whites is far less universal, as many whites still see Malcolm as a crazed white-hater. Despite King's greater overall popularity, Malcolm has made the greatest mark on recent American popular culture and entertainment. While King became a powerful social symbol during his lifetime, Malcolm's exaltation occurred overwhelmingly after his death in early 1965 – particularly some months later with publication of his powerful and highly acclaimed *Autobiography*.

Použité prameny

Primární zdroje

Knihy

CARMICHAEL, Stokely; HAMILTON, V. Charles. *Black power : the politics of liberation in America*, Penguin Books, London : Cape, 1969.

CARSON, Clayborne, ed. *The Autobiography of Martin Luther King, Jr.*, Warner Books Group, New York 1998.

KING, L. Martin. *Free at Last*, Los Angeles : Motown, 1968.

KING, L. Martin. *Strength to love*, New York: Harper and Row, 1963.

KING, L. Martin. *Where do we go from here : chaos or community?*, Boston: Beacon Press, 1968.

MALCOLM X, with the assistance of Alex HALEY. *The autobiography of Malcolm X*, New York: Grove, 1965.

WASHINGTON, James Melvin, ed. *A Testament of Hope: The Essential Writings and Speeches of Martin Luther King Jr.*, HarperCollins, San Francisco 1991.

Projevy, přednášky, dopisy

KING, L. Martin. *Letter from Birmingham Jail*,

<http://www.thekingcenter.org/prog/non/Letter.pdf> - 13.3. 2008

KING, L. Martin. *Beyond Vietnam speech*,

<http://www.americanrhetoric.com/speeches/mlkatimetobreaksilence.htm> - 14.3. 2008

KING, L. Martin. *Pilgrimage to Nonviolence*,

<http://www.thekingcenter.org/prog/non/pilgrimage.pdf> - 15.3. 2008

KING, L. Martin. *Nobel Lecture, December 11, 1964*; http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1964/king-lecture.html - 14.3. 2008

MALCOLM X. *The Black Revolution speech*,

http://www.malcolm-x.org/speeches/spc_06__63.htm - 18.3. 2008

MALCOLM X. *Message To The Grass Roots speech*,

<http://www.americanrhetoric.com/speeches/malcolmxgrassroots.htm> - 14.3. 2008

MALCOLM X. *The Ballot or the Bullet speech*,

<http://www.historicaldocuments.com/BallotorthetheBulletMalcolmX.htm> - 6.4. 2008

- MALCOLM X. *God's Judgement of White America speech*,
http://www.malcolm-x.org/speeches/spc_120463.htm - 10.4. 2008
- MALCOLM X. *Speech at Founding Rally of Organization of Afroamerican Unity*,
<http://www.blackpast.org/?q=1964-malcolm-x-s-speech-founding-rally-organization-afro-american-unity> - 7.4. 2008
- MALCOLM X. *Speech about The Race Problem*, January 23, 1963;
<http://www.brothermalcolm.net/mxwords/whathesaid7.html> - 15.4. 2008
- MALCOLM X. *Speech on Racist Violence*, February 11, 1965;
<http://www.hartford-hwp.com/archives/45a/461.html> - 2.5. 2008

Sekundární zdroje

Knihy

- BRANCH, Taylor. *Pillar of Fire, America in the King years 1963-65*, Simon & Schuster Paperbacks, 1998.
- BROOKS, L. Roy. *Integration or Separation? A Strategy for Racial Equality*, Harvard University Press, Massachusetts 1996.
- CARSON, Clayborne. *Martin Luther King, Jr.: Charismatic Leadership in a Mass Struggle*, The Journal of American History, Vol. 74, No. 2. (Sep., 1987), pp. 448-454.
- CLARKE, H. John, ed. *Malcolm X – The Man and His Times*, The Macmillan Company, 1969.
- DAUM, W. Andreas, ed. *America, the Vietnam War, and the world : comparative and international perspectives*, New York : Cambridge University Press, 2003.
- DIERENFIELD, J. Bruce. *The Civil Rights Movement*, Pearson Education Limited, Great Britain 2004.
- FAIRCLOUGH, Adam. *Better Day Comming – Blacks and equality*, Penguin Books, New York 2001.
- GOLDMAN, Peter Louis. *The death and life of Malcolm X*, University of Illinois Press, 1979.
- HARDING, Vincent. *The Other American Revolution*, Los Angeles : Center for Afro-American Studies Univ. of California, 1980.
- HERRING, C. George. *America's longest war : the United States and Vietnam, 1950-1975*, New York: McGraw-Hill, 1986.

- HINE, Darlene Clark. *African Americans*, Pearson Prentice Hall, New Jersey 2006.
- HOWARD-PITNEY, David. *Martin Luther King, Jr., Malcolm X, and the civil rights struggle of the 1950s and 1960s : a brief history with documents*, Bedford, Boston 2004.
- KURLANSKY, Mark. *Nonviolence – The History of a Dangerous Idea*, Vintage 2006.
- LEVY, B. Peter. *Let freedom ring : a documentary history of the modern civil rights movement*, New York: Praeger, 1992.
- MEIER, August, ed. *Black Protest Thought in the Twentieth Century*, Bobbs-Merrill, New York 1971.
- NOBLE, A. *The Life and Times of Martin Luther King*, Parragon Books, London 1994.
- RYSKOVÁ, Světlana. *Martin Luther King*, Horizont, Praha 1988.
- WEISBROT, Robert. *Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement*, Norton, New York 1990.
- WILLIAMS, Juan. *Eyes on the Prize: America's Civil Rights Years, 1954-1965*, Viking 1987.
- WOLFENSTEIN, E. Victor. *The victims of democracy : Malcolm X and the black revolution*, London: Free Association Books, 1993.

Články v odborných časopisech

- BERRY, Mary Frances. *Vindicating Martin Luther King, Jr.: The Road to a Color-Blind Society*, The Journal of Negro History, Vol. 81, No. ¼. (Winter - Autumn, 1996), pp. 137-144.
- BILLINGTON, Monroe. *Lyndon B. Johnson and Blacks: The Early Years*, The Journal of Negro History, Vol. 62, No. 1. (Jan., 1977), pp. 26-42.
- COLAIACO, A. James. *Martin Luther King, Jr. and the Paradox of Nonviolent Direct Action*, Phylon, Vol. 47, No. 1. (1st Qtr., 1986), pp. 16-28.
- CONDIT, M. Celeste; LUCAITES, L. John. *Malcolm X and the Limits of the Rhetoric of Revolutionary Dissent*, Journal of Black Studies, Vol. 23, No. 3. (Mar., 1993), pp. 291-313.
- CONE, H. James. *Martin and Malcolm on Nonviolence and Violence*, Phylon, Vol. 49, No. ¾. (Autumn-Winter 2001), pp. 173-183
- CONE, H. James. *Martin Luther King, Jr., and the Third World*, The Journal of American History, Vol. 74, No. 2. (Sep., 1987), pp. 455-467.
- DARBY, E. Henry; ROWLEY, N. Margaret. *King on Vietnam and beyond*, Phylon, Vol. 47, No. 1. (1st Qtr., 1986), pp. 43-50.

- ELLIOTT, Aprele. *Ella Baker: Free Agent in the Civil Rights Movement*, *Journal of Black Studies*, Vol. 26, No. 5, (May 1996), pp. 593-603
- FAIRCLOUGH, Adam. *Martin Luther King, Jr. and the Quest for Nonviolent Social Change*, *Phylon*, Vol. 47, No. 1. (1st Qtr., 1986), pp. 1-15.
- FAIRCLOUGH, Adam. *Martin Luther King, Jr. and the War in Vietnam*, *Phylon* (1960-), Vol. 45, No. 1. (1st Qtr., 1984), pp. 19-39.
- FAIRCLOUGH, Adam. *The Preachers and the People: The Origins and Early Years of the Southern Christian Leadership Conference, 1955-1959*, *The Journal of Southern History*, Vol. 52, No. 3, (Aug. 1986), pp. 403-440.
- FEAGIN, R. Joe; SHEATSLEY, B. Paul. *Ghetto Resident Appraisals of a Riot*, *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 32, No. 3, (Autumn, 1968), pp. 352-362.
- GLENNON, Robert Jerome. *The Role of Law in the Civil Rights Movement: The Montgomery Bus Boycott, 1955-1957*, *Law and History Review*, Vol. 9, No. 1. (Spring, 1991), pp. 59-112.
- GRESSMAN, Eugene. *The Unhappy History of Civil Rights Legislation*, *Michigan Law Review*, Vol. 50, No. 8. (Jun., 1952), pp. 1323-1358.
- HINES, H. Ralph; PIERCE, E. James. *Negro Leadership after the Social Crisis: An Analysis of Leadership Changes in Montgomery, Alabama*; *Phylon*, Vol. 26, No. 2. (2nd Qtr., 1965), pp. 162-172.
- HUGGINS, Nathan Irvin. *Martin Luther King, Jr.: Charisma and Leadership*, *The Journal of American History*, Vol. 74, No. 2. (Sep., 1987), pp. 477-481.
- KENNEDY, Randall. *Martin Luther King's Constitution: A Legal History of the Montgomery Bus Boycott*, *The Yale Law Journal*, Vol. 98, No. 6. (Apr., 1989), pp. 999-1067.
- KHAN, Ali. *Lessons from Malcolm X: Freedom by any Means Necessary*, *Howard Law Journal*, No. 38 (1994), http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=938821
- KING, L. Martin, Jr. Papers Project, *The Student Papers of Martin Luther King, Jr.: A Summary Statement on Research*, *The Journal of American History*, Vol. 78, No. 1. (Jun., 1991), pp. 23-31.
- KING, M. William. *The Reemerging Revolutionary Consciousness of The Reverend Dr. Martin Luther King, Jr., 1965-1968*, *The Journal of Negro History*, Vol. 71, No. ¼. (Winter – Autumn 1986), pp. 1-22.
- KLARMAN, J. Michael. *How Brown Changed Race Relations: The Backlash Thesis*, *The Journal of American History*, Vol. 81, No. 1. (Jun., 1994), pp. 81-118.

- KORNWEIBEL, Theodore, ed. *Federal Surveillance of Afro-Americans (1917-1925): The First World War, the Red Scare, and the Garvey Movement*, http://www.lexisnexis.com/documents/academic/upa_cis/1359_FedSurveillAfroAms.pdf 7.4.2008
- MCCRONE, J. Donald; HARDY, J. Richard. *Civil Rights Policies and the Achievement of Racial Economic Equality, 1948-1975*, *American Journal of Political Science*, Vol. 22, No. 1. (Feb., 1978), pp. 1-17.
- MCMILLEN, R. Neil. *Black Enfranchisement in Mississippi: Federal Enforcement and Black Protest in the 1960s*, *The Journal of Southern History*, Vol. 43, No. 3. (Aug., 1977), pp. 351-372.
- MORRIS, D. Aldon. *A Retrospective on the Civil Rights Movement: Political and Intellectual Landmarks*, *Annual Review of Sociology*, Vol. 25. (1999), pp. 517-539.
- MORRIS, D. Aldon. *Black Southern Student Sit-in Movement: An Analysis of Internal Organization*, *American Sociological Review*, Vol. 46, No. 6. (Dec., 1981), pp. 744-767.
- NAKHRE, Amrut. *Meanings of Nonviolence: A Study of Satyagrahi Attitudes*, *Journal of Peace Research*, Vol. 13, No. 3 (1976), pp. 185-196.
- NORDHAUS, R. Edward. *S.N.C.C. and the Civil Rights Movement in Mississippi, 1963-64: A Time of Change*, *The History Teacher*, Vol. 17, No. 1. (Nov., 1983), pp. 95-102.
- NYE, Mary Alice. *Changing Support for Civil Rights: House and Senate Voting, 1963-1988*, *Political Research Quarterly*, Vol. 46, No. 4. (Dec., 1993), pp. 799-822.
- O'BRIEN, Michael. *Old Myths / New Insights: History and Dr. King*, *The History Teacher*, Vol. 22, No. 1, (November 1988), pp. 49-65.
- O'REILLY, Kenneth. *The FBI and the Civil Rights Movement during the Kennedy Years - from the Freedom Rides to Albany*, *The Journal of Southern History*, Vol. 54, No. 2. (May, 1988), pp. 201-232.
- O'REILLY, Kenneth. *The FBI and the Politics of the Riots, 1964-1968*, *The Journal of American History*, Vol. 75, No. 1. (Jun., 1988), pp. 91-114.
- REED, A. Harry. *Martin Luther King, Jr.: History and Memory, Reflections on Dreams and Silences*, *The Journal of Negro History*, Vol. 84, No. 2, (Spring, 1999), pp. 150-166.
- ROMANO, Renee. *No Diplomatic Immunity: African Diplomats, the State Department, and Civil Rights, 1961-1964*, *The Journal of American History*, Vol. 87, No. 2. (Sep., 2000), pp. 546-579.

SKRENTNY, John David. *The Effect of the Cold War on African-American Civil Rights: America and the World Audience, 1945-1968*, Theory and Society, Vol. 27, No. 2. (Apr., 1998), pp. 237-285.

SPELLMAN, A. B. *Interview with Malcolm X*, Monthly Review, Vol. 16, No. 1. (May 1964) <http://www.monthlyreview.org/564mx.htm>

TINKER, M. Jerry. *The Political Power of Non-Violent Resistance: The Gandhian Technique*, The Western Political Quarterly, Vol. 24, No. 4. (Dec., 1971), pp. 775-788.

WAYNE, Taylor. *Premillennium Tension Malcolm X and the Eschatology of the Nation of Islam*, Souls, Vol. 7, No. 1, (Winter 2005), pp. 52-65.

WILLIAM, R. Marty. *Nonviolence, Violence, and Reason*; The Journal of Politics, Vol. 33, No. 1 (Feb., 1971), pp. 3-24.

Internetové zdroje

<http://www.international.ucla.edu/africa/mgpp/> - Marcus Garvey 19.3. 2008

<http://nationalhumanitiescenter.org/tserve/twenty/tkeyinfo/garvey.htm> - Marcus Garvey „Universal Negro Improvement Association“ 26.3. 2008

<http://www.naacp.org> - National Association for Advancement of Colored People 15.2. 2008

<http://www.thekingcenter.org:80/prog/non/6steps.html> - Six Steps for Nonviolent Social Change 20.3. 2008

<http://www.playboy.com/arts-entertainment/features/mlk/index.html> - interview Martin L. King, Playboy, 12 (Jan. 1965) 14.3. 2008

http://www.malcolm-x.org/docs/int_playb.htm - Malcolm X, Playboy interview by Alex Haley, May 1963 24.3. 2008

<http://www.columbia.edu/cu/ccbh/mxp/index.html> - The Malcolm X Project at Columbia University 15.4. 2008

<http://www.brothermalcolm.net/mxwords/whathesaidarchive.html> - Malcolm X Research Site 3.5. 2008

<http://www.cmgww.com/historic/malcolm/about/bio.htm> - The Official Web Site of Malcolm X 21.4. 2008

<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=334&invol=1> – Supreme Court Case Shelley v. Kraemer 14.4. 2008

<http://www.stanford.edu/group/King/mlkpapers/> - „The Papers of Martin L. King“ 18.3. 2008

<http://www.law.stetson.edu/courses/casedigests/browder.pdf> – Supreme Court Case Browder v. Gayle 15.2. 2008

http://www.howardfairhousing.org/case_law/34/ - Přehled vývoje rasově odděleného bydlení 14.4.2008

<http://www.nul.org/history.html> - History of the National Urban League 19.4. 2008

<http://www.vietnamwar.com/warhistory.htm> - Vietnam War History 30.4. 2008

<http://www.wonderwheel.net/work/foia/> - Malcolm X: The FBI files – an archival research project, Wayne Taylor 14.4. 2008

<http://www.pbs.org/wgbh/amex/eyesonthepize/> - Eyes on the Prize 10.5. 2008

http://www.blackcommentator.com/91/91_malcolm.html 27.3. 2008

http://www.adl.org/main_Nation_of_Islam/what_is_the_nation_of_islam.htm?Multi_page_sections=sHeading_2 - Nation of Islam 27.3. 2008

<http://www.census.gov/hhes/www/poverty/histpov/hstpov4.html> - U.S. Bureau of the Census, Historical Poverty Tables, Table 4. - Poverty Status Status of Families, by Type of Family, Presence of Related Children, Race, and Hispanic Origin: 1959 to 2006 14.4. 2008

http://www.stanford.edu/group/King/about_king/encyclopedia/enc_SCLC.htm - Southern Christian Leadership Conference 15.2. 2008

<http://www.usm.edu/crdp/html/bibliography.shtml> - Civil Rights Oral History Bibliography 4.5. 2008

<http://docsouth.unc.edu/browse/collections.html> - Documenting the American South 26.4. 2008

<http://www.ibiblio.org/sncc/issues.html> - Six years of the Student Nonviolent Coordinating Committee 1960-66 23.4. 2008-05-12

Seznam příloh

Příloha č. 1: Podpora války ve Vietnamu dle rasové či etnické příslušnosti, (graf),
Scott Sigmund Gartner and Gary M. Segura. Race, Casualties, and Opinion in the Vietnam War, Source: *The Journal of Politics*, Vol. 62, No. 1, (Feb., 2000), pp. 115-146

Příloha č. 2: Výskyt chudoby v USA v letech 1968-2006, (graf), Dedrick Muhammad. *40 Years Later: The Unrealized American Dream*; <http://www.ips-dc.org/reports/>

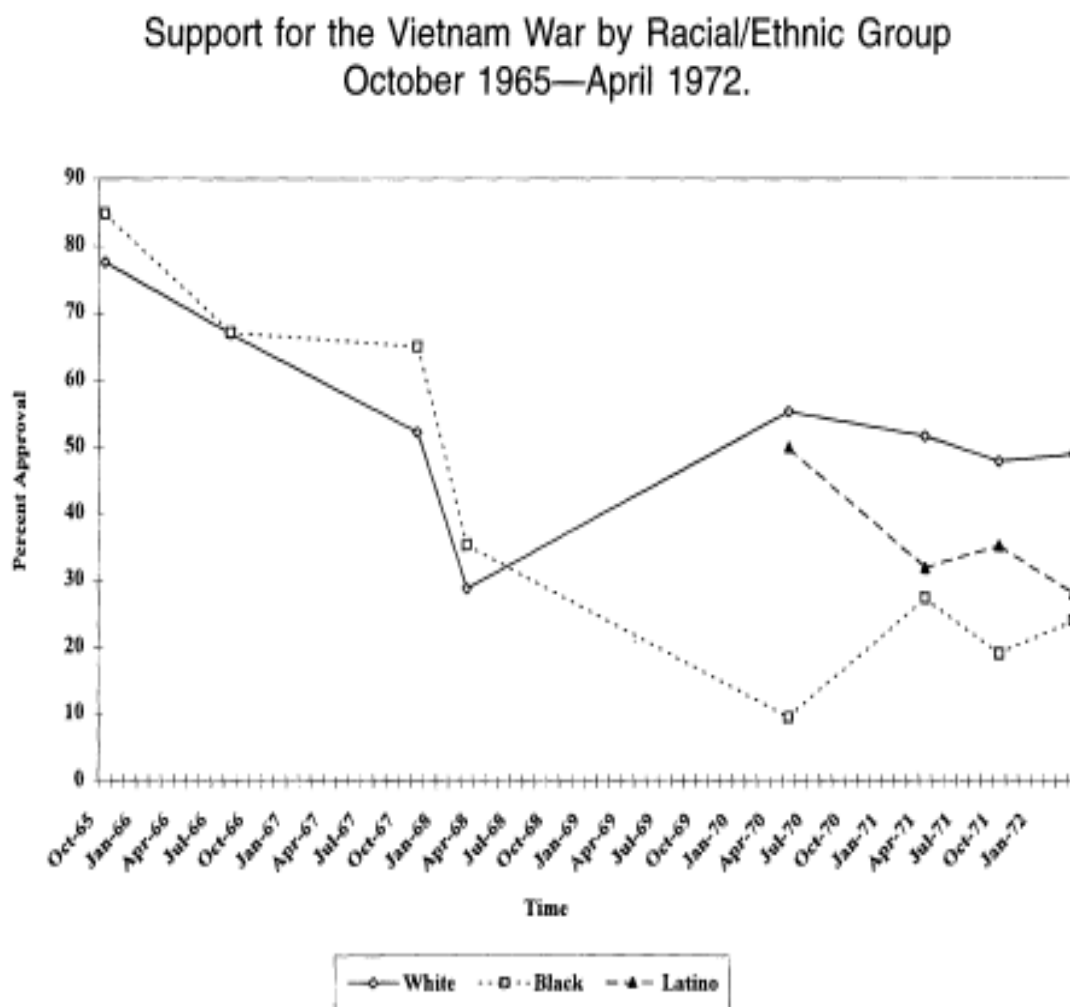
Příloha č. 3: Přehled rozdělení mezd dle rasy v letech 1973 – 2005, (graf), Dedrick Muhammad. *40 Years Later: The Unrealized American Dream*; <http://www.ips-dc.org/reports/>

Příloha č. 4: Univerzitní vzdělání dle rasy ve letech 1964-2006, (graf), Dedrick Muhammad. *40 Years Later: The Unrealized American Dream*; <http://www.ips-dc.org/reports/>

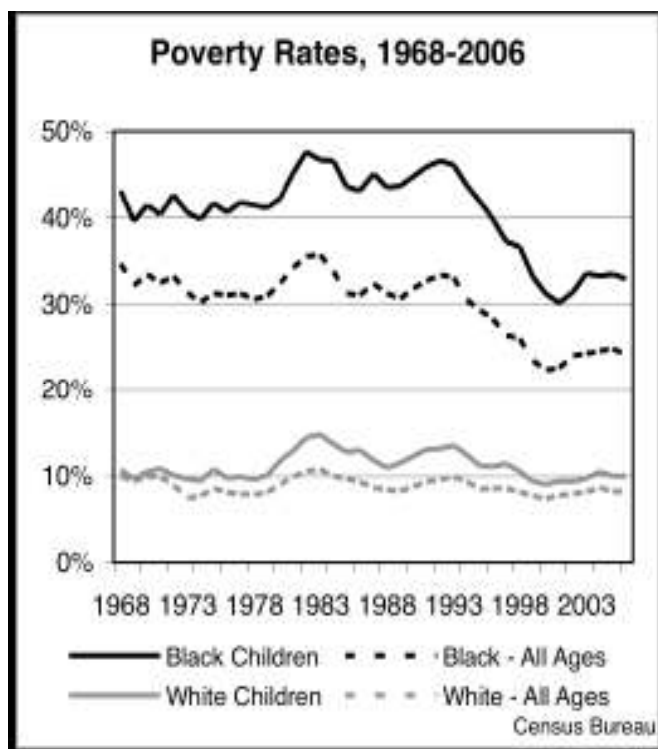
Příloha č. 5: Středoškolské vzdělání dle rasy ve letech 1964-2006, (graf), Dedrick Muhammad. *40 Years Later: The Unrealized American Dream*; <http://www.ips-dc.org/reports/>

Přílohy

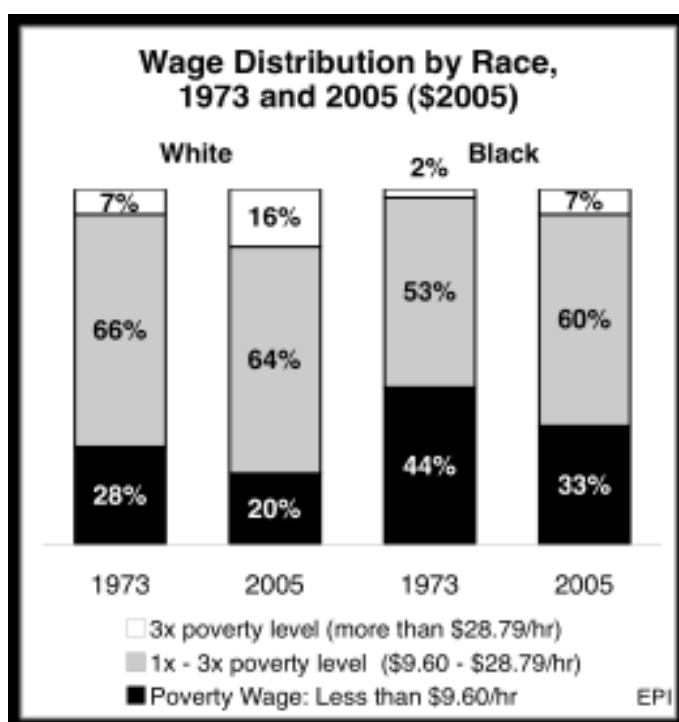
Příloha č. 1: Podpora války ve Vietnamu dle rasové či etnické příslušnosti, říjen 1965-
duben 1972



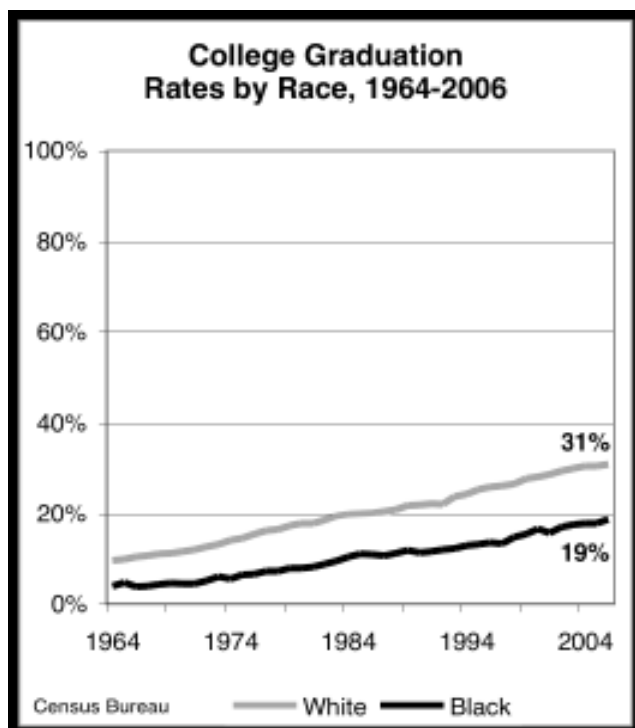
Příloha č. 2: Výskyt chudoby v USA v letech 1968-2006



Příloha č. 3: Přehled rozdělení mezd dle rasy v letech 1973-2005



Příloha č. 4: Univerzitní vzdělání dle rasy ve letech 1964-2006



Příloha č. 5: Středoškolské vzdělání dle rasy ve letech 1964-2006

